

Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland

Kaae, Berit Charlotte

Publication date:
2003

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Kaae, B. C. (2003). *Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland*. Skov & Landskab, Københavns Universitet.

Skov & Landskab

Center for Skov,
Landskab og
Planlægning

Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland

Berit C. Kaae

Miljøstøtte til Arktis

Danish Cooperation for Environment in the Arctic
Miljøministeriet

Skov & Landskab

Center for skov,
Landskab og
Planlægning

Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland

***Berit C. Kaae, seniorforsker
Skov & Landskab, juni 2003***

Foto: K. Hendriksen

Titel

Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland.

Forfatter

Berit C. Kaae

Serietitel og nr.

Arbejdsrapport nr. 44 – også publiceret på www.skovoglandskab.dk/publikationer

Udgiver

Skov & Landskab (FSL). Nærværende rapport er finansieret af Miljøministeriet via programmet for miljøstøtte til Arktis. Rapportens resultater og konklusioner er forfatterens egne og afspejler ikke nødvendigvis Miljøministeriets holdninger.

Bedes citeret

Kaae, Berit C. (2003): Udredningsprojekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland. Arbejdsrapport nr. 44, *Skov & Landskab* (FSL), Hørsholm, 2003. 140 s. ill.

Opsætning

Berit C. Kaae

Tryk

Skov & Landskab (FSL)

Oplag

20 stk.

Pris

175 kr. inkl. moms

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af *Skov & Landskabs* navn kun tilladt efter skriftlig tilladelse.

Rapporten (papirudgaven) kan bestilles på

www.skovoglandskab.dk/publikationer

eller ved henvendelse til

Skov & Landskab (FSL)

Hørsholm Kongevej 11

2970 Hørsholm

Tlf. 45 76 32 00

E-post fsl@fsl.dk

Skov & Landskab er et
center for forskning,
undervisning, formidling
og rådgivning vedr. Skov,
Landskab og Planlægning.
Centret er et forpligtende
samarbejde mellem tre
selvstændige institutioner:
Den Kgl. Veterinær- og
Landbohøjskole (KVL),
Forskningscentret for
Skov & Landskab (FSL)
og Skovskolen

Forord

Antallet af turister i Grønland har været kraftigt stigende det sidste tiår. Dette har bl.a. medført en generelt stigende opmærksomhed omkring turismens betydning for den grønlandske natur og lokalsamfund, hvilket igen har afspejlet sig i et stigende antal ansøgninger til Miljøministeriets ordning for miljøstøtte til Arktis om dette emne. På denne baggrund blev det vurderet, at der er behov for at forsøge at skabe et overblik over den eksisterende viden indenfor området, og et kortere udredningsprojekt (250 timer) blev derfor igangsat i september 2002. Det var forventningen, at projektet vil kunne være nyttigt for alle, der beskæftiger sig med turismens betydning for den grønlandske natur og det grønlandske samfund, hvad enten dette sker ud fra en erhvervs-, forsknings- eller forvaltningsmæssig tilgang. Projektet er igangsat efter aftale med Direktoratet for Miljø og Natur og Erhvervsafdelingen i Grønlands Hjemmestyre.

I forbindelse med projektet, blev der nedsat en følgegruppe bestående af Peter Nielsen, Direktoratet for Miljø og Natur, Jakob Mathiasen fra Erhvervsafdelingen i Landsstyrets Sekretariat, Mads Daniel Skifte fra Grønlands Turistråd, Herdis Palsdottir Havnø fra Skov- og Naturstyrelsen, Malene Ingeman outfitter i Sisimiut, Elke Meissner outfitter i Ilulissat samt Esben Vilshammer fra Kontoret for Nordsamarbejde/ Miljø-eksport i Miljøstyrelsen. Jeg vil gerne takke følgegruppen for deres bidrag og kommentarer, der bl.a. har hjulpet med at identificere mange kilder og et bredt udvalg af interviewpersoner. Tak til Hans Kristian Olsen for oversættelse af resumeet til grønlandsk.

Projektet er gennemført ved bl.a. interviews og indsamling af data i henholdsvis Grønland og Danmark. Jeg vil derfor gerne takke de mange personer i primært Grønland og Danmark, der har bidraget med viden, erfaringer og ønsker til det fremtidige samspil mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland. Der har været stor positiv interesse for projektet og dets resultater. Det er min forhåbning, at sammenfatningen vil kunne skabe et godt overblik over det eksisterende videngrundlag og de mange forskellige dokumenter, der står på hylderne rundt omkring – ofte uden for biblioteker. Overblikket etablerer også et udgangspunkt for både andre forskere og turisterhvervet for fremtidige undersøgelser og projekter om turisme i Grønland. Ligeledes kan undersøgelsens opsamling af de mange ønsker til ny viden inspirere til at igangsætte en øget og mere koordineret indsamling af viden samt påbegynde nye projekter omkring turisme i Grønland.

Hørsholm, Juni 2003

Berit C. Kaae
Seniorforsker, ph.d.
Skov & Landskab (FSL)

Indholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENFATNING	7
EQIKKAANEQ	9
KAPITEL 1 – INDLEDNING	11
BAGGRUNDEN FOR PROJEKTET	11
PROJEKTETS FORMÅL.....	11
TURISMEOMRÅDETS RELEVANS FOR MILJØMINISTERIETS ORDNING FOR MILJØSTØTTE TIL ARKTIS	12
METODER	14
<i>Litteraturstudier</i>	14
<i>Vidensanalyse</i>	14
<i>Interviews</i>	14
<i>Behovsanalyse</i>	15
<i>Udvikling af kriterier for projekter under Miljøministeriets ordning for Miljøstøtte til Arktis</i>	15
KAPITEL 2 – BÆREDYGTIGHEDSBEGREBET OG MODEL FOR SAMMENHÆNGE	16
BÆREDYGTIGHEDSBEGREBET	16
DE ETABLEREDE ARKTISKE PRINCIPPER FOR TURISME	17
TI PRINCIPPER FOR TURISME I ARKTIS (WWFs ARKTISKE PROGRAM)	19
MILJØRETNINGSLINJER FOR TURARRANGØRER (WWFs ARKTISKE PROGRAM)	20
MILJØRETNINGSLINJER FOR BESØGENDE (WWFs ARKTISKE PROGRAM)	24
MODEL FOR BESKRIVELSE AF SAMMENHÆNGENE MELLEM TURISMEN, NATURFORVALTNING OG LOKALSAMFUND I GRØNLAND.	27
KAPITEL 3 – ANALYSEKRITERIER OG OPSAMLING AF EKSISTERENDE VIDEN	29
KRITERIER TIL KATEGORISERING AF DEN EKSISTERENDE VIDEN.	29
<i>Nøgleord indenfor temaet: Turisterhvervet</i>	30
<i>Nøgleord indenfor temaet: Turisterne</i>	30
<i>Nøgleord indenfor temaet: Naturforvaltning</i>	30
<i>Nøgleord indenfor temaet: Lokalsamfund</i>	30
ANNOTETERET LITTERATUROVERSIGT.....	31
TRAFIK & TRANSPORT	31
UDDANNELSE/FORMIDLING	36
NATURFORVALTNING/MILJØASPEKTER.....	39
MARKEDSANALYSER/ERHVERVSUDVIKLING	52
TURISME - MARKEDSFØRING	55
KULTUR/LOKALSAMFUND	72
KULTUR- OG SAMFUNDSFORSKNING.....	79
POLITISKE MÅLSÆTNINGER/STRATEGIER	85
FORSKNINGSSTRATEGIER/BEHOV/KRITERIER	90
STATISTIK OM TURISMEUDVIKLINGEN	91
KAPITEL 4 – GODE EKSEMPLER PÅ SAMSPIL MELLEM TURISME, NATURFORVALTNING OG LOKALSAMFUND	92
CASE 1: MILJØFORBEDRINGER INDENFOR TURISMESEKTOREN I GRØNLAND	93
<i>Grøn Nøgle på hoteller i Grønland</i>	93
CASE 2: MILJØORIENTERET TURISMEPOLITIK I SISIMIUT	93
CASE 3: OUTFITTERORDNINGEN	95

CASE 4: PROJEKT I ILLULISAT OM MILJØ OG TURISME I ARKTIS	96
CASE 5: UDVIKLING AF NORDISKE BÆREDYGTIGHEDSKRITERIER FOR TURISME (INKL. GRØNLAND).....	97
<i>Mærkning af grønlandsk kunst og kunsthåndværk</i>	98
<i>CITES-eksporttilladelser til turister</i>	99
CASE 7: STIER, HYTTTER OG SIKKERHED.....	100
<i>Afmærkede vandrestier i lokalområder</i>	100
<i>Sikkerhedsregistrering af vandreturister</i>	100
CASE 8: NATUR- OG KULTURFORMIDLING.....	101
KAPITEL 5 – EKSISTERENDE MÅLSÆTNINGER OG INDSATSOMRÅDER..	103
TURISMENS ATTRAKTIONER OG PROBLEMER	103
DEN AKTUELLE TURISMEPOLITIK.....	104
<i>Turismestrategiens vision</i>	104
<i>Målsætninger</i>	105
<i>Indsatsområder</i>	105
<i>Grønlands Turistråds definition af bæredygtig udvikling</i>	106
KAPITEL 6 – GRØNLANDSKE OG DANSKE FORSKNINGSMILJØER.....	108
FORSKNING VEDRØRENDE NATURRESSOURCER OG MILJØ.....	108
<i>Grønlands Naturinstitut, Pinnortitaleriffik</i>	108
<i>Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS)</i>	109
<i>Afdeling for Arktisk Miljø, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU-AM)</i>	110
<i>ASIAQ - Grønlands Forundersøgelser</i>	110
HUMANISTISK FORSKNING	111
<i>Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet</i>	111
<i>Institut for Eskimologi</i>	111
<i>Ålborg Universitetscenter</i>	112
<i>Nordatlantiske Regionalstudier (NORS)</i>	113
TURISMEFORSKNING.....	113
<i>Grønlands Turistråd (GT)</i>	113
<i>Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsafdelingen</i>	113
<i>Handelshøjskolen i København</i>	113
<i>Skov & Landskab</i>	113
<i>Konsulenter</i>	113
FÆLLES NORDISKE/ARKTISKE PROJEKTER/FORSKNINGSPROGRAMMER	114
<i>Arktisk Råd</i>	114
<i>Nordisk Ministerråd</i>	114
<i>WWF Arktisk Program: Arktisk Netværk for Bæredygtig Turisme</i>	115
<i>Andre internationale organisationer</i>	115
KAPITEL 7 – SAMLET ANALYSE AF VIDENBEHOV	117
VIDENSANALYSE AF SKRIFTLIGE KILDER	117
<i>Det faglige indhold</i>	117
<i>Geografisk fordeling af vidensmængden</i>	118
<i>Tilgængelighed til kilderne</i>	118
ØNSKER TIL FORSKNING OG VIDENSINDSAMLING	118
1) HVAD VIL MAN SÆLGE TIL TURISTERNE ?	118
1A) <i>Hvad ønsker turisterne?</i>	118
1B) <i>Hvad ønsker GT at turisterne skal have?</i>	119
1C) <i>Skal turisttilbudene ændres?</i>	120
2) HVAD ER RAMMERNE FOR TURISMENS UDNYTTELSE AF NATUREN ?.....	121
2A) <i>Ønsker om forbedring af vidensniveau</i>	121
2b) <i>Ønsker om forbedring af forvaltning</i>	122
2C) <i>Ønsker om bedre formidling</i>	123
3) HVAD ER RAMMERNE FOR TURISMENS UDNYTTELSE AF KULTUREN ?.....	123
4) HVAD KRÆVES AF LOGISTIK ?	124

5) HVAD KRÆVES DER FOR AT LOKALBEFOLKNINGEN AKTIVT KAN GÅ IND FOR, OG IND I TURISME ?.....	125
5A) <i>Turisme som mulighed/alternativ</i>	125
5B) <i>Kvalifikationer lokalt</i>	127
5C) <i>Attraktioner lokalt</i>	128
5D) <i>Barrierer</i>	129
6) HVAD KRÆVES DER FOR AT TURISTEN FØLER SIG TILGODESET ?	130
7) HVAD KRÆVES DER FOR AT TURISTEN KAN FORSTÅ HVAD HAN/HUN OPLEVER ?	131
8) HVAD KRÆVES DER AF OPFØLGNING ?.....	131
8A) <i>Fra turistbranchen.</i>	131
8B) <i>Fra forvaltningen.</i>	132
8C) <i>Informationsspredning.</i>	132
SAMMENFATNING AF VIDENSBEHOV	134
KAPITEL 8 – FORSLAG TIL KRITERIER FOR TILDELING AF MILJØSTØTTE	135
<i>Tværfaglighed</i>	135
<i>Øget operationalisering af begrebet bæredygtig turisme</i>	135
<i>Øget samarbejde mellem turisterhvervet og akademiske institutioner</i>	135
<i>Lokal forankring</i>	136
<i>Uddannelse/formidling</i>	136
<i>Cirkumpolare projekter og erfaringsudveksling</i>	136
<i>Krav til tilbagemelding til databasen og populærformidling</i>	137
LITTERATUR/KILDER	138
BILAG I: INTERVIEWLISTE I GRØNLAND OG DANMARK	139
INTERVIEWS I GRØNLAND.....	139
INTERVIEWS I DANMARK	140

Sammenfatning

Udredningsprojektet om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland har til formål at beskrive den eksisterende viden om sammenhængene mellem turisme, de levende ressourcer og lokalsamfund i Grønland, herunder barrierer og muligheder for at turisme kan bidrage til at skabe grundlag for bevarelsen af de levende ressourcer og for en bæredygtig samfundsudvikling. Udredningsprojektet har endvidere med udgangspunkt i ovenstående til formål at bidrage til prioriteringen af en fortsat projektindsats under den danske miljøstøtte til Arktis.

Indledningsvis beskriver projektet bæredygtighedsbegrebet, og hvordan det hænger sammen med turisme i Arktis, samt de principper som bl.a. WWF har opstillet for arktisk turisme. Endvidere beskrives sammenhænge mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland gennem en model.

Projektet opsamler og beskriver den eksisterende viden om sammenhængene mellem turisme, de levende ressourcer og lokalsamfund i Grønland. Projektet identificerer over 170 rapporter og dokumenter, der belyser disse emner, og resumerer over 100 af disse. Denne videnopsamling skaber et godt overblik over det eksisterende videngrundlag og de mange forskellige dokumenter, der står på hylderne rundt omkring – ofte uden for biblioteker. Overblikket etablerer også et udgangspunkt for både andre forskere og turisterhvervet for fremtidige undersøgelser og projekter om turisme i Grønland. Herved kan der bygges videre på eksisterende viden, og dobbeltarbejde kan undgås.

En anden del af projektet opsamler kort en række gode eksempler på samspil mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland. Endvidere er turismens eksisterende målsætninger og indsatsområder i Grønland kort opsamlet.

Der præsenteres en oversigt over grønlandske og danske forskningsmiljøer indenfor turisme, naturforvaltning og lokalsamfund samt en række fælles nordiske/arktiske forskningsprogrammer.

På baggrund af de mange rapporter og skriftlige kilder laves en vidensanalyse, der især sammenfatter underbelyste faglige emner, men også de barrierer, som geografisk placering og vanskelig tilgængelighed giver for vidensgrundlaget. På baggrund af omfattende interviews med forskere og institutioner i Grønland og Danmark opsamler og beskriver projektet en lang række vidensbehov indenfor forskellige temaer, og der præsenteres en sammenfatning af vidensbehov. Afslutningsvis foreslås en række kriterier, der kan bidrage til en forbedret og mere koordineret forskning og vidensindsamling indenfor turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland.

Projektet viser, at der bl.a. mangler projekter, der integrerer turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland. Projekterne er ofte meget naturvidenskabeligt dominerede, opdelt på enkeltdiscipliner, foregår i små isolerede forskningsmiljøer, der er en begrænset integration mellem forskning og erhverv, turismeerhvervet fokuserer for traditionelt på turisttal og økonomi frem for en bredere bæredygtighedsvinkel.

De foreslåede kriterier er derfor at prioritere projekter der lægger vægt på følgende:

- Tværfaglighed.
- Operationalisering af begrebet bæredygtig turisme.
- Omfatter et samarbejde mellem turisterhvervet og akademiske institutioner.
- Er lokalt forankrede i Grønland og inddrager grønlandske samarbejdspartnere/forskere direkte i projekter.
- Bidrager til langsigtet uddannelse og kompetenceopbygning i Grønland.
- Projekter, der har et tværnationalt/circumpolart fokus og omfatter samarbejde/udveksling med andre faglige miljøer i det cirkumpolare område.

Ud over at bidrage til prioriteringen af en fortsat projektindsats under den danske miljøstøtte til Arktis, skaber projektets videnopsamling et godt udgangspunkt for andre forskere og vidensindsamlinger i Grønland. Herved kan der bygges videre på eksisterende viden og herved opnås en forbedret og mere koordineret forskning og vidensindsamling. Endvidere har projektet potentiel betydning for Greenland Tourism og Hjemmestyret mht. at anvende/udvikle turismen som en strategi for en bæredygtig forvaltning af naturen og de levende ressourcer i Grønland.

Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaanni takornariaqarneq, pinngortitamik atuineq inuiaqatigiillu pillugit misissuinerup siunertaraa Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup, uumassusillit inuiaqatigiillu imminnut atassuteqarnerannut atatillugu ilisimasanik pioreersunik nassuiaanissaq, taakkulu ataanni uumassusillit attatiinnarnissaannut inuiaqatigiinnillu nungusaataanngitsumik ineriartortitsinermi takornariaqarnerup tunngavisseeqataasinnaaneranut aporfissat periarfissallu nassuiassallugit. Nassuiaanermi aamma qulaani siunertat taaneqareersut saniatigut Nunani Issittuni qallunaat avatangiisinut atatillugu misissuinerup salliutitsiarnissaannut peqataanissamik siunertaqarpoq.

Siullermik misissuinermi nungusaataanngitsumik atuinerup isuma nassuiarneqarpoq tamatumalu Nunani Issittuni takornariaqarnerup qanoq attuumassuteqarnera, kiisalu WWF-p (Nunarsuarmi Pinngortitap attatiinnarnissaannut Aningaasaateqarfik) nunani issittuni takornariaqarnerup atatillugu tunngavissat pilersissimasai. Kiisalu Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup, pinngortitamik atuinerup inuiaqatigiillu imminnut ataqatigiinneri ilusilersorlugu nassuiarneqarlutik.

Suliami Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup, uumassusillit inuiaqatigiillu imminnut attuumassuteqarnerannut atatillugu ilisimasat katersorneqarput nassuiarneqarlutik. Misissuinermi nalunaarusiat allakkiallu 170-it sinnerlugit immikkoortunik taakkuninnga nassuiaasut nassarineqarsimapput, taakkulu akornanni 100-t sinnerlugit eqikkarlugit allaaserineqarlutik. Paasissutissanik tamakkuninnga katersuineq ullumikkut ilisimasanik allakkianillu ilisivinni assigiinngitsorpassuarni inissisimasuni – atuagaateqarfinni nalunaarsorneqarsimanngitsuni - pitsaasumik ersarissitsivoq. Pissutsinik ersarissitsineq aamma Kalaallit Nunaanni takornariaqarneq pillugu siunissami misissuinissamik suliaasinillu ilisimatuunut allanut takornariaqarnermillu ingerlatsisunut tunngaviliivoq. Taamaalilluni ilisimasat pioreersut nangingeqarsinnaapput marloqiusamillu sulineq pinngitsoorneqarsinnaalluni.

Suliap immikkoortuata aappaani Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup, pinngortitamik atuinerup inuiaqatigiillu akornanni atagiissitsinerup assersuutitsialaasat arlallit naatsumik sammeneqarput. Kiisalu Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup atatillugu ullumikkut siunertarineqartut suliniutillu naatsumik sammeneqarlutik.

Kalaallit qallunaallu akornanni takornariaqarnermi, pinngortitamik atuinerup inuiaqatigiinnilu ilisimatusarnermi suliaqartut kiisalu nunani avannarlerni/nunani issittuni ilisimatusaqatigiinnerit ilisaritinneqarput.

Nalunaarusiarpassuit allakkiaqpassuillu tunngavigalugit ilisimasanik misissuineq ingerlanneqarpoq, tassanilu annertunerusumik suliamut

tunngasut erseqqinnerusumik nassuiarneqarsimanngitsut ataatsimut allaaserineqarput, kiisalu nunami sumi inissisimaneq tikikkuminaannerlu pissutaallutik paasissutissanik tungaviusunik pissarsiniarnermi aporfissat allaaserineqarlutik. Kalaallit Nunaanni Qallunaat Nunaannilu ilisimatuunik pisortaqaqfinnillu sukumiisumik apersuinerit tunngavigalugit sammisat assigiinngitsorpassuit iluanni paasissutissat pisariaqartinneqartut suliami katersorneqarput allaaserineqarlutillu. Naggataatigullu Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup, nunamik atuinerup inuiaqatigillu iluanni pitsaanerusumik ataqatigiinnerusumillu ilisimatusarnermi paasissutissanillu katersuineri ingerlatsisinnaanermut tunngavissat arlallit siunnersuutigineqarput.

Suliat takutippaa aamma Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermi, nunamik atuineri inuiaqatiginnillu akuliutsitsisunik sulianik amigaateqartoq. Suliat amerlanertigut pinngortitamik ilisimatusarnermut sammivallaarujussuarput, sulianut ataasiakkaanut agguartaarneqarsimallutik, ilisimatusaqatigiinnilu ikittuararsuarni matoqqasuni ingerlanneqarlutik, ilisimatusarneq inuutissarsiornerullu imminnut akuliutitinneqarsimanerat annikippoq, takornariaqarnermik ingerlatsineri qangatut takornarissat amerlassusaat aningaasarsiornerlu qitiutinneqarput akerlianillu siammasinnerusumik nungusaataannngitsumik ingerlatsineri siunertaqarneq qitiutinneqarnani. Taamaattumik suliat makuninnga tunngaveqartut salliutinneqarnissaat siunnersuutigineqarpoq:

- Assigiinngitsunik suliaqartunik peqataatitaqartut.
- Nungusaataannngitsumik takornariaqarnermik ingerlatsineri oqartarnerup atortinneqalernissaanik siunertaqartut.
- Takornariaqarnermik ingerlataqartunik ilisimatusarfinnillu suleqateqartut.
- Sulianut atatillugu Kalaallit Nunaanni aallaaveqartut kalaallinillu sulisunik ilisimatuunillu suleqateqartut.
- Kalaallit Nunaanni siunissaq ungasinnerusoq isigalugu ilinniartitsineri pisinnaasaqarnermillu ineriartortitsineri siunertaqartut.
- Suliat nunat assigiinngitsut/nunat issittut qitiutillugit ingerlatsisut nunanilu issittuni allanik sulialinnik suleqateqartut/paarlaasseqatigiittartut.

Nunani Issittuni qallunaat avatangiisinut misissuineriut tapiissuteqartarnerannut atatillugu sulissuteqaannarnissaanik tapersiinerup saniatigut paasissutissanik katersuineq Kalaallit Nunaanni ilisimatuunut allanut ilisimasanillu katersuineriut pitsaasumik toqqammaviliisussaassaaq. Taamaalilluni ilisimasat pioreersut tunngavigalugit sulineq ingerlaqqissinnaavoq ilisimatusarnerlu paasissutissanillu katersuineq pitsaanerusumik ataqatigiinnerusumillu ingerlanneqarluni. Kiisalu suliaq Greenland Tourism-imut Namminersornerullutillu Oqartussanut Kalaallit Nunaanni pinngortitap uumassusillillu nungusaataannngitsumik aqunneqarnissaannut periusissamik atuutsitsineri/ineriartortitsineri pingaaruteqarpoq.

Kapitel 1 – Indledning

Baggrunden for projektet

Turisme er af stigende betydning i Grønland, og naturen og den lokale kultur er hovedattraktionerne for turismen, men samtidig sårbare overfor påvirkninger. Med et fokus på at udvikle grønlandsk turisme på et bæredygtigt grundlag, er det derfor yderst relevant at se nærmere på de nære sammenhænge mellem turisme, natur og lokalsamfund.

Vidensopbygningen indenfor turisme i Grønland er især foregået indenfor de sidste 10-15 år, hvor der er udarbejdet en række forskellige rapporter og projekter om turisme i Grønland. Mange rapporter er primært knyttet til turisterhvervets udvikling, men en del rapporter og udredninger har en vis sammenhæng med naturressourcer og miljø, kultur og historie samt lokalsamfund. Det er dog karakteristisk, at mange af rapporterne er interne dokumenter, der ikke umiddelbart er tilgængelige via biblioteker m.m.. Ligeledes er der udarbejdet en del studieprojekter, der står spredt på forskellige uddannelsesinstitutioner og kun i begrænset omfang er tilgængelige. Vidensgrundlaget er således fragmenteret og vanskeligt at danne sig et overblik over samt skaffe sig adgang til.

Turismeforskning og vidensopbygning prioriteres i stigende grad af bl.a. Hjemmestyret (Olsen, 2001) og KVUG (Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, 1998), som i den nationale strategi for polarforskning 1998-2002 nævner turisme, og lægger vægt på at sikre en bæredygtig udvikling heraf under hensyntagen til bl.a. lokalsamfund. Grønlands Statistik er ligeledes begyndt at indsamle mere omfattende data omkring turismen. Men sammenhænge mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund er generelt underbelyst i Grønland, til trods for at naturen og lokal kultur er turismens største attraktion. Ligeledes mangler der i høj grad et overblik over den eksisterende viden, samt hvor der evt. er huller i vidensgrundlaget. Dette overblik kan herefter bruges som grundlag for at kunne definere og prioritere behovet for nye undersøgelser.

Projektets formål

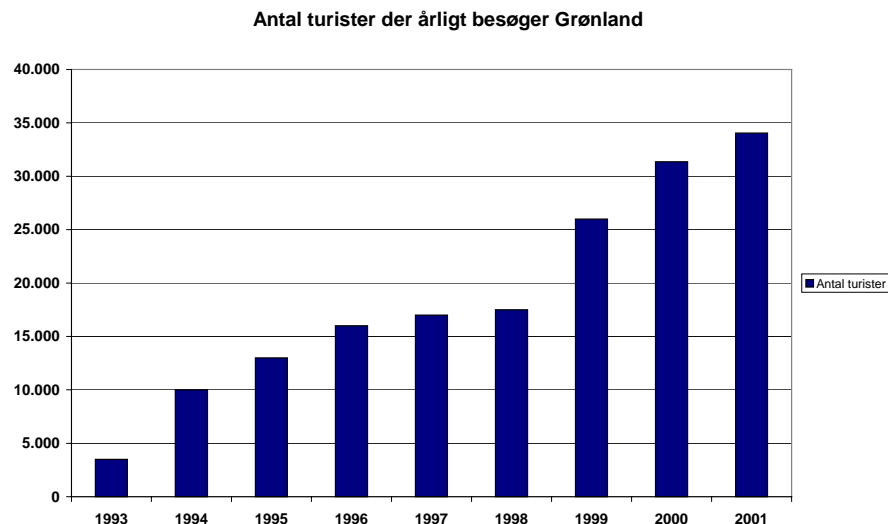
Projektets formål er at beskrive eksisterende viden om sammenhængene mellem turisme, de levende ressourcer og lokalsamfund i Grønland, herunder barrierer og muligheder for at turisme kan bidrage til at skabe grundlag for bevarelsen af de levende ressourcer og for en bæredygtig samfundsudvikling.

Udredningsprojektet har endvidere med udgangspunkt i ovenstående til formål at bidrage til prioriteringen af en fortsat projektindsats under den danske miljøstøtte til Arktis.

Turismeområdets relevans for Miljøministeriets ordning for miljøstøtte til Arktis

Turisme er nu verdens største erhverv, og i takt med presset på de etablerede turistområder, søger flere og flere turister mod nye, uspolerede områder for at opleve især naturen og befolkningens kultur. Besøg i de Arktiske egne er således steget i de senere år, og dette medfører både en række muligheder, men også øgede påvirkninger af både naturen og lokalsamfundene.

Turismen er således af stigende betydning i Grønland og turisme har siden slutningen af 80'erne udgjort et væsentligt satsningsområde i den grønlandske erhvervspolitik. I 1991 blev turisme således en af de tre hovedemner i Hjemmestyrets udviklingsstrategi. Ønsket om at øge turisme er bl.a. en følge af tilbagegangen i fiskeriet. Der er gennem 90'erne sket en betydelig vækst i turismen i Grønland fra kun omkring 3500 registrerede turister i 1993 til over 34.000 turister i 2001 (*figur 1*).

Figur 1: Antallet af turister i Grønland 1993-2000 baseret på skøn fra Grønlands Turistråd 2001a og tællinger fra Grønlands Statistik, 2001, 2002).

De fleste turister i Grønland kommer fra Danmark (79%), 8% fra de øvrige skandinaviske lande og 13% fra en række øvrige lande. Turisterne opholder sig gennemsnitligt 15 dage i Grønland og en stor del er over 50 år. De primære turistområder i Grønland er området omkring Diskobugten (ca. 39% af ferieturisterne), Vestgrønland (34%), samt det sydlige Grønland (18%). Derimod besøges kun få turister Nordgrønland (2%) og Østgrønland (1%) (Grønlands Turistråd, 2001b). Turisterne er således ret koncentreret i bestemte områder, og dette skyldes bl.a. transportmulighederne, attraktionernes placering m.m..

Modsat mange andre erhverv, foregår turisme ikke i afgrænsede anlæg, men derimod rundt omkring i naturområder og lokalsamfund og påvirker således omgivelserne bredere. Man kan populært sagt ikke bare sætte et røgfilter på skorstenen, men må i højere grad arbejde tværgående med turismen i forhold til både naturressourcer og lokalsamfund. Hvis turismen tilrettelægges fornuftigt, kan den bidrage positivt miljømæssigt og socio-kulturelt, men uden en hensigtsmæssig organisering, kan turismen skade både natur og lokalsamfund. Turismens betydning for den grønlandske natur og samfundsudvikling kan kort beskrives som følger:

- Naturen og kulturen i Grønland er hovedattraktion for turisterne. Turisterne forventer et rent miljø i arktiske egne, og dette kan være med til at stimulere lokale affalds- og miljøinitiativer.
- Arktisk natur er sårbar overfor påvirkninger – bl.a. slid. Derfor er øget viden om samspillet mellem turisternes naturbenyttelse, forventninger og oplevelser relevant for naturressourceforvaltningen. Samspillet med naturressourcerne er meget central for en bæredygtig udvikling af turismen. Hvis turismen ikke udvikles hensynsfuldt, kan det have negative virkninger på bl.a. naturgrundlaget. Turisme er derfor i stigende grad et relevant emne at drage med ind i naturforvaltningen.
- Turisme kan – hvis den udvikles på den rette måde – bidrage til at lette presset på udnyttelsen af naturressourcerne. Turisme kan udgøre en ikke-ekstraktiv anvendelse af naturressourcerne, der på sigt kan blive en attraktiv alternativ indtægtskilde for lokalsamfundene. Det gælder bl.a. outfitter-ordningen, hvor lokale fangere og fiskere får langt større indtægter ved at tage turister ud på ture i naturen for at vise dem fangstdyrene, end de ville få ved traditionel udnyttelse. Også troføjagt med turister giver langt større indtægtsgrundlag end traditionel jagt. Samlet set letter dette presset på naturressourcerne, men er også med til at ændre synet på naturen.
- Turismen kan være med til at skabe nye socioøkonomiske muligheder i lokalsamfundene og derved bidrage til at nedsætte afvandringen fra de mindre samfund. Samtidig bidrager turismen til at opretholde og genoplive traditionelle grønlandske aktiviteter som hundeslædekørsel, kunsthåndværk m.m., der ellers på sigt ville blive erstattet af mere miljøbelastende snescootere, importerede varer osv.
- Turisme foregår primært i de lav- og subarktiske områder, der samtidig er de mindst beskyttede i naturforvaltningen (3% mod 71% af de marine og 44% af de terrestiske højarktiske områder iflg. Due & Ingerslev, 2000). Selvom turisme kun er én af mange faktorer, der påvirker disse naturområder, er det centralt også at inddrage viden om turismen i relation til naturforvaltningen. Blandt andet fordi turisttallet og dermed anvendelsen af naturområderne vokser.

- Turismen kan samlet set samtidig fungere som løftestang for en bæredygtig udnyttelse, idet lokalsamfundene for at være attraktive turistmål er nødt til at tage hånd om spørgsmål omkring eksempelvis affaldshåndtering og udnyttelse af lokale bestande til fangst- og jagtformål.

Set i lyset af turismeudviklingen og forandringerne indenfor naturbeskyttelsen, er det yderst relevant at søge at etablere et overblik over den eksisterende viden om sammenhængene mellem turisme, naturressourcer og lokalsamfund. Herved kan der bygges videre på eksisterende viden og identificeres, hvor der er behov for ny viden. Der henvises desuden til Miljøstyrelsens Terms of Reference af 18. juni, 2002.

Metoder

Projektet benytter følgende metoder til udredningen:

Litteraturstudier

Indledningsvis vil der blive lavet et kort litteraturstudie af international litteratur om relationer og modeller for sammenhænge mellem turisme og naturforvaltning, med fokus på modelarbejdet og etablering af kriterier til analyse af den eksisterende viden.

Vidensanalyse

Projektet omfatter en indsamling og sammenfatning af eksisterende viden om turisme og naturforvaltning i Arktiske områder. Dette omfatter dels litteratursøgninger og sammenfatninger af andre skriftlige kilder, der beskriver eksisterende viden om turisme i relation til naturforvaltning i Grønland. Som udgangspunkt for en analyse af den eksisterende viden vil der blive etableret en række analysekriterier i samarbejde med bl.a. følgegruppen. Den eksisterende viden vil eksempelvis blive analyseret ud fra indhold, relation til naturressourceforvaltning, relevans for lokalsamfund, geografisk dækning, videnovertførsel til det Grønlandske samfund, samarbejde ud over Grønland og en række andre kriterier.

Interviews

Som supplement til gennemgangen af skriftlige kilder vil der blive gennemført en række kvalitative interviews med nøglepersoner, der arbejder med turisme og naturforvaltning i Grønland, herunder Direktoratet for Miljø og Natur, Erhvervsafdelingen i Hjemmestyrets sekretariat, Grønlands Turistråd m.fl. Det er væsentligt, at også nøglepersoner, som har et lokalt eller regionalt udgangspunkt, interviewes, idet sådanne i sagens natur vil have en anden indgangsvinkel til de forskellige problemstillinger.

Interviewene vil dels opsamle supplerende undersøgelser/viden men vil også sigte på at identificere behovet for forskellige typer af ny viden hos planlæggere og forvaltere af turisme og naturforvaltning. Ligeledes vil

særligt gode forbilleder, som de har kendskab til blive inddraget, som input til caseeksemplerne. Caseeksemplerne vil dog evt. også inddrage gode eksempler og erfaringer med turisme og naturforvaltning fra andre lande i Arktis.

Behovsanalyse

På baggrund af gennemgangen af den eksisterende viden foretages en sammenfatning af behovet for nye konkrete initiativer af erhvervs- og miljømæssig karakter, som kan fremme en fortsat bæredygtig udvikling af den grønlandske turisme.

Udvikling af kriterier for projekter under Miljøministeriets ordning for Miljøstøtte til Arktis

Endeligt foreslås en række kriterier for en fortsat projektstøtte under Miljøministeriets ordning for Miljøstøtte til Arktis.

Kapitel 2 – Bæredygtighedsbegrebet og model for sammenhænge

Bæredygtighedsbegrebet

På baggrund af bl.a. Brundtlandrapporten, Rio-konferencen, Johannesburgkonferencen m.m. er der kommet en øget global bevidsthed omkring den måde, vi forvalter vores ressourcer på, og en udbredt tilslutning til en "bæredygtig udvikling." Turisme har udviklet sig til et af verdens største erhverv og omfanget af turister er steget fra 25 mio. internationale ankomster i 1950, omkring 180 mio. i 1971 til 698 mio. internationale ankomster i år 2000 og det globale omsætning for 2001 vurderes til at ligge i omegnen af 2.3 trillioner £ - 10.8 % af det global GDP. Trods en lille stagnation pga. 11. september angrebet, forventes turismens konstante vækst at fortsætte. WTO (World Tourism Organisation) forventer over 970 mio. ankomster i år 2010.

På denne baggrund er der er al mulig grund til at tage turismen seriøs som en vækstfaktor og overveje både de udviklingsmuligheder og påvirkninger øget turisme medfører i bl.a. Grønland. I takt med den stigende turisme og en øget interesse for natur og miljø, søger flere og flere turister mod nye "uspolerede" områder, hvor de kan opleve både natur og kultur. Derfor er de arktiske egne inkl. Grønland af stigende betydning som turistmål. I Grønland er turismen også steget fra ca. 3500 i 1992 til over 33.000 turister i 2001. Det er derfor vigtigere end nogensinde at sikre, at turismen i Grønland udvikler sig på en så bæredygtig måde som muligt, så landet kan undgå mange af de problemer, der er fulgt i turismes fodspor i andre dele af verden.

Turisme er en global aktivitet, med en række veldokumenterede økonomiske, miljømæssige og sociale påvirkninger og bør derfor også bidrage med sin del til at sikre en bæredygtig udvikling. For at kunne sikre en bæredygtig turismeudvikling i Grønland, er det imidlertid vigtigt at skabe en fælles forståelse af, hvad bæredygtig turisme er. Der er forskellige traditioner og opfattelser indenfor turisterhvervet, naturforvaltningen m.fl. For nogle er bæredygtighed primært økonomisk bæredygtighed, for andre primært miljømæssig bæredygtighed osv.

"Bæredygtig turisme" kan defineres på mange måder, og her gives 3 eksempler:

"Turisme og dens tilhørende infrastruktur, der både nu og i fremtiden opererer indenfor naturressourcernes naturlige kapacitet for regenerering og fremtidige produktivitet; anerkender det bidrag som personer, lokalsamfund, skikke og livsstil yder til den turistmæssige oplevelse; accepterer at lokalbefolkningen må have en ligeværdig del af turismens

økonomiske gavn; og styres af lokalbefolkningens og lokalsamfundenes ønsker for det område, der besøges.” (Egen oversættelse af Eber, 1992).

World Tourism Organization arbejder med tre typer kriterier for “bæredygtig turisme-udvikling:” 1) Naturressourcerne skal være beskyttet. 2) Lokalsamfundene skal opleve gavn både økonomisk og i form af bedre livskvalitet. 3) Besøgende skal have en kvalitetsoplevelse.

Ved bæredygtig turismeudvikling forstås “enhver form for udvikling, udbud af faciliteter eller turistaktivitet, der lægger vægt på en respekt for og langsigtet bevarelse af naturmæssige, sociale og kulturelle ressourcer, og som bidrager positivt og på ligeværdig måde til en økonomisk udvikling og tilfredsstillelse for de mennesker, der lever, arbejder og opholder sig i disse områder”. (Frit oversat fra FNPNR Chapter of Sustainable Tourism c.f. Blancy, 1997).

Som det ses, har definitionerne mange fælles træk omkring bevarelse af naturmæssige, sociale og kulturelle ressourcer. En økonomisk og kvalitetsmæssig gavn for lokalbefolkningen og gode oplevelser for turisterne. Det er disse, der er centrale at belyse i dette projekt om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland.

Der findes en lang række betegnelser som grøn turisme, naturturisme, alternativ turisme, økoturisme og bæredygtig turisme m.m. Det kan være forvirrende, fordi definitionerne er ret overlappende og ofte bliver brugt tilfældigt. Forskellen mellem bæredygtig turisme og økoturisme er eksempelvis, at økoturisme specielt er turisme i naturområder som f.eks. nationalparker, hvor der ud over hensyn til naturen foregår en vis formidling/oplysning, og gives et vist bidrag til opretholdelse af naturen. Det er således en ret specialiseret form for turisme. Bæredygtig turisme handler derimod om også at gøre den eksisterende “almindelige turisme” så miljømæssigt, socio-kulturelt og økonomisk forsvarlig som mulig. Ved at forbedre den mest dominerende turismeform, kan der opnås langt større gevinster end ved kun at fokusere på en lille niche som økoturisme.

De etablerede arktiske principper for turisme

Som nævnt findes der en række forskellige definitioner og dermed også principper for bæredygtig turisme. Imidlertid er der allerede gjort et stort stykke arbejde mellem forskellige organisationer om et sæt fælles principper for turismen i Arktis, der på mange måder relaterer sig til en bæredygtig turismeudvikling.

WWF har i samarbejde med en lang række interessenter udviklet principper og retningslinier for turismen i Arktis. Samarbejdet har resulteret i, at der er blevet udviklet 10 principper for arktisk turisme, et sæt retningslinier for turistoperatører (“codes of conduct”) og et sæt retningslinier for turister, der besøger Arktis. I arbejdet har deltaget repræsentanter for lokalsamfund,

myndigheder, forskellige dele af turisterhvervet, beskyttelsesorganisationer og forskningsinstitutioner, som har samlet deres erfaringer til fælles principper og retningslinier, der nu anvendes som en måde hvorpå man kan praktisere bæredygtig turisme i Arktis. Principperne for arktisk turisme er adopteret af Arktisk Råd.

Retningslinierne omfatter netop turismen i forhold til natur og lokalsamfund i arktiske egne og er derfor yderst relevante for Grønland og opbygningen af en bæredygtig turisme. De tre sæt af retningslinier er derfor beskrevet i denne rapport (se nedenfor).

Ti principper for turisme i Arktis (WWFs Arktiske program)

1. Knyt turisme og naturbeskyttelse sammen

Turisme bør på lige fod med al anden naturanvendelse være i tråd med og følge internationale, nationale, regionale og lokale forvaltningsregler.

- Planlæg turisme så at den støtter naturbeskyttelsesarbejdet og tager hensyn til regionale og lokale beskyttelsesplaner.
- Samarbejd med beskyttelsesorganisationer og andre som arbejder for bevarelse af natur og miljø.
- Støt forskning som vurderer effekter af turisme på naturmiljøet.

2. Støt bevarelse af urørt natur og biologisk mangfoldighed

Store urørte naturområder uden indgreb er specielle for Arktis, og de er værdifulde for dyre- og plantelivet. Samtidig er de en meget vigtig årsag til, at så mange mennesker besøger Arktis.

- Bidrag til naturbeskyttelse i Arktis – beskyttelse af dyrelivet og deres leveområder på land og i havet.
- Opdeling af landskabet reducerer oplevelseskvaliteten og forringer naturen. Støt tiltag som forhindrer opdeling af naturområder i Arktis.
- Støt videreudvikling af det arktiske netværk af beskyttelsesområder (Circumpolar Protected Area Network, CPAN)*
- For mere information, se: <http://www.grida.no/caff>

3. Brug naturressourcerne på en fornuftig måde

Beskyttelse og fornuftig benyttelse af naturressourcer er nødvendig for at opretholde arktiske økosystemer. De uberørte landområder i Arktis er en ikke-fornybar ressource, og menneskelige indgreb gør det umuligt at føre sådanne områder tilbage til deres oprindelige tilstand.

- Anvend naturressourcer på en fornuftig måde.
- Sørg for et miljøvenligt ressourceforbrug også i udbyggede områder.

4. Begræns forbrug, affald og anden forurening

Ved at reducere forbrug og forurening, vil skaderne på miljøet reduceres. Dette øger kvaliteten af oplevelserne, og reducerer omkostningerne ved oprydning af tilsvinede områder.

- Brug teknologi til affaldshåndtering, som giver mindst mulig påvirkning af miljøet f.eks. kildesortering og genbrug. Hvis en sådan teknologi ikke findes, så støt udviklingen af disse systemer i samarbejde med lokalbefolkningen.
- Begræns affaldsmængden, og tag affaldet med hjem.
- Brug produkter med indpakning, som er biologisk nedbrydelig, eller som kan genbruges.
- Begræns forbruget af fossilt brændstof og brug af motoriseret transport (f.eks. snescooter og helikopter). Motoriseret transport bør kun bruges til strengt nødvendige transportformål.
- Vælg overnatningssteder som benytter energibesparelser, kildesortering og genbrug af affald.
- Støt initiativer til at rydde op i områder, hvor naturgrundlaget er forringet.

5. Vis respekt for lokale kulturer

Besøgende bør respektere lokalsamfundet og deres kultur.

- Respekter rettigheder og ønsker til lokal- og urbefolkning.
- Sørg for tilladelse før du besøger kulturminde og områder som er i brug af lokalbefolkningen (f.eks. kirker, kirtegårde og andre hellige steder, lejrpladser og fiskepladser).

6. Vis respekt for kulturminder og forskningsområder

Kulturminder og områder hvor det foregår videnskabelige undersøgelser er vigtig for den lokale kulturarv og forskning. Ødelæggelse af sådanne områder reducerer deres værdi og er ulovlig.

- Respekter værdien af disse områder, og hjælp til med at bevare dem.

7. Lad turismen være til gavn for lokalsamfundet

Lokal deltagelse i planlægning af turisme kan bidrage til større respekt for lokal natur og kultur. Dette kan øge oplevelseskvaliteten og samtidig øge det økonomiske udbytte for lokalsamfundet. Derved reduceres problemerne forbundet med turisme.

- Skab lokal deltagelse og støt lokale initiativer i udviklingen af turisme.
- Sørg for oplæring og ansættelse af lokal arbejdskraft.

8. Brug kvalificerede medarbejdere

Uddannelse og oplæring af ansatte må indeholde temaer om natur og miljø, kultur, samfund, lovgivning og sikkerhed. Denne viden bidrager til at styrke kvaliteten af oplevelserne. Ansatte bør fungere som forbilleder for turisterne.

- Turarrangøren, så vel som turisten, bør føle ansvar for natur, miljø og kultur.
- Gør ansatte bekendt med gældende love og forskrifter.

9. Lær besøgende om natur og lokale kulturer

Besøgende, som har kendskab til lokal kultur, tradition og miljø, kan optræde mere ansvarligt og dermed reducere negative virkninger på naturen og lokalsamfundet. Kendskab og positive erfaringer gør de besøgende i stand til at fremme beskyttelsen af natur og kultur i Arktis.

- Information om natur, kultur og samfund er en vigtig del af ansvarlig turisme.
- Brug miljøretningslinjerne som et redskab til at skabe holdninger og handlinger som stemmer overens med ansvarlig turisme.

10. Følg sikkerhedsregler

Naturforholdene i Arktis byder på mange udfordringer, og vejret er ofte skiftende og ustabil. Alle som arbejder med turisme i Arktis skal have kendskab til og følge sikkerhedsrutiner- og regler. Brud på reglerne kan føre til alvorlige ulykker, kostbare redningsaktioner og unødigt beslag på lokalt medicinsk udstyr og personale.

- Følg gældende sikkerhedsrutiner- og regler.
- Informer ansatte og giv dem oplæring i sikkerhedsrutiner- og regler.

Miljøretningslinjer for turarrangører (WWFs Arktiske program)

1. Knyt turisme og naturbeskyttelse sammen

- Du kan støtte naturbeskyttelsesformål på flere måder:
 - Oparbejd et positivt forhold til de organisationer og personer som arbejder med naturbeskyttelse, specielt i de områder som turen går til.
 - Motivér dine deltagere til at tegne medlemskab i naturbeskyttelsesorganisationer.
 - Påvirk myndigheder og virksomheder til at støtte det videre naturbeskyttelsesarbejde i Arktis
 - Støt naturbeskyttelsesorganisationer og deres projekter med tid og penge.
- Planlæg turaktiviteter så de ikke forstyrrer naturen unødvendig. Søg om tilladelse før du besøger naturreservater eller andre områder med færdselsrestriktioner. Sørg for at de aktiviteter som skal gennemføres ikke er i strid med gældende lovbestemmelser.
- Gør dig bekendt med de lovbestemmelser som gælder for import og eksport af produkter lavet af sårbare og truede plante- og dyrearter, og sørg for at dine

turister også har kendskab til bestemmelserne. Motivér dine besøgende til at købe lokale souvenirs, såfremt de ikke er i strid med de gældende regler for salg.

- Indarbejd miljøhensyn i din planlægning, dine rutiner og daglige aktiviteter for at reducere skadelige effekter på miljøet. Synliggør dine miljøtiltag og at du følger disse miljøretningslinjer med hensyn til miljøbeskyttelse og fornuftig brug af naturressourcer overfor dine besøgende.
- Brug spørgeskemaer for at få tilbagemelding fra turisterne om hvordan du som turarrangør har varetaget hensyn til natur og lokal kultur under turen. Foretræk spørgeskemaer fremfor verbal tilbagemelding.

2. Støt bevarelse af urørt natur og biologisk mangfoldighed

- Store, urørte sammenhængende naturområder er en af hovedattraktionerne for de besøgende i Arktis. Opdeling af disse områder ved f.eks. udbygning af veje, rørledninger og andre naturindgreb har stor konsekvens for selve naturen, og reducerer oplevelsen for turisten. Støt derfor organisationer som arbejder for at forhindre opdeling af naturområder.
- Støt projekter og tiltag til beskyttelse af plante- og dyrelivet. Gør dine turister opmærksom på virksomhedens engagement, og pas på at de ikke jager, fisker eller plukker sårbare og truede arter, besøger sårbare naturområder eller køber souvenirs lavet af truede arter.

3. Brug naturressourcerne på en fornuftig måde

- Følg lovgivningen om, hvor jagt og fiskeri er tilladt, og fang ikke mere end forsvarligt. Pas på at dine turister også følger bestemmelserne, og at fangsten ikke truer den lokale vildtbestand. Samarbejd med lokale jæger- og fiskeriforeninger om en fornuftig beskatning.
- Sørg for at dine turister benytter rigtige og velholdte jagtvåben, og at de kan bruge disse.
- Tag hensyn til naturen, specielt sårbare områder som redepladser for fugle og sårbar vegetation, og begræns antal besøgende du tager med ind i et område så grænsen for hvad området kan bære ikke overskrides. Informer andre turarrangører om dine turplaner så at du undgår for mange mennesker i et område på samme tid. Cruiseskibe bør generelt ikke have mere end 100 passagerer i land ad gangen.
- Brug etablerede stier og teltpladser, og undgå at lave nye.
- Forstyr ikke dyrelivet unødvendigt. Informer dine turister om hvilke dyrearter som findes i områdene som besøges, og fortæl turisterne om deres adfærd, specielt isbjørn. Observer altid dyr på afstand, og husk at den største oplevelse får deltagerne når dyret ikke ved at det bliver observeret.

4. Begræns forbrug, affald og anden forurening

- Dit valg af produkter og hvor meget du forbruger har betydning:
 - Brug produkter med indpakning som er biologisk nedbrydelig eller som kan genbruges.
 - Tag affaldet med tilbage til udgangspunktet.
 - Kildesorter og genbrug dit affald. Hvis lokalsamfundene ikke har sådanne systemer, så støt og motiver til etablering af dem. Dette initiativ viser engagement både for naturbeskyttelse og eventuel udvikling af lokalsamfundet.
 - Begræns energiforbruget, specielt med hensyn på opvarmning og varmt vand. Dokumenter dit energi- og vandforbrug samt dine tiltak for å reducere affaldsmængden. Vælg transportmiddel som skader naturen mindst muligt. Begræns dit forbrug af fossilt brændstof og brug af motoriseret transport.
 - Når du bliver nødt til at bruge motoriseret transport, så vælg det transportmiddel som forurener mindst muligt og laver mindst støj (som f.eks. firetaktsmotor fremfor totaktsmotor hos snescooter). Undgå brug af

snescooter og helikopter. Disse bør kun bruges til strengt nødvendige transportbehov.

- Brug overnatningssteder som er i overensstemmelse med lokal tradition og som har en lille miljøpåvirkning. Vælg overnatningssted med en effektiv affaldshåndtering, kildesortering og genbrug.
- Støt tiltag til oprydning af forurenede områder enten ved direkte pengestøtte, påvirkning af myndigheder og virksomheder eller ved at give lidt af din egen tid. Motivér dine turister til også at støtte sådanne tiltag.
- Sørg for at du ikke efterlader spor:
 - Vis hensyn overfor lokalsamfundet og naturen ved etablering af lejr og ved håndtering af dit affald.
 - Cruiseskibe skal følge *bilag 5 i Marpol-aftalen*: Plastik, produkter af træ, glas og metal skal opbevares og afleveres på fastlandet. Har du forbrændingsanlæg ombord, så sørg for at det fungerer tilfredsstillende.
- Skibe kan dumpe spilde- og kloakvand når de er mere end 12 sømil fra land, forskningsstationer eller isfjelde. I alle andre tilfælde skal aflevering af spilde- og kloakvand ske ved etablerede rensningsanlæg.

5. Vis respekt for lokale kulturer

- Planlæg og koordiner dine besøg hos urbefolkning og lokalsamfund, så at besøget ikke forstyrrer deres dagligdag:
 - Arranger altid dine besøg hos urbefolkning og lokalsamfund på forhånd, så overraskende besøg undgås.
 - Bekræft dit besøg mindst en dag i forvejen, og vær forberedt på at betale for afbestille besøg
 - Lav et program for dit besøg i samarbejde med lokal- og urbefolkningen.
 - Indret dit program efter hvor mange mennesker de lokale arrangører foretrækker til hver planlagt aktivitet, og sørg altid for at indhente tilladelse til besøget eller landgangen.
 - Tag specielle hensyn i områder hvor lokalbefolkning arbejder (f.eks. jagt- og fiskeområder) med mindre du har afklaret besøget på forhånd.
 - Gør dig bekendt med gældende love og forskrifter for de områderne og farvande, som du opererer i. Skaf tilladelse på forhånd!
- Respekter kultur og traditioner hos lokal- og urbefolkningen i de områder du besøger, og sørg for at dine besøgende gør det samme:
 - Informer dine besøgende om lokal kultur og traditioner før besøget. Brug lokale turledere som kulturformidlere så vidt det er muligt. Inkluder altid information om skikke, traditioner og hvordan man på mest mulig skånsom måde kan besøge området. Brug altid lokale retningslinjer for besøgende, hvor sådanne findes.
 - Spørg altid om tilladelse til at fotografere og filme video.
 - Sørg for at dine turister respekterer religiøse områder som kirker, kirkegårde og andre steder med religiøs eller kulturel betydning. Tag ikke "souvenirs" med fra disse områder.

6. Vis respekt for kulturminde og forskningsområder

- Respekter kulturminde, og sørg for at dine besøgende ikke tager genstande med sig eller opfører sig uansvarligt. Hvis området har færdselsrestriktioner, skaf da altid den nødvendige tilladelse før besøget.
- Respekter videnskabeligt arbejde, og gå aldrig uden tilladelse in i områder hvor det udføres forskningsarbejde.

7. Lad turismen være til gavn for lokalsamfundet

Samarbejd altid med lokale turledere og turarrangører når du kan. Uddan og ansæt lokalbefolkning som turledere. Etabler langsigtede forretningsaftaler med lokale

turarrangører, virksomheder og leverandører. Dette vil give dine turister en bedre oplevelseskvalitet, og din virksomhed bedre produkter.

- Sørg for at dit besøg kommer lokalsamfundet til gode, særlig i forbindelse med køb af varer og tjenester. Sørg altid på forhånd at forhøre dig om hvilke varer og tjenester som bør medbringes, så det lokale lager ikke tømmes under dit besøg. Motivér dine turister til at købe lokalt håndværk.
- Vælg overnatningssteder som drives og ejes af lokale virksomheder.

8. Brug turarrangører med kvalificerede medarbejdere

- Ansæt kun dygtige og professionelle medarbejdere:
 - Ansæt medarbejdere med gode kundskaber om natur, miljø og kultur, og sørg for at også de som allerede er ansat får denne kundskab. Oplær personalet i hvordan man undgår skader og negative påvirkninger på naturen, foruden træning i sikkerhed og service. Evaluer dine medarbejdere årligt, og sørg for at de følger indholdet af miljøretningslinjerne.
 - Ansæt medarbejdere som kender Arktis. Hovedandelen af ansatte bør tidligere have besøgt Arktis, og have viden om natur og miljø. Mindst en af turlederne skal have gennemført et grundigt førstehjælps- og sikkerhedskursus.
- Turledere på cruiseskibe bør ud over gode kundskaber om plante - og dyreliv, miljøbeskyttelse, historie, geologi, vejrforhold og lokal kultur, også have godt et kendskab til, hvordan man optræder og viser miljøhensyn i terrænet under landgangsbesøg.
- Informer ansatte om miljøretningslinjerne for turarrangører og besøgende i Arktis, og sørg for at de kender og følger dem. Vedlæg gerne information om lokale retningslinjer eller andre specielle forhold. Al landgang med passagerer skal ske i følge med en turleder.
- Sørg for at der ikke er for mange turister pr. turleder. For landbaserede besøg anbefales 8-15 besøgende pr. turleder, og for bådbaserede arrangører anbefales der 15-20 besøgende pr. turleder.
- Spred principperne og miljøretningslinjerne til dine samarbejdspartnere og leverandører. Indsæt altid i samarbejdskontrakter med leverandører o.l., at de forpligter sig gennem samarbejdet til at følge disse retningslinjer.

9. Lær om natur og miljø i Arktis

- Giv dine besøgende kundskaber om natur og miljø i Arktis samt om betydningen af Arktis i global sammenhæng. Fortæl hvordan dine besøgende direkte kan støtte naturbeskyttelsesarbejdet med tid eller penge, specielt i de områder som besøges.
- Giv dine besøgende information om områdene som skal besøges med hensyn til dyre-, fugle- og planteliv, deres leveområder, klima og hvordan besøgende kan vise respekt og hensyn.
- Sørg for at alle besøgende følger miljøretningslinjerne, og vær sikker på at de har gennemlæst og forstået budskabet. Vær altid forberedt på at skærpe egne rutiner specielt når det gælder sikkerhed.

10. Følg sikkerhedsreglerne

- Giv lokale myndigheder din rejserute, så de til enhver tid ved hvor du befinder dig. Dette er vigtigt med hensyn til din sikkerhed og for at sikre at du overholder den gældende lovgivning.
- Informér alle besøgende om faren for konfrontationer med dyrelivet, specielt isbjørne.
- Lad altid en turleder have det fulde ansvar for at varetage sikkerheden, og undgå så vidt muligt farlige møder med dyrelivet.

Miljøretningslinjer for besøgende (WWFs Arktiske program)

1. Knyt turisme og naturbeskyttelse sammen

- Den måde hvorpå du bruger dine penge under rejsen i Arktis, er med til at påvirke og afgøre udviklingen af turisme i Arktis i fremtiden. Støt derfor turarrangører og leverandører som fremmer miljøvenlige produkter.
- Før du besøger naturreservater eller andre beskyttelsesområder, indhent altid nødvendige tilladelser. Forlad områderne ligesom du fandt dem, og forstyr ikke dyrelivet under opholdet.
- Gør dig bekendt med og følg love og forskrifter som beskytter plante- og dyrelivet i de områder du vil besøge. Skaf dig kendskab til truede og sårbare arter, som lever i disse områder. Undgå at jage, fiske og plukke disse arter eller at købe produkter lavet af dem.
- Din tilbagemelding kan påvirke og gøre en forskel! Hvis du synes en turarrangør eller leverandør må forbedre sig, så giv en tilbagemelding så der kan ske forbedringer. Miljøbevidste aktører bør få positive tilbagemeldinger, da det er herved de finder ud af at det betyder noget for dig.
- Meld dig ind i naturbeskyttelsesorganisationer og støt naturbeskyttelsesarbejdet i Arktis.

2. Støt bevarelsen af urørt natur og biologisk mangfoldighed

- Gør dig bekendt med og støt organisationer som arbejder for beskyttelse af plante- og dyreliv og naturområder i Arktis, enten ved direkte pengestøtte, frivillig arbejde, formidling af kundskaber om arktisk naturbeskyttelse eller gennem påvirkning af myndigheder og virksomheder.
- De store urørte og sammenhængende naturområder i Arktis er en enestående naturressource. Gå imod en udvikling som fører til opsplitning af disse områder, eller som forstyrrer arterne og deres leveområder.
- Besøg nationalparker og naturreservater. Dit besøg kan forstærke den videre beskyttelse af områderne, samtidig med at det kan føre til beskyttelse af nye områder.

3. Brug naturressourcerne på en fornuftig måde

- Brug transportmidler som laver mindst mulig støj, forurening og skader på terrænet når du kan. Vælg derfor fod-, ski-, kajak-, båd- eller hundeslædeture. Begræns eller undgå brug af snescooter, særlig der hvor snedækket er tyndt.
- Observer og fotografer dyrelivet på afstand. Husk at du får den bedste oplevelse når dyret ikke ved at du er der som tilskuer. Undgå fristelsen til at gå nogle skridt nærmere. Respekter tegn på stress, som f.eks. alarmerende lyde, tilbageliggende ører og rejst pels hos dyret.
- Hvor lovgivningen tillader jagt og fiskeri, indhent tilladelse, følg reglerne, og fang kun det du har brug for. Udøv fiskeri og jagt på en måde så det ikke går ud over fangst i lokalsamfundet.
- Urørte naturområder er en naturressource. Efterlad områderne ligesom du fandt dem, så andre kan få samme oplevelse. Tag ikke genstande med dig uden tilladelse. Lav lejrpladsen på en sådan måde at det bliver mindst mulig skade på terrænet. Hvor det allerede eksisterer teltpladser og stier, brug disse for at undgå unødigt slitage på vegetationen.
- Er du med på en organiseret tur, bør du på forhånd forsikre dig om at turarrangøren giver dig rigelig med relevant information om områderne du skal besøge, og hvordan du bør forholde dig for at undgå skader på terrænet.

4. Begræns forbrug, affald og anden forurening

- Dit valg af overnatningssted og produkter, og dit forbrug betyder meget for miljøet. Hav et lavt forbrug og vælg biologisk nedbrydelige eller genbrugelige produkter, og produkter med mindst mulig emballage.

- Brug genbrugssystemer når du finder dem. Hvis du deltager i en organiseret tur, vælg en turarrangør som genbruger affald.
- Begræns energiforbruget, inklusiv dit eget forbrug af varme og varmt vand.
- Efterlad så få spor som mulig efter dit besøg, og tag affaldet med dig tilbage igen.
- Vælg de transportmidler som giver mindst belastning på miljøet. Undgå brug af fossilt brændstof og motoriseret transport.
- Vælg overnatningssteder som har et effektivt affaldssystem, genbrug, energioptimering og er baseret på miljøvenlige energikilder som f.eks. solcellepaneler.

5. Vis respekt for lokale kulturer

- Gør dig bekendt med kulturen og traditionerne før du besøger et område.
- Respekter rettighederne hos de fastboende i Arktis. Du har større chance for at blive accepteret og budt velkommen hvis du rejser med et åbent sind, og gør dig bekendt med og respekterer den lokale kultur og deres skikke.
- Hvis du rejser på egen hånd, så informér lokalsamfundet på forhånd om at du kommer. Varer og udstyr kan være en mangelvare i Arktis, vær forberedt på at tage med så du er selvhjulpent.
- Spørg om tilladelse før du fotograferer mennesker eller besøger deres private bosteder.

6. Vis respekt for kulturminde og forskningsområder

- Respektér historiske områder og kulturminde. Tag ikke "souvenirs" med derfra! Bygninger og konstruktioner som ser forladte ud, kan være beskyttet i henhold til lovgivningen eller være værdsat af lokalbefolkningen.
- Hold dig uden for forladte militære installationer.
- Respektér forskningsarbejdet ved på forhånd at fortælle forskerne om dit besøg i området, og efterlad området i samme stand som du fandt det.

7. Lad turismen være til gavn for lokalsamfundet

- De penge, som du bruger som turist kan være af stor økonomisk betydning for lokalsamfundene, som du besøger. Køb lokale varer, og vælg turarrangører, ekskursioner eller leverandører som er lokalt forankrede, med lokalt ansat arbejdskraft.
- Køb varer og souvenirs som er lavet i lokalsamfundet.
- Vælg bosteder som er ejet og drevet af lokalbefolkningen hvor dette er muligt.

8. Brug turarrangører med kvalificerede medarbejdere

- Vælg en velrenommeret turarrangør med kvalificerede medarbejdere, og en som fortrinsvis har erfaring fra Arktis.
- Vælg en turarrangør som har en turløder per 15 < antal rejsende for landbaserede ture, og 20 < antal rejsende for bådbaserede ture.

9. Lær om natur og miljø i Arktis

- Indhent information om Arktis og de områder du vil besøge før afrejsen. Se turen som en mulighed for at lære om natur, kultur og naturbeskyttelse i Arktis.
- Hvis du rejser med en turarrangør, vælg en som giver dig information om det arktiske naturmiljø, om naturbeskyttelse og om muligheder for at bidrage til naturbeskyttelsesarbejdet i Arktis.
- Vælg ture og ekskursioner som tilbyder information om klimatiske forhold, forskellige arter og deres leveområder, lokal kultur og traditioner, og om hvordan man bør forholde sig i de områder som besøges.

10. Følg sikkerhedsregler

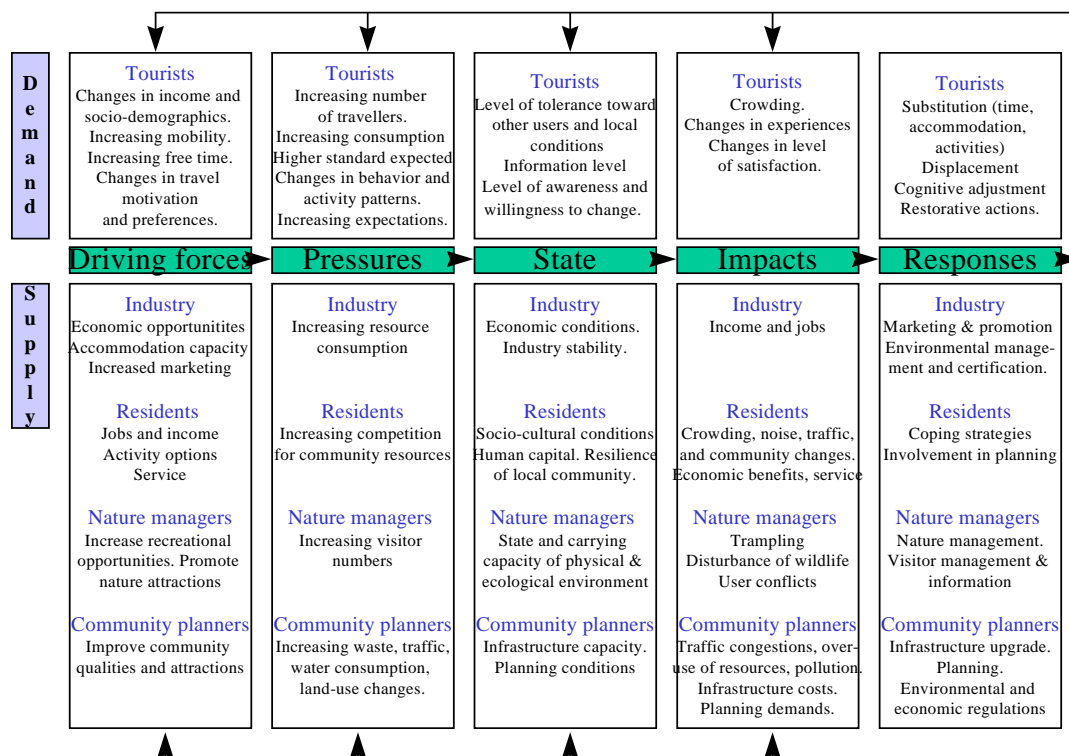
- Isbjørn, hvalros, moskus og andre dyrearter kan være farlige, og må altid håndteres med respekt. Sørg altid for at du eller nogen i din gruppe bærer våben og andet udstyr som kan skræmme isbjørne når du besøger dens leveområde.

- Slædehunde er arbejdende dyr – de må ikke fodres eller leges med! Undgå situationer hvor du kan blive bidt af hunde eller polarræv idet de kan være bærere af rabies. Færdsel på bræer kræver specialkundskaber når det gælder brug af tov, isjern, isøkse og andet sikkerhedsudstyr. Tag altid en erfaren guide med.
- Hvis du rejser alene eller med en gruppe uden at være tilknyttet en turarrangør, underret da lokale myndigheder om dit/gruppens turprogram.
- Vær opmærksom på hurtigt skiftende og ustabile vejrforhold. Undgå at blive for kold, træt eller våd.
- Nødvendig udstyr selv for korte ture omfatter: varmt tøj, gode støvler, vanter, hue, halstørklæde og vindtæt overtøj. Kort, nødrationer (f.eks. chokolade) og førstehjælpskasse er også helt nødvendig.

Model for beskrivelse af sammenhængene mellem turismen, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland.

Turisme medfører en række økonomiske, miljømæssige og socio-kulturelle påvirkninger - både positive og negative – der er veldokumenterede i international turismelitteratur. Der findes en række konceptuelle rammer/modeller for disse påvirkningsprocesser (f.eks. Mathieson & Wall, 1982, Hugo et al., 1992, Kariel, 1989; OECD 1981). Modellerne er dog ret generelle.

Indenfor studier og afrapporteringer af påvirkningsprocesser benytter man i stigende grad en DPSIR-model (Driving forces – Pressures – State – Impacts – Responses) til at beskrive forandringsprocesser og påvirkninger i f.eks. rapporter om miljøtilstand i Danmark (Holten-Andersen et al., 1998) og i EU-regi (Stanners & Bourdeau, 1995). Også i arbejdet med udvikling og måling af bl.a. natur- og turismeindikatorer i Danmark og EU-regi anvendes DPSIR som ramme (European Environmental Agency, 1999). Men da denne ramme ikke er helt færdig, er DPSIR rammen i **figur 2** forsøgt beskrevet i relation til turisme bl.a. med input fra en model af Mathieson & Wall (1982).

Figur 2: DPSIR ramme for påvirkninger relateret til turisme (Kaae, 1999).

Første trin i DPSIR-modellen beskriver de underliggende faktorer i samfundet (driving forces), der forårsager ændringer. Indenfor turisme kan disse faktorer være knyttet til både forandringer i efterspørgslen (f.eks. kan øget fritid, ændrede demografiske forhold m.m. påvirke omfanget og typen af turister der gerne vil besøge Grønland), eller være knyttet til forandringer i udbudet af muligheder i selve destinationen (f.eks. nye faciliteter, øget markedsføring der oplyser om nye attraktioner osv.). Disse forandringer medfører et øget pres (pressures) på destinationerne i form af flere turister, øgede forventninger blandt turisterne, øget ressourcebehov osv.

Destinationens tilstand (state) beskriver områdets økologiske, sociale og økonomiske bæreevner og områdets modstandskraft overfor det øgede pres. Selve påvirkningerne (impacts) er de forandringer (både positive og negative) der påføres på destinationens miljømæssige, økonomiske og socio-kulturelle ressourcer inkl. på de lokale beboeres dagligdag (f.eks. slid på naturen, indtægter, jobmuligheder, forandringer af traditioner og normer osv.). Også turister kan påvirkes (f.eks. hvis de oplever trængsel, nedslidning m.m. der forringer deres forventede ferieoplevelser). Som modsvar på påvirkningerne tages der en række initiativer (responses), der kan reducere de negative påvirkninger fra turismens påvirkning og kan øge de positive påvirkninger. Blandt lokale beboere kan reaktionerne være en vis tilpasning til turismen gennem omlægninger af deres dagligdag og adfærd. Indenfor turisterhvervet kan reaktionerne f.eks. være at indføre miljøvenlig drift af turistfaciliteter, at etablere flere faciliteter osv.). Blandt naturforvaltere kan reaktionerne være f.eks. øget beskyttelse, forvaltningsstrategier rettet mod regulering af de besøgende, information og formidling m.m. Blandt planlæggere i den offentlige forvaltning kan reaktionerne være ændringer i infrastruktur, øget planlægning osv.

Også turisterne kan reagere, hvis de oplever gener ved f.eks. at vælge et andet feriemål næste gang eller mentalt ved at nedjustere/ændre deres forventninger, så de passer til det de oplever. Reaktionerne er rettet mod forskellige niveauer i påvirkningsprocessen og er således en feed-back mekaniske, der er med til at påvirke hele processen fremover. Processen er ikke statisk, men forløber hele tiden.

Som det fremgår er der meget komplekse sammenhænge involveret i denne kontinuerlige forandringsprocess, der her er forsøgt beskrevet i forhold til turismen.

Kapitel 3 – Analysekriterier og opsamling af eksisterende viden

Undersøgelserne af vidensgrundlaget omkring turisme, naturforvaltning og turisme har bragt en overraskende stor mængde rapporter og vidensopsamlinger frem i lyset. Mange har intern karakter og kan ikke umiddelbart fremskaffes via biblioteker og en stor del er studieprojekter. De omkring 170 dokumenter er samlet og resumeret i dette kapitel under nogle hovedoverskrifter. Endvidere er det nævnt, hvor de kan findes. På grund af det overvældende datamateriale, er der stadig nogle kilder, der mangler at blive resumeret – bl.a. fordi ikke alle har været tilgængelige bl.a. pga. udlån. Alle titler er dog nævnt i det følgende.

For at styrke den grønlandske forskning og udvikling indenfor turisme, naturforvaltning og lokalsamfund, foreslås det, at der oprettes en database med eksisterende og ny litteratur med udgangspunkt i projektets videnopsamling. Ved at oprette en database vil en bredere kreds af forskere og turismefolk kunne få gavn af oversigten over vidensgrundlaget og kunne identificere, hvorfra materialet kan skaffes.

Det er ligeledes vigtigt, at den eksisterende litteratur om turisme også bliver tilgængelig for forskere og turisterhvervet m.fl. i Grønland. Det foreslås derfor at der tages initiativ til, at der laves et turismebibliotek i Grønland, eksempelvis i Landsbiblioteket, som har ekspertise på dette felt og et kontinuerligt arbejdende arkiverings- og søgesystem. Samtidig må det sikres, at alle nye relevante undersøgelser samles op og kommunikeres til turismebranchen. Dette kunne evt. ske gennem udsendelse af nyhedsmails og samtidig opfordre til at et kopi af igangværende projekter indsendes til turismebiblioteket, ved projektets afslutning.

Kriterier til kategorisering af den eksisterende viden.

Ved en overførsel til en database vil følgende opdelinger og nøgleord kunne bruges. I selve den annoterede bibliografi, er emnerne dog grupperet lidt anderledes efter hovedtemaer.

Forfatter,

Titel

Årstal

Hovedemne + Nøgleord/underemner (se nedenfor).

Geografi – projekt omfatter lokalområde, hele Grønland, internationalt samarbejde.

Udført af institution/person i Grønland, Danmark, Udland, eller en kombination/tværfagligt.

Placering af materiale (DK-Grønland-Udland. Navn på bibliotek/inst.)

Evt. kontaktperson (?).

Type (studieprojekt, konsulentrapport, o.lign.).

Nøgleord indenfor temaet: Turisterhvervet

Transport
Udvikling af attraktioner/faciliteter
Planlægning/strategier
Uddannelse af personale
Formidling
Markedsføring
Miljøtiltag i turisterhvervet
Økonomiske analyser
Beskrivelse af turismeudviklingen

Nøgleord indenfor temaet: Turisterne

Turisters motiver/forventninger for at besøge Grønland
Turisternes brug af overnatningssteder
Turisternes forbrug og økonomiske bidrag til Grønland
Turisternes attraktionsbesøg, aktiviteter og brug af natur/kulturressourcer.
Turisternes oplevelser og tilegnelse af viden om Grønlandsk natur og kultur.
Turisternes tilfredshed og evt. ønsker til nye tiltag/ændringer
Turisternes oplevelse af sikkerhed

Nøgleord indenfor temaet: Naturforvaltning

Beskyttede områder
Dyre- og plantelivet/biodiversitet
Jagt og fiskeri inkl. trofæjagt
Miljøpåvirkninger generelt
Affald
Slid
Støj
Forstyrrelser af dyrelivet
Brugerkonflikter
Sikkerhed

Nøgleord indenfor temaet: Lokalsamfund

Inddragelse af lokale i turismeudviklingen
Økonomiske gavn af turisme for lokalsamfund
Bevarelse af fortidsminder og kulturarv
Kulturforståelse og evt. kløfter
Traditionel/erfaringsbaseret viden vs. videnskabelig viden
Uddannelse/kompetanceudvikling til turisme

Annoteret litteraturoversigt

Vidensopsamlingen er grupperet under de hovedemner, som de relaterer sig mest til. De kilder, hvor der ikke er lavet et resumé, skyldes at de endnu ikke er læst bl.a. fordi de ikke har været tilgængelige (udlån m.m.) eller pga. projektets snævre tidsrammer ikke er nået. Dette håbes som nævnt fulgt op i forbindelse med en overførsel til en database.

Trafik & Transport

Transport er et emne, der både berører turisme og lokalbefolkning. Der har været meget fokus på transport i Grønland og især anlæggelse af en række nye, større lufthavne ved Nuuk. De fleste studier har primært fokuseret på rent trafiktekniske analyser, mens samspillet mellem transport og den stadigt voksende turismes transportbehov kun inddrages i meget begrænset omfang. Der satses meget på flytrafik, mens det kun i begrænset omfang indgår, at turisterne er meget glade for at sejle langs kysten, og det er uklart om den nuværende transport dækker turisternes ønsker og efterspørgsel. Også turisternes bidrag til opretholdelse af et højt lokalt serviceniveau for transport er uafklaret (?).

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Bolig og Infrastruktur (2002)

Redegørelse om den fremtidige flytrafikstruktur i Grønland. EM2002/69

August 2002. 57 sider inkl. bilag. (kan downloades som pdf-fil fra

<http://dk.nanoq.gl/tema.asp?page=tema&objno=33619>

Redegørelsen er en samfundsøkonomisk vurdering af de foreslåede anlægsinvesteringer og struktureringen af beflyvningen i Grønland. Redegørelsen søger desuden at perspektivere anlægsinvesteringerne og ændringerne i beflyvningen i lyset af den ovenstående vision for den fremtidige beflyvning af Grønland. Redegørelsen analyserer 4 større ændringer i flytrafikstrukturen: en regional lufthavn i Qaqortoq, udvidelse af Nuuk lufthavn, udvidelse af Ilulissat lufthavn og etablering af Paamiut lufthavn som simpel bane. Redegørelsen belyser bl.a. perspektiver for kunderne, men dette er primært en økonomisk analyse af billetprisændringer og flyfrekvenser. Der indgår en vurdering af konsekvenserne for byen/regionen i form af turisme og beskæftigelse. For Qaqortoq nævnes, at den nuværende kapacitet er en flaskehals for turistoperatørerne. For Ilulissat nævnes at det er en af Grønlands førende turistdestinationer, og at en bedre beflyvning vil fjerne en væsentlig hindring for den fremtidige udvikling af turisterhvervet og muliggøre øgede turisttal, sæsonforlængelse, prisbillige kombinationsrejser Island-Grønland, samt indflyvning af turister fra Canada. For Nuuk og Paamiut nævnes intet om effekten på turisme. Redegørelsen indeholder intet om konsekvenserne af de nye anlæg på natur eller miljø.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Bolig og Infrastruktur (2002)
Trafikredegørelse Marts 2002. Nævnt på Hjemmestyrets Hjemmeside, men kan ikke downloades.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Bolig og Infrastruktur (2002)
Supplerende Trafikredegørelse september 2002. 57 sider inkl. bilag.
September 2002 (kan downloades som pdf-fil fra:
<http://dk.nanoq.gl/tema.asp?page=tema&objno=33628>

Redegørelsen er en opfølgning på den samfundsøkonomisk vurdering af de foreslåede anlægsinvesteringer og struktureringen af beflyvningen i Grønland (se Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Bolig og Infrastruktur (marts 2002)). Redegørelsen udvider disse analyser til at analysere konsekvenserne på beflyvningen af Maniitsoq, Aasisst, Qaarsut, Sisimiut, Upernavik og Qaanaaq. Redegørelsen belyser bl.a. perspektiver for kunderne, men dette er primært en økonomisk analyse af billetprisændringer og flyfrekvenser. Der indgår en vurdering af konsekvenserne for byen/regionen i form af turisme og beskæftigelse. Turisme nævnes ikke og for Maniitsoq, Aasisst, Qaarsut, Sisimiut, Upernavik vurderes forholdene som uændrede, mens Qaanaaq må påregne en reduktion i serviceniveauet.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Bolig og Infrastruktur (2002)
Udbygningsplan for Grønlands havne – Baggrund, strategi og sektorplan.
Udarbejdet af NIRAS Greenland a/s, rådgivende ingeniører og planlæggere.
100 sider inkl. bilag. Kan downloades som pdf-fil fra:
<http://dk.nanoq.gl/DOK.asp?page=dok&objno=31164>

Rapporten indeholder en analyse af de nuværende havnes kapacitet og udformning samt planer for havneudbygningen i de kommende 10 år baseret på en vurdering af udviklingen over 20-30 år baseret på 3 forskellige scenarier. Rapporten opstiller en strategi for havneudbygningen med udvidelse af havne i en række byer herunder udbygning af faciliteter for turismen i Ilulissat og anlæg i byer og bygder for kystpassagertrafikken. Rapporten indeholder et kort afsnit, der beskriver udviklingen i turismen. Belastning af havneanlæggene opdeles i 3 typer: turistbåde, inter-regional og regional skibstrafik samt krydstogtskibe. For de små turistbåde er der generelt mangel på kajpladser med tilhørende landanlæg og bådene henvises til kutterhavne og andre erhvervsområder. Også for den inter-regional og regional skibstrafik mangler der flere steder faciliteter og en udbygning og forbedring kan bidrage til at fremme turismen. Krydstogtskibe udgør et særligt problem og ankrer ofte op udenfor byerne for at slippe for havneafgift men også pga. pladsmangel. Rapporten skønner at en stigning i turismen vil øge presset på havnefaciliteter i især Ilulissat og Nuuk. Såfremt turismen udbredes til større dele af Nord- og vestgrønland vil der også her blive behov for forbedringer i havneanlæg.

Grønlands Hjemmestyre (1996) Vurdering af lufttrafikstrukturen ved etablering af Nuuk som Atlantflughavn. Udarbejdet af Carl Bro Management a/s.

Rapporten indeholder en vurdering af lufttrafikstrukturen ved etablering af Nuuk som Atlantflughavn. Der opstilles og konsekvensberegnes en række scenarier. Et kapitel beskriver den nuværende interne og eksterne grønlandske rutetrafik, i næste kapitel opstilles 4 alternative scenarier for atlantbeflyvningen efter etablering af 4 regionale kortbaner. For hvert af disse scenarier foretages en simulering af både den interne og eksterne lufttrafik under 3 forskellige forudsætninger vedrørende turismeudviklingen på Grønland. På baggrund af simuleringerne foretages en samlet vurdering af lufttrafikstrukturen med Nuuk som atlantflughavn.

Et meget kort afsnit behandler konsekvenserne for turismen i form af hvor besværlig deres rejseruter bliver ved forskellige alternativer. Scenariet med en atlantbeflyvning i Nuuk og Kangerlussuaq vurderes til ikke at påvirke turisternes transportsituation i forhold til de nuværende forhold, mens scenariet med anlæg af atlantflughavne i både Nuuk og Ilulissat, vurderes til at være det mest gunstige forudsætninger for den planlagte turistmæssige udvikling i Grønland.

Rapporten er primært et transportstudie og belyser ikke de naturmæssige eller sociale konsekvenser af en ændret beflyvning og nye lufthavnsanlæg.

Trafikministeriet og Grønlands Hjemmestyre (1993) En undersøgelse af trafikstrukturen for lufttrafik imellem Grønland og Danmark og sammenhængen med den interne trafik i Grønland. Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 60 sider (GT/ERV?).

Rapporten belyser mulighederne for at billiggøre af atlanttrafikken mellem Danmark og Grønland samt internt i Grønland bl.a. ved analyser af forskellige flytyper, frekvens, kapacitet og lovgrundlag. Rapporten analyserer den nuværende situation, belyser alternative flytyper og operationsformer, samt laver en indtægtsanalyse for de atlantiske ruter. Herefter beskrives 5 forskellige alternative operationelle modeller og herefter 6 forskellige organisatoriske og ejermæssige modeller. Sammenfatningen og forslag til handlingsplan (der står nævnt i indholdsfortegnelsen) er ikke med i materialet. Rapporten er en trafikmæssig og økonomisk analyse, der ikke inddrager konsekvenser på natur- og miljø eller lokalsamfund.

Arbejdsgruppen vedrørende Narsarsuaqs fremtid (1996) Rapport. 25 sider.

Rapporten belyser fremtidsperspektiverne for Narsarsuaq Lufthavn set i sammenhæng med den forventede etablering af en regional landingsbane i

Qaqortoq. Der arbejdes med 5 forskellige modeller/scenarier for lufthavnen. Inden for denne ramme afdækker projektet forskellige muligheder for den fremtidige udvikling af Narsarsuaq Lufthavn, herunder belyses forskellige aspekter omkring turisme. Også en række forhold for lokalsamfundene belyses – f.eks. boligforhold, butikker m.m. Det nævnes endvidere at bebyggelserne i området og bl.a. Igalikus ruiner og flotte beliggenhed spiller en stor rolle for turistoplevelsen. Området har et mildt klima og relativt tætliggende byer og bygder, der gør området til et yndet turistmål. Ligeledes er der etableret en række turistfaciliteter. For hvert alternativ beskrives de transportmæssige, boligmæssige, turistmæssige og erhvervsmæssige konsekvenser. Dog inddrages der ikke konsekvenser for natur- og miljøforhold i analyserne. Rapporten kommer ikke med en endelig konklusion på den bedste model, men påpeger at nedlæggelse vil have en række negative konsekvenser for lokalsamfundene. Der vedlægges to udtalelser fra Narsap Kommune og Det Fælleskommunale Samvirke i Sydgrønland, der begge støtter en fastholdelse og videre udvikling af Narsarsuaq lufthavn.

Grønlands Hjemmestyre, Landsområdet for Erhverv, Trafik og Forsyning (1996) Redegørelse om Nuuk Atlantlufthavn. EM-1996/35, 48 sider + bilag.

Rapporten er en redegørelse om en udbygning af Nuuk lufthavn med udvidelse af banen til 1799 m. I rapporten belyses en række supplerede aspekter i forhold til tidligere redegørelser - især en belysning af de driftøkonomiske konsekvenser for Grønlandsfly a/s, de miljømæssige og lokalplanmæssige aspekter samt konsekvenserne for Landskassen. Igen er miljø det samme som støj og det vurderes at der ved brug af støjsvage jets, ikke vil ske en større støjbelastning af omkringliggende boligområder. Under de samfundsøkonomiske konsekvenser nævnes desuden konsekvens for turismen, at atlantlufthavnen i Nuuk må forventes at flytte en større del (ca. 71%) af passagererne fra København-Nuuk væk fra Kangerlussuaq og at disse passagerer får en kortere flyvetid. I det Kangerlussuaq bibeholdes, vil forholdene være uforandrede for passagererne til Diskoregionen, og såfremt turismemængden fortsætter uforandret, vil det give mulighed for udvikling af Kangerlussuaqs funktioner som turismedestination. Det vurderes desuden at atlantlufthavnen vil have en positiv beskæftigelseseffekt i Nuuk på 109 jobs. I litteraturlisten nævnes 15 andre rapporter/udredninger om Nuuk lufthavn. Alle forekommer at være primært tekniske udredninger uden fokus på konsekvenserne på natur/miljø eller lokalområdet ud over støj og jobskabelse. En enkelt udredning har potentiale for en lidt bredere redegørelse: **Arbejdsgruppen (1996) Rapport fra Arbejdsgruppen vedrørende Kangerlussuaqs fremtid.** Arbejdsgruppen er bredt sammensat og består af Direktoratet for Erhverv, Trafik og Forsyning, Grønlands Lufthavnsvæsen, Greenland Tourism a/s og borgerrådet i Kangerlussuaq samt Grønlandsfly a/s. (se litteraturliste).

Nuup Kommunea (1997) Rapport vedrørende en neutral sammenlignende analyse af to placeringsmuligheder for en atlantlufthavn i Nuuk, Grønland. 61 sider Udarbejdet af Scanavia A/S, Rapporten er en sammenligning mellem to alternative placeringsmuligheder for en atlantlufthavn i Nuuk: enten en udvidelse af den eksisterende lufthavn eller anlæggelse af en ny lufthavn på Akia, Nordlandet. For hvert af de to alternativer beskriver rapporten en række flyvetekniske forhold inkl. Krav til forskellige typer lufthavne, indflyvning og udflyvning, sikkerhed, regularitet, udvidelsesmuligheder, logistik og miljømæssige aspekter, der dog kun handler om størbelastningen af Nuuk by. Et kortere afsnit belyser forholdene for passagererne bl.a. transporttid til en evt. lufthavn på Nordlandet, hvor der foreslås en færgeforbindelse oprettet, som samtidig fungerer som ekspedition for flypassagererne. Sejliden til Akia alternativet vil blive på ca. 70 minutter og dertil 10-20 minutters landtransport afhængig af hvilket af to alternative havnemuligheder der vælges på Nordlandet. Projektet indeholder ingen analyser af miljømæssige (ud over støj) eller sociale konsekvenser af de to løsninger. Der foretages ikke et valg mellem de to løsningsmuligheder.

Grønlands Hjemmestyre (1996) Redegørelse om intern trafikstruktur. Rapporten er en redegørelse om den interne trafikstruktur og belyser de nuværende tilskuds- og kapacitetsstrukturer på trafikområdet samt foretager en analyse af primært flypassagertrafikken - men til dels også skibstrafikken - med henblik på at redegøre for udviklingsmulighederne, i overensstemmelse med Landsstyrets politik. Den er at landets udvikling skal muliggøre et frit bosætningsvalg og at befolkningen og erhvervslivet uanset geografisk placering skal sikres transportmuligheder så kosteffektivt som muligt og at det på sigt skal tilstræbes at den eksisterende kapacitet udnyttes bedst muligt. Redegørelsen belyser ligeledes nogle styringsinstrumenter på trafikområdet, servicekontrakterne samt kommer med forslag til hvorledes den interne trafikstruktur kan opbygges, og hvorledes det videre arbejde på området kan planlægges. Rapporten konkluderer, at der passagermæssigt bør satses på en enstregen trafikstruktur baseret på flytrafik med tilhørende etablering af nye landingsbaner i Upernavik og Paamiut samt en atlantlufthavn i Nuuk. Med hensyn til godstransport og bygdetrafik foreslås yderligere analyser. Redegørelsen er et rent trafikstudie, der ikke skelner mellem transport af lokale eller turister, herunder den oplevelsesmæssige betydning af bådsejladen for turismen. Der indgår et kort afsnit om transport til bygder, men primært ud fra kosteffektivisering. De sociale og miljømæssige forhold omkring transporten inddrages ikke i redegørelsen.

Uddannelse/formidling

Uddannelse og formidling er af stigende betydning indenfor turismen, dels for at udvikle erhvervets kompetencer og dens i forhold til at give god vejledning om natur- og kulturforhold til turisterne. Der er derfor medtaget en række uddannelses- og formidlingsmateriale, der har direkte eller indirekte tilknytning til turisme. Især Takuss Sekretariatet for turismeuddannelse i Grønland har central betydning, mens naturvejlederordningen primært er taget med, fordi der her ligger en stor viden om naturformidling, der dog ikke p.t. er rettet mod turister. Men måske kunne turisterhvervet lære noget af erfaringer med naturformidling fra naturvejledningen i både Grønland og Danmark.

Turismens UdviklingsCenter (1996) Værksted for ledere 7.-10. december 1996 i Ilulissat, Grønland. 26 sider (GT).

Materialet opsamler kursusforløbet af et lederseminar indenfor turisme afholdt af Turismens UdviklingsCenter (TUC) i Grønland. Formålet med seminaret var at give deltagerne operationelle værktøjer til strategisk planlægning for deres egen virksomhed samt til at lave en samlet strategi for turistudvikling i Diskobugtområdet. Afslutningsvis indeholder materialet en kort oversigt med forslag til produktudvikling indenfor turisme i Diskobugtområdet. Der nævnes intet om natur, miljø eller lokalbefolkning i materialet.

TAKUSS' - Sekretariatet for turismeuddannelse i Grønland (2002 revidering fra 1993 materiale) Turisten og dig. Turisme- og servicekursus. Takuss kursusmateriale, 40 sider (GT).

Materialet er en meget praksisnær introduktion til turisme rettet mod folk der ønsker at starte med at arbejde indenfor turisterhvervet. Materialet gennemgår kortfattet forhold omkring turisme samt fokuserer på, hvordan turister bedst kan serviceres.

Materialet er et eksempel på materiale udarbejdet af TAKUSS' - Sekretariatet for turismeuddannelse i Grønland. TAKUSS' udbyder en række kurser med det formål at opkvalificere aktører på alle niveauer inden for turismen i Grønland samt at fremme forståelsen for turismen og dens muligheder blandt den øvrige del af befolkningen. Kursustilbud for 2002 omfatter bl.a. kursus i service og sikkerhed for hundeslædekuske, kursus i trofæpræparation, turisten og dig – servicekursus, bræ-klatrekursus, rapellingkursus, kommunikation og service for turistkontorets medarbejdere, guide- og turlleder instruktør.

Petrussen, Îsâvaraq, Dorte Bugge Jensen og Maud Petersen (2000). Naturvejlederordningen i Nuup Kommunea. 22 Sider (Naturvejleder Îsâvaraq Petrussen, Nuup Kommunea).

Rapporten beskriver det første år af naturvejlederordningen, der startede som et forsøg i 1999. Rapporten indeholder en status, strategi og handleplan for naturvejlederordningen i Nuup kommunea, afrapporterer naturvejlederarrangementer for 1999 og fremlægger arbejdsprogrammet for 2000. Naturvejledningen har ikke som i Danmark en række offentlige arrangementer rettet mod lokale og turister.

Petrussen, Îsâvaraq, Bjarne Petersen, Pipaluk Møller Lund og Britta Lohmann (2001). Naturvejlederordningen i Nuup Kommunea 2000. 22 Sider (Naturvejleder Îsâvaraq Petrussen, Nuup Kommunea).

Rapporten beskriver det andet år af naturvejlederordningen. Rapporten indeholder en baggrund og status for naturvejlederordningen i Nuup kommunea, afrapporterer naturvejlederarrangementer gennemført i 2000 og fremlægger arbejdsprogram for 2001.

Petrussen, Îsâvaraq, Bjarne Petersen og Britta Lohmann (2002). Naturvejlederordningen i Nuup Kommunea 2001. 39 Sider (Naturvejleder Îsâvaraq Petrussen, Nuup Kommunea).

Rapporten beskriver det tredje år af naturvejlederordningen. Rapporten indeholder en baggrund og status for naturvejlederordningen i Nuup kommunea, afrapporterer naturvejlederarrangementer gennemført i 2001 og fremlægger arbejdsprogram for 2001. Endvidere beskriver rapporten erfaringer med et samarbejde og erfaringsudveksling, der er etableret med Tårnby Naturskole ved København.

Petrussen, Îsâvaraq (2002) Værn om vore Ørredfangstpladser! Husstandsomdelt pjece, 4 sider. (Naturvejleder Îsâvaraq Petrussen, Nuup Kommunea).

En kort pjece, der beskriver fangstregler og....

Et eksempel på naturvejledning rettet mod en bredere offentlighed men dog ikke specielt turister.

Greenland Tourism (2002) Hundeslædemannual.10 sider. (GT)

Hundeslædemannualen er en kort vejledning til hundeslædeførere om, hvordan de bliver bedre til at servicere turisterne. Den indeholder informationer om turisterne og deres ønsker og forventninger, en række praktiske informationer om forberedelser til turen, hvilke informationer turister har

behov for før og undervejs på turen, noget om at kommunikere med turister før og under turen, hygiejne, sikkerhed og udstyr. Materialet findes på både grønlandsk og dansk i samme publikation.

Takuss (2001) Strategiplan 2001-2003: Udvikling og uddannelse – en udfordring for turismen. (GT – findes digitalt).

TAKUSS' - Sekretariatet for turismeuddannelse i Grønland (2002)
TAKUSS' Strategiplan.

Det er TAKUSS' opgave at skabe et overblik over kompetenceniveauet og -behovet i den grønlandske turistbranche samt at udarbejde handlingsplaner for udviklingen af kompetenceniveauet inden for de forskellige aktørgrupper: outfittere, turistkontorer, hoteller mv. Målet er en øget professionalisering af turismeerhvervet og dets aktører og en udbredelse og forankring af turismen som erhverv.

TAKUSS' planlægger og videreudvikler særlige turismekurser og arrangerer i samarbejde med kursusudbydere i ind- og udland relevante kurser for det grønlandske turisterhverv. En del af de udbudte kurser er for ledere inden for turisterhvervet, og det er tanken, at disse skal videregive den opnåede viden til medarbejderne. Desuden afholdes foredrag og oplæg for sekundære samarbejdspartnere, som har fordel af et øget kendskab til turismen.

TAKUSS' holder sig ajour med uddannelsesudbuddet og tendensen inden for arktisk turisme i relevante samarbejdslande og rådgiver branchen samt uddannelsessøgende om uddannelsesmuligheder og spørgsmål af uddannelsesmæssig karakter. TAKUSS' rådgiver og bistår turistvirksomheder og enkeltpersoner i forbindelse med ansøgninger til uddannelses- og kursusophold i ind- og udland.

Greenland Tourism (2001) Agents manual 2002.
(Institut for Eskimologi + DPC).

Naturforvaltning/miljøaspekter

BIOS - Bureau for faunaforvaltning, jagt- og naturekspeditioner (1993) Erfaringer med troføjagt 2 – Forårsjagt med hundeslæde. 12 sider (ERV).

Rapporten sammenfatter firmaet BIOS' erfaringer med troføjagt med hundeslæde nær Kangerlussuaq i foråret 1993. Der nævnes en række positive og negative erfaringer med dette forsøg på at etablere troføjagt som et turistprodukt. Turisternes interesse er mindre end forventet, priserne højere og der er konkurrence mellem firmaer om arrangementet. Lokalt er hundeslædespandene og udstyret af meget varierende kvalitet ligesom en slagtejagt kort før troføjagten har reduceret antallet af fangststyr væsentligt. Trods et økonomisk underskud er selve jagturen dog umiddelbart en succes. BIOS påpeger dog behovet for koordinering med slagteprojektet, klare aftaler og priser samt bedre hyttefaciliteter. Men BIOS ønsker fortsat på baggrund af de høstede erfaringer at arbejde videre med jagtturisme i området. I litteraturlisten nævnes en række supplerende forslag og afrapporteringer omkring jagtturisme i Grønland.

BIOS - Bureau for faunaforvaltning, jagt- og naturekspeditioner (1994) Vinterjagt i 1994 – en afrapportering om afvikling af troføjagt med hundeslæde og om slagteprojektets indvirkning på dette. 20 sider (ERV).

Rapporten beskriver en række konflikter mellem troføjagt for turister og et slagteriprojekt i området ved Kangerlussuaq. Firma, BIOS har gennem længere tid forberedt jagten, der giver store indtægter til bl.a. lokale fangere og hundeslædeførere. Imidlertid oplever de under selve jagten en række konflikter, idet et slagteriprojekt holder jagt i samme område. Dyrene er mere skræmte end normalt pga. den intensive jagt med snescootere i slagteprojektet, mange af de gamle moskustyre, der netop er attraktive for troføjægerne, er slagtet, jagten foregår 4 uger før de drægtige køer skal nedkomme og har medført aborter og nedslagning af drægtige køer. Endvidere ligger der udenfor slagteriet smidt mange moskustrofæhoveder og skindene bliver ikke håndteres korrekt. BIOS påpeger en række problemer med jagten, herunder at den måde slagterijagten foregår på ikke er biologisk forsvarlig, og at den forringer den turistmæssige oplevelse for troføjægerne væsentligt. Myndighedernes tilladelser har været ukoordinerede og indbyrdes modstridende. BIOS efterlyser en regulering af interesserne herunder tidsmæssige og arealmæssige forskydninger af trofæ- og slagtejagten.

Berthelsen, Tønnes O.K., Christensen, Claus H, Jensen, Carsten B., Pedersen, Jan B., Pedersen, Jan H. & Skourup, Michael (1991) Udvikling af jagtturisme i Grønland. Handelshøjskolen i København – videregående projektarbejde. 133 pp. (DPC)

Berthelsen, Tønnes O.K., Christensen, Claus H, Jensen, Carsten B., Pedersen, Jan B., Pedersen, Jan H. & Skourup, Michael (1991)

Udvikling af jagtturisme i Grønland – bilagshæfte. Handelshøjskolen i København – videregående projektarbejde. NORS-base RUC

Bilagsmaterialet er ret omfangsrigt og omfatter bl.a. lidt om jagtturismemuligheder i Grønland, baggrund og resultater af en undersøgelse af fangere i Grønland, baggrund og resultater af en undersøgelse af tidligere og potentielle jagtturister, samt referater af 9 interviews foretaget i Vestgrønland.

Glahder, Chr. (1995) Hunting in Kangerlussuaq, East Greenland, 1951-1991. An assessment of local knowledge. MoG Man & Society vol. 19. 86 pp., 47 figs., 3 tables.

(DPC – kan bestilles via DPC

<http://www.polarshop.dk/group.asp?group=105>).

In 1991, hunters from Kangerlussuaq on the east coast of Greenland were interviewed about their knowledge of the number and distribution of hunted animals and the hunting conditions. The background was the fact that exploration for gold and other minerals in the area had increased over the preceding six years. The purpose of the study was to avoid or minimize conflicts of interest between a mine, the hunters and the hunted animals. A total of 23 hunters were interviewed in Kangerlussuaq, Ammassalik, Tiniteqilaq, Kuummiit and Kulusuk. The material obtained from the interviews covers the years from 1951 to 1991. During these years an average of five to ten hunters had wintered in Kangerlussuaq in three periods: 1991-1954, 1966-1980 and 1986-1991.

By far the most important animals hunted are ringed seal, narwhal and polar bear. About 1000 to 2000 ringed seals, 20 to 30 narwhals and 25 to 35 polar bears are caught in a single season. These three species are described in detail in the paper. Bearded seal, hooded seal and harp seal are caught in numbers of 50 to 200 per season and fish and birds are caught only on a small scale. Information regarding the catch and distribution of marine mammals through the year is listed by the month.

The interview-study has shown that the outer half of the Kangerlussuaq fjord is the most important hunting area for all marine mammals all the year round. The area around Søkongen Ø some 75 km to the east of Kangerlussuaq, is very important for polar bear hunting, and its importance has increased since 1986. This change in the pattern of the polar bear hunting may be due to the increased disturbance from both mineral exploration and hunting.

Mordhorst, Jeppe (1996) Dokumentation og præsentation af natur- og kulturværdier i Kangerlussuaq indland. Udarbejdet af Dansk Polarcenter for Mittarfeqarfiit. Ca. 150 sider (GT – lån fra Jeppe M.).

Mordhorst, Jeppe (1998) Guidemanual: Souvenirfiskeri. 10 sider (DPC). Emneord: turisme, fiskeri, smykker, Grønland).

Mordhorst, Jeppe (1998) Projekt økoturisme Grønland. 2. bind: Rapport + Bilag. (DPC).
Emneord: turisme, økoturisme, økonomisk udvikling, erhvervsliv, projekter, Grønland).

Tams, David (1998) Turisme i Grønland i et bæredygtigt perspektiv. Placering: Københavns Universitet – Geografi 1795 – IG Aug. 1998. Kan ikke hjemlånes.

Greenland Tourism (2002) Integrering af miljøhensyn i turismesektoren i Grønland. 9 sider. (GT + findes digitalt).

Den kortfattede udredning beskriver turismeudviklingen i Grønland og dens organisering. Turismeudviklingen vil i fremtiden ikke alene have et stigende antal overnatninger som mål, men i højere grad lægge vægt på kvalitet, værditilvækst, bæredygtighed og lokal forankring. Greenland Tourism har udpeget en medarbejder til at være miljøkoordinator. Opgaven bliver at integrere miljøhensyn i turistbranchen, hvor man vil gøre opmærksom på mulige konsekvenser af koncentreret turisme i.f.t. naturen og kulturminde. GT vurderer dog, at med undtagelse af få enkelte områder på Grønland, eksempelvis en nedslidt rute til Sermermiut hvor der findes gamle inuit ruiner, giver turisterne ingen miljømæssige problemer. Der nævnes dog en række forhold indenfor forskellige turismeformer, f.eks. konflikten mellem snescootere og hundeslæder.

Miljøhensyn vil i de kommende år blive integreret i turistsektoren. Integrering skal ske efter de lokale forhold og med forsigtighed, da antallet af aktører i den grønlandske branche er ret begrænset. GT vurderer at Destination 21 certificering er for omfattende, og der er ikke mandskabskapacitet til udføre den. Hvis man skal indføre D21 ideen ind i branchen, skal den tilpasses efter de lokale forhold.

Greenland Tourism? (2000) Statusrapport for projektet ”Integrering af miljøhensyn i turismesektoren. Island, Svalbard og Grønland”. 14 sider. (GT – sendt digitalt).

Mason, Peter (1997) Tourism Codes of Conduct in the Arctic and Sub-Arctic Region. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 5, no. 2, pp. 151-165. (Eskimologi + BCK).

Rasmussen, Rasmus Ole (2000) Bæredygtighed: fra slagord til praksis. Side 75-114 i Holm, Mogens & Rasmus Ole Rasmussen (eds.) *Udviklingsforskning, udviklingspolitik og udviklingsenterprise – 3 faktorer i det grønlandske samfunds forandring og udvikling*. INUSSUK Arktisk Forskningsjournal. 203 sider (ERV + BCK) Informationer om hele bogen på :
<http://dk.nanoq.gl/udskriv.asp?page=dok&objno=11283> og downloades i pdf-format fra <http://dk.nanoq.gl/udskriv.asp?page=tema&objno=10635>

Rasmussen, Rasmus Ole (2001) Responsum: Om bæredygtig udvikling i Grønland. NORS, Nordatlantiske Regionalstudier, Roskilde Universitetscenter, 31 sider. (ROR/NORS + BCK).

Indeholder et afsnit om bæredygtig turisme.

Nordisk Ministerråd (1999) Nordisk Handlingsplan for natur- og kulturbeskyttelse i Arktis – Grønland, Island og Svalbard. (Dir. Natur & Miljø, ERV, BCK)

Den nordiske handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse i Arktis omfatter Grønland, Island og Svalbard og løber i perioden 2000 –2004. Det er en opfølgning på miljøtilstandsrapporten *Arktisk miljø i Norden*. Formålet med handlingsplanen er at sammenstille behov og foreslå prioriterede tiltag indenfor emnerne biologisk mangfoldighed, landskabsbeskyttelse, kulturmiljø, friluftsliv og økoturisme samt miljødata og overvågning. Rapporten beskriver de karakteristiske karaktertræk ved naturmiljøet og historien, de nuværende miljøtrusler samt internationale forpligtigelser og samarbejdsprocesser i forhold til miljøbeskyttelse. På baggrund heraf udpeger rapporten en række indsatsområder og anbefalinger. Et af disse indsatsområder er integration af miljøhensyn i turistsektoren. Projektet som anbefales igangsat skal vurdere på hvilken måde

turisterhvervet i Arktis (Grønland, Island og Svalbard) bedst kan integrere miljøhensyn i deres virksomhed. Projektet fokuserer på følgende problemstillinger: udvikling af nødvendige regler til styring af turisme og færdsel, brug af indirekte styringsmidler indenfor turisme og færdsel, udvikling af retningslinier for opførsel i arktiske områder og tiltag til at gøre turisterhvervet mere miljøvenligt ved at fokusere på ressourceforbrug indenfor sektoren.

Nordisk Ministerråd (1998) Ekoturism i Norden, Eksempel från Island, Norge, Sverige och Finland. Nord 1998:13. (ERV + DPC)

Rapporten afrapporterer resultaterne af et projekt i natur og friluftslivsgruppen under NMN embedsmandskomite for naturbeskyttelse. Projektets formål var at redegøre for økoturismen i Norden og udarbejde fælles nordiske anbefalinger til, hvordan den bør udvikles i Norden. Først beskriver rapporten en række begreber og teorier om turisme og herefter gennemgås turismens påvirkninger på miljøet. Begrebet økoturisme defineres og sættes i sammenhæng med nordiske forhold. Efter en gennemgang af turismen i de nordiske lande præsenteres en række eksempler fra de fire involverede lande. Herefter gennemgår rapporten forhold omkring planlægning og offentlig styring på forskellige niveauer i forhold til natur og turisme. Rapporten afsluttes med en række forslag og anbefalinger for en mere natur- og miljøorienteret turismeudvikling i Norden. Selvom rapporten ikke omhandler Grønland, indeholder den eksempler fra andre arktiske områder – primært Svalbard - der kan være relevante for Grønland.

Nordisk Ministerråd (2001?) Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004

Dette beskriver Nordisk Ministerråds overordnede nordiske miljøhandlingsprogram for perioden 2001-2004. I afsnittet under friluftsliv nævnes det som et mål at arbejde for turisme på naturens betingelser og under hensyntagen til lokalbefolkningernes betingelser. En af aktiviteterne er at udarbejde kriterier for miljømærkning til brug for naturturisme.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Natur og Miljø (foreløbigt udkast, 2002) Nomination of the Ilulissat Icefjord for inclusion on the World Heritage List. 101 sider (Dir. Natur & Miljø, BCK)

Ansøgningen om nominering af Ilulissat Isfjord til optagelse på Verdensarvlisten beskriver detaljeret en række forhold omkring området. Først beskrives områdets størrelse og beliggenhed. Herefter begrundes nomineringen i et omfattende afsnit, der dels beskriver områdets betydning, sammenligner det med andre internationale områder, belyser områdets

autenticitet samt kriterierne, der lægges til grund for ansøgningen. I et nyt kapitel beskrives området detaljeret med vægt på glaciologi, geologi, klima, det marine økosystem, fuglelivet og dyrelivet på land, plantelivet, arkæologiske udgravninger, mundlige traditioner, gletchernes historie, kulturhistorien, udviklingshistorien for jagt og fiskeri, turismens udviklingshistorie i området, den seneste kortlægning af området, den gældende naturbeskyttelse samt planerne for præsentation af området. Om turismen nævnes at den især tog fart fra 1992 hvor Ilulissat var kriseramet pga. svigtende jagt og fiskeri. Ilulissat har nu udviklet sig til det mest besøgte turistområde i Grønland med omkring 11.000 turistbesøg i 2000. Det er især isfjorden, der er den store attraktion. Turismen har stor økonomisk betydning for området og letter presset på naturressourcerne fra de traditionelle fangsterhverv. Herefter følger et kapitel, der gennemgår forvaltningen af området inkl. ejerforhold, juridisk status, beskyttelsesforanstaltninger, forvaltningsmyndigheder, deres praksis samt vedtagne planer, finansieringskilder, ekspertise, besøgsfaciliteter og statistik, en forvaltningsplan samt personaleforhold. Et nyt kapitel beskriver faktorer, der påvirker området som bl.a. udviklingspres, pres på miljøet, naturkatastrofer, pres fra turister og andre besøgende, mens selve området er uden lokal bosætning. Om turistpresset nævnes slid, men at der ikke har været forsøgt regulering af adgang. Turismen har haft en række socio-økonomiske påvirkninger på lokalsamfundet, men de har mest været positive i form af at styrke Inuitkulturen gennem øget efterspørgsel efter traditionelt kunsthåndværk, hundeslædekørsel m.m. Andre påvirkninger er forstyrrelse af dyrelivet og landskabets skønhed ved etablering af faciliteter, men samlet vurderes det at området hvis turismen planlægges og forvaltes ordentligt vil kunne modtage langt flere turister end de nuværende. Efterfølgende beskrives overvågningen af området, der omfatter en række nøgleindikatorer for beskyttelsestilstanden, administrative tiltag til at overvåge området samt beskriver resultaterne af tidligere afrapporteringer. Nomineringsmaterialet afsluttes med dokumentation inkl. en omfattende litteraturliste samt en række appendix.

Turismens UdviklingsCenter (TUC) (2000) Proaktiv bæredygtig turisme- og samfundsudvikling i Norden. Nordisk Ministerråd Statusrapport. 5 sider + 27 sider bilag. (ERV & BCK).

Denne statusrapport har til formål at give et indblik i projektets foreløbige resultater og fremlægge forslag til det videre arbejde samt komme med forslag til cases. Projektet har ved statusopgørelsen gennemført deskresearch med det formål at kortlægge bæredygtige turismeudviklingsprojekter i Norden samt dybdegående telefoninterviews med nationale eksperter. De involverede lande sammenlignes og en række ligheder og forskelle imellem gennemgås inkl. organisering, statens rolle i turismeudviklingen, forholdet mellem private og offentlige aktører, formulerede turistpolitikker, tilgange til arbejdet med bæredygtig turismeudvikling samt tendenser i valgt fokus for de konkrete projekter. For

Grønlands vedkommende nævnes, at den generelle turismeudvikling ligesom på Færøerne er præget af andre problemstillinger end i de øvrige nordiske lande og at f.eks. opbyggelse af turismens infrastruktur stadig spiller en væsentlig rolle, at turismen nationaløkonomisk og lokalt spiller en ret lille rolle og at udviklingen indenfor turisme primært initieres og finansieres af centrale myndigheder, nationale turistråd samt konsulentfirmaer. Grønland har ingen formuleret integration af principperne for bæredygtig udvikling i turismepolitikken og har endnu ikke arbejdet med konkrete bæredygtighedsprojekter i større omfang. Da landene er på forskellige trin i turismeudviklingen bør bæredygtighedstankegangen indenfor turisme nuanceres bl.a. ved udvikling af et fælles koncept og anbefalinger til en fælles nordisk politik og strategi for proaktiv bæredygtig turismeudvikling. I det videre arbejde med opbygning af en fælles strategi anbefales samarbejde mellem landene bl.a. i forbindelse med koordineret forskning, fælles udviklingsprojekter eller nordiske erfaringsudvekslingsseminarer. Det videre arbejde søges gennemført ved sammenligning af en række casestudier samt ved en international perspektivering af bæredygtig turismeudvikling i Norden.

Arnason, Fridrik Dagur; Korsberg, John Jepsen & Pierri, Stine (1996)
Bæredygtig turisme i Grønland? 2. modul i Geografi, RUC. 140 sider
(RUCs bibliotek + NORS-base.)

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Natur og Miljø (2001)
Statusrapport for Nationalparken/Biosfærereservatet i Nord- og Østgrønland.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Natur og Miljø (2002)
Strategiplan for Nationalparken/Biosfærereservatet i Nord- og Østgrønland.
14 sider.

Strategiplanen beskriver kortfattet det videre arbejde med Nationalparken/Biosfærereservatet i Nord- og Østgrønland. Strategien skal sikre en gradueret naturbeskyttelse af Nationalparken som bevarer en økologisk helhed for fremtidige generationer og lever op til internationale forpligtigelser. Strategien skal endvidere sikre, at området indgår i en regional udvikling i Grønland.

Den skal lægge særlig vægt på international forskning og uddannelse, naturforvaltning, turisme m.m. Der er sket en stor udvikling i vidensmassen siden Nationalparkens etablering for 30 år siden og derfor behov for en revidering af parkens muligheder, lovgivning og forvaltning. Strategien skal sikre en mere stringent og fremtidsrettet forvaltning. Turisme er en af de muligheder, som den nye strategi fremmer og under strategiens delmål 1

nævnes, at der skal etableres en liste over bevaringsværdige hytter ud fra bl.a. turismemæssige synspunkter, og hytterne skal overføres til grønlandsk ejerskab. Under delmål 2 skal der skabes fremtidssikrede rammer for beskyttelse, forskning, turisme og lokal udvikling gennem bl.a. en zonerings af parken. Under delmål 3 etableres en udviklingsplan, hvor der bl.a. lægges vægt på at åbne for Nationalparkens turismepotentiale ud fra bæredygtighedsprincipper til gavn for det grønlandske samfund. Bl.a. skal der udarbejdes en rapport over mulighederne for kvalitetsturisme.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Natur og Miljø (2001) Husk CITES-beviset når du sælger turist-produkter af Narhval, Hvidhval, Vågehval, Hvalros og Isbjørn. 8 sider + blanket + brochurer.

Direktoratet for Miljø og Natur har fremstillet fortrykte CITES-beviser til udfyldelse af salgssteder for souvenirs. CITES-beviserne giver turisten en eksporttilladelse for souvenirs fremstillet af visse dyrearter. Med formularerne følger en mappe til sælgeren, der forklarer reglerne, og hvordan formularerne skal udfyldes. Der er endvidere trykt pjecer på grønlandsk, dansk, engelsk og tysk. Ifølge Washingtonkonventionen kræves der en CITES-eksporttilladelse for en række af disse dyrearter. Uden denne tilladelse kan turister risikere konfiskering og bøde ved indrejse i deres hjemlande. CITES-reglerne forklares meget overskueligt i materialet, herunder hvilke dyrearter, der kræver en CITES-tilladelse. I Grønland omfatter det produkter fra bl.a. Narhval, Hvidhval, Vågehval, Hvalros og Isbjørn. Produkter fra andre meget truede dyrearter som Kaskelot, Grønlandshval, Finhval, Pukkelhval og Havørn må ikke udføres. Derimod kan produkter af sæl (bortset fra Hvalros), mammut (tand), moskusokse, rensdyr og får frit eksporteres. Direktoratet får kopier af tilladelserne, og det kan herved i højere grad end tidligere sikres, at det kun er souvenirs af godkendte arter, der udføres fra Grønland.

Natur- og Friluftslivgruppen (1994) Paradisdalen – kan kultur og natur bære en turistudvikling. Udkast. 7 sider. (Dir. Natur & Miljø + BCK)

Habekost, Ellen (1994) Turisme i Grønland. Økonomiske, beskæftigelsesmæssige og miljømæssige konsekvenser ved turismeudviklingen i Grønland.

Placering: Københavns Universitet – Geografi 1208 – KG-1 apr. 94. Kan ikke hjemlånes.

Christensen, Torben (1990) Tourism in Polar environments - with special reference to Greenland and Antarctica. Masters Thesis from Scott Polar Research Institute, University of Cambridge, 81 pp. (DPC)

Specialet handler om turismens påvirkninger og forvaltning i polarmiljøer. Der gives nogle perspektiver på mulige påvirkninger fra turist aktiviteter i polarområder med dokumenterede eksempler fra alpine områder o.lign. Generelle forvaltningsteorier om kontrol af disse påvirkninger beskrives og tilpasses til polarområder. Specialet beskriver herefter turismens nuværende tilstand og vurderer dens nuværende påvirkninger i henholdsvis Grønland og Antarktis samt beskriver dens mulige udvikling. Herefter beskrives og evalueres den nuværende miljøforvaltningspraksis i de to studieområder. Det konkluderes, at det nuværende omfang af turisme og relaterede miljøpåvirkninger i Grønland og Antarktis er begrænset. Men en stigning i turisttallet forventes og bør følges op med naturforvaltning. Turisme kan udvikles i harmoni med naturmiljøet, hvis de foreslåede forvaltningstiltag gennemføres. I Grønland er der etableret et rådgivende forum for turismeudvikling, men dette er indtil videre fokuseret på markedsføring. Rapportens hovedkonklusion er, at turismens påvirkninger bør tages alvorligt, men at turismen med den rette planlægning og forvaltning kan udvikles i harmoni med naturgrundlaget.

Due, Regina & Ingerslev, Torsten (eds.) (2000) Naturbeskyttelse i Grønland. Teknisk Rapport nr. 29. Nuuk, Grønlands Naturinstitut, 92 pp. (GNI, ligger på nettet på <http://www.natur.gl/dokument/Følsomme%20områder.pdf>)

Rapportens formål er at etablere et fagligt grundlag for arbejdet med revideringen af den grønlandske naturfredningslov. Der indgår bl.a. en gap-analyse af de fredede områders repræsentation i forskellige klimazoner, følsomme naturtyper og arter, samt en oversigt over den geografiske fordeling af påvirkningen af naturen i Grønland. Rapporten viser, at naturbeskyttelsen i de lav- og subarktiske zoner er minimal og udgør under 3% selvom de største påvirkninger af naturen i dag – herunder turisme - netop foregår i de lav- og subarktiske zoner. Endvidere viser gap-analyserne, at størstedelen af de følsomme naturtyper er mangelfuldt eller slet ikke repræsenteret i de fredede områder. Jagtreglerne har ikke beskyttet visse arter tilstrækkeligt. Det anbefales generelt at øge fredningen i Grønland og herunder bestemte arter og følsomme naturtyper som f.eks. arealer med oprindelige vegetation i sydgrønlandske fåreholderområder. Turisme og friluftaktiviteter nævnes som nogle af de forskellige aktiviteter, der påvirker naturen. Hyttebygning har sammen med hurtige både øget befolkningens aktionsradius og medført øget jagttryk og forstyrrelse af naturområder. Der anbefales derfor bl.a. forbud mod hyttebyggeri i følsomme naturtyper.

Mordhorst, J. (1998) Ecotourism in Greenland. Dansk Polarcenter og Turismens UdviklingsCenter, Copenhagen, 68 pp. (DPC + Jeppe M.)

Nordic Council of Ministers (2001): Towards a sustainable Nordic Tourism. TemaNord 2001:546. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 109 pp. (BCK)

Rapporten er udarbejdet for Nordisk Ministerråds Ad Hoc Arbejdsgruppe om Turisme og foreslår en fælles nordisk strategi for bæredygtig turisme, der kan støtte gruppens arbejde. I følgegruppen har siddet en repræsentant for Grønland. Strategien bygger på analyser af tre studier af bæredygtig turisme. I nogle af case-eksemplerne nævnes projekter fra arktiske egne inkl. Grønland. Resultaterne viser, at der er meget forskellige tilgange til bæredygtig turisme i de nordiske lande og forholdene er vidt forskellige. Den fælles nordiske strategi for bæredygtig turisme indeholder visioner, milepæle, langsigtede mål, og kortsigtede initiativer for perioden 2001-2004. Rapporten identificerer to milepæle – innovation og information som centrale. I et langsigtet perspektiv ser strategien især på tre tværgående emner: udvikling af langsigtede politiske målsætninger og rammer, der støtter bæredygtig turismeudvikling, udvikling af viden og kompetancer for en pro-aktiv turisme samt produktinnovation og markedsføring indenfor bæredygtige turismeprodukter.

Nyegaard, Inge & Mordhorst, Jeppe (1994) Aktiv turisme i det nordvestlige Amerika og dens relevans for Grønlands turisme. Konsulentrapport, 160 pp. (DPC + J. Mordhorst).

Rapporten opsamler erfaringerne fra en tremåneders studietur i aktiv turisme i det nordvestlige Nordamerika. Turens formål var at indsamle oplysninger, informationer og få en generel indsigt i den nordamerikanske turismeudvikling, med henblik på at overføre denne viden og erfaringer til brug for den spirende grønlandske turisme. I rapportens del I beskrives de overordnede turismeperspektiver herunder den aktive turismes udviklingshistorie, samfundsmæssige betydning og nuværende karakter. Dernæst beskrives den overordnede turismeudvikling i Nordamerika og i en række delregioner. Også nationalparkerne og deres rolle for turismen beskrives. Herefter beskrives outfittere og derefter økoturisme uddybende. For hvert af de beskrevne emner opsamler korte konklusioner hvordan erfaringerne relaterer sig til grønlandske forhold. I rapportens del II beskrives en lang række turistprodukter og deres relevans for Grønland ret detaljeret. Turistprodukterne er alle rettet mod "aktiv turisme" og især orienteret mod natur og naturoplevelser. Rapporten afsluttes med en opsamlende sammenfatning, der bl.a. vurderer Grønlands potentialer for turisme i forhold til Nordamerika. Det vurderes at Grønland har et stort potentiale for en stor turismeudvikling, men anbefales, at det sker i et roligt tempo med fokus på bæredygtig udvikling og langsigtet bevarelse af natur og kultur frem for ud fra kortsigtet økonomisk vinding.

Hansen, Kjeld (2001) Farvel til Grønlands natur. Gads Forlag, København. 146 sider.

Skourup, Michael (1996) Turismeudvikling i Sydgrønland - en analyse af grundlaget for en bæredygtig udvikling af turismen i Sydgrønland. Kandidatafhandling fra Handelshøjskolen i København, 148 pp. (DPC + BCK)

Projektet har til formål at belyse, på hvilket grundlag der kan opbygges en strategi for en bæredygtig udvikling af turismen i Sydgrønland, herunder at analysere de naturmæssige forhold, turismens bidrag til den økonomiske og erhvervsmæssige udvikling, de sociale og kulturelle påvirkninger samt de beslutnings- og planlægningsmæssige forhold for udvikling af turismen i Sydgrønland. Projektet gennemgår turismen i kommunerne Paamiut, Ivittuut, Narsaq, Narsarsuaq, Qaqortoq og Nanortalik i Sydgrønland og vurderer, at de er på ret forskellige stadier i turismeudviklingen. Herefter beskrives den naturmæssige bæredygtighed i Sydgrønland, den økonomiske og erhvervsmæssige bæredygtighed samt den sociale og kulturelle bæredygtighed af turismen. Afslutningsvis belyses de ledelsesmæssige og planlægningsmæssige faktorer ved udvikling af turismen og der afrundes med en sammenfatning, der peger på, hvordan turismen kan udformes, så den bliver mere bæredygtig.

Grønlands Hjemmestyre, Dir. For Miljø og Natur (2002) Udkast til Landstingslov om Naturbeskyttelse. Maj 2002.
<http://dk.nanoq.gl/tema.asp?page=tema&objno=28443>

Lovudkastet omfatter en række bestemmelser om beskyttelse af biologisk mangfoldighed, bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer, bevarelse og pleje af landskabelige værdier, befolkningens adgang og ophold og overholdelse af internationale konventioner. I udkastet indgår et enkelt afsnit, hvor turisme nævnes. I § 46, stk. 6 om færdsel og ophold i naturen nævnes at Landsstyret kan fastsætte regler om, at turistoperatører har pligt til at anvende guider med kendskab til den grønlandske natur og lovgivning om beskyttelse af naturen, i forbindelse med gennemførelse af turistarrangementer. Endvidere danner loven indirekte rammer for en række aktiviteter indenfor turismen f.eks. jagt og fiskeri og omfatter overholdelse af internationale konventioner, der regulerer f.eks. handel med souvenirs fra forskellige dyrearter.

CAFF (Conservation of Arctic Flora and Fauna) (2002) Protected Areas of the Arctic: Conserving a Full Range of Values. Ottawa, Canada. 55 sider. (BCK – udkast fra Peter Nielsen).

Denne rapport om beskyttede områder i Arktis inkluderer bidrag fra en lang række ministerier og institutioner for naturbeskyttelse i landene omkring Arktis. Rapporten beskriver indledningsvis de Arktiske områder med deres naturmæssige og kulturelle kvaliteter og de hidtidige traditioner for beskyttelse og samarbejde. Herefter gennemgås de værdier og gavnlige effekter, som knytter sig til beskyttelse af arktiske områder og disse illustreres med case-eksempler. For Grønland bruges Nationalparken som eksempel på et område der bidrager med forskningsmæssige værdier og global viden. Erfaringerne fra de forskellige områder i Arktis sammenfattes i et afsnit, der beskriver de udfordringer, som beskyttede områder i Arktis står overfor og rapporten afsluttes med et fremtidsperspektiv. Turisme beskrives mange steder i rapporten og nævnes i mange case-eksempler men fremhæves især i canadiske eksempler. Rapportens case om Nationalparken i Grønland nævner, at parkens forvaltning er under revurdering og bl.a. omfatter øget lokal deltagelse og udvikling af økoturisme. Rapporten konkluderer bl.a., at turisme udgør en langsigtet mulighed for at skabe indtægter og gavn for lokale samfund, ud over den samfundsmæssige og biologiske gavn af naturbeskyttelsen. Disse tillægseffekter overgår ofte den gavn, som oprindeligt var tiltænkt med beskyttelsen. Selv om store dele af Arktis er beskyttet, er der fortsat brug for overvejelser om hvorvidt beskyttelsen og forvaltningen er tilstrækkelig. For at sikre at beskyttelsen, er der behov for tilstrækkelige økonomiske midler, uddannet personale, gode forvaltningssystemer, fungerende kontrolmekanismer og politisk og lokal opbakning. Holdningerne til beskyttede områder er forandrede og presset på udnyttelse af de arktiske ressourcer er stigende ligesom lokale samfunds behov for at finde nye indtægts- og udviklingsmuligheder. Men trods det stigende pres vurderer rapporten at der er positive tiltag herunder øget inddragelse af lokale og andre interessenter i beslutningsprocesserne og en generelt stigende forståelse af vigtigheden af de beskyttede områders nationale og internationale betydning.

Hansen, Karen Touborg (2002) Videnskabelige ekspeditioner og sportsekspeditioner i Grønland i årenes 1999, 2000 og 2001. En oversigt over projekterne anmeldt til Dansk Polarcenter efter reglerne i ”Rejsbekendtgørelsen” og derefter modtaget til behandling i Direktoratet for Miljø og Natur. Nuuk: Direktoratet for Miljø og Natur, 35 sider.

Oversigtens formål er at synliggøre ekspeditions- og forskningsaktiviteterne i Grønland overfor politikerne og offentligheden. Ligeledes at danne baggrund for Grønlands deltagelse i Statens arbejde med udarbejdelse af et nyt regelgrundlag for ekspeditions- og forskningsvirksomhed i Grønland og at danne baggrund for udarbejdelsen af et forenklet og forbedret samarbejde

mellem alle myndigheder, der er inddraget i sagsbehandlingen af ekspeditions- og forskningsansøgninger.

Oversigten gennemgår en række ansøgninger og procedurer for de 3 år og identificerer afslutningsvis en række problemer. Disse omfatter uklarheder om hvem og hvad der skal søges tilladelse til, hvilke dele af Grønland der er omfattet af Rejsebekendtgørelsen samt problemer knyttet til sagsbehandlingen.

Naja Habermann (forventet februar 2003) ”Der er jo så meget plads her i Grønland...”

-strategi for bæredygtig turismemæssig udnyttelse af naturen omkring Ilulissat Isfjord. Studieprojekt på KVL, Sektion for Landskab.

Specialeafhandlingen tager udgangspunkt i en aktuel planlægningssituation i den nordgrønlandske by, Ilulissat, Grønlands største turistdestination.

Ilulissat kommune har de seneste år forberedt en ansøgning om optagelse af området på UNESCOs Verdensarvsliste, en ansøgning der vil blive indgivet og forventes imødekommet i løbet af 2003. En evt. optagelse vil betyde en væsentlig forbedret profilering af området på det internationale turistmarked, og kommunen planlægger at udnytte denne forøgede opmærksomhed til aktivt at forøge antallet af besøgende turister.

I erkendelse af at den stigende turisme har kommunen udarbejdet et fredningsforslag, der bl.a. søger at regulere offentlighedens adgang, nybyggerier, motoriseret færdsel og jagt i området. Fredningsforslaget vil blive indarbejdet i den redegørelse, der er påkrævet for en evt. optagelse på Verdensarvlisten. Desuden har man fremsat et forslag til en såkaldt frilandsplan (landskabsplan), der er den første tilnærmelse til en decideret planlægning af det åbne land, administrativt kaldet frilandszonen, omkring byen og isfjorden. Der findes i dag kun en håndfuld frilandsplaner i Grønland, da planlægningen af frilandszoner indtil nu har været meget begrænset, i det man har set det åbne land som en uudtømmelig ressource. Men et øget pres på naturen –bl.a. pga. de lokale fangeres større aktionsradius og den øgede turisme- har gjort det nødvendigt at regulere de mange, ofte modstridende, interesser i det åbne land.

Afhandlingen bevæger sig i spændingsfeltet mellem naturen, turisterne og de lokale borgere. Undervejs redegøres for det hidtidige planlægningsforløb, de involverede parter samt nuværende og fremtidige problemstillinger i naturen, affødt af turismen. Afslutningsvis præsenteres en strategi, der indeholder forslag til at afhjælpe disse problemer med afsæt i en bæredygtig helhedstankegang.

Christoffersen, Lone (1997) Grønlands turismeudvikling – er det miljøet værd? Speciale i Geografi på RUC. 103 sider. (RUC's bibliotek + GT)

TI: Tourism developments in the Arctic and Antarctic.

OT: Tourismusentwicklungen in Arktis und Antarktis.

AU: Bronny-HM; Hegels-F

SO: Geographische-Rundschau. 1992, 44: 4, 209-216; 4 fig., 8 pl., 4 tab., BLDSC; 17 ref.

LA: German

AB: The impact of long distance tourism on arctic and antarctic regions is examined, taking Spitzbergen, Greenland, Alaska, Northern Canada and Antarctica as examples. Such tourism need only endanger nature if tours are concentrated in too small an area and if tourists do not observe the code of rules laid down. Well informed and nature loving tourists can be among the influences safeguarding the undisturbed development of penguins, seals and endangered species and encouraging the creation of a world nature park in Antarctica.

PT: Journal-article

AN: 931855667

TI: Tourism and national parks in polar regions.

AU: Marsh-J; Butler-RW (ed.); Boyd-SW

SO: Tourism-and-national-parks:-issues-and-implications. 2000, 125-136.

PB: John Wiley & Sons Ltd; Chichester; UK

LA: English

AB: The evolution and characteristics of tourism and parks in polar regions are explored. The positive as well as the problematic relationship between tourism and parks in these regions are discussed. The future of this relationship is considered, and means suggested to ensure tourism and protected areas are sustainable and mutually supportive. Polar regions are taken here to include: the Yukon, Northwest Territories and Nunavut in Canada; Alaska (USA); **Greenland**; Svalbard (northern Scandinavia), northern Russia and Antarctica.

PT: Book-chapter

IB: 0-471-98894-4

AN: 20001809361

Markedsanalyser/erhvervsudvikling

Alpinteknikk (ANS) (1994) Apussuit Skicenter –Grønland
Mulighetsanalyser/utbyggingsprogram. Oslo, Norge 59 sider.

=

Alpinteknikk (ANS) (1994) Apussuit Skiing Centre – Greenland, Feasibility study. Translation from Norwegian. 45 sider (GT, ERV).

Projektets hovedidé er at etablere et sommerskisporthcenter med skiturisme som hovedformål kombineret med naturoplevelser og andre oplevelsestilbud indefor et mindre geografisk område. Basisaktiviteterne omfatter bl.a. heliskiing, tilbud til idrætsgrupper om alpinskiøb, langrend, telemark, snowboard, oplevelsesturisme som bl.a. ture på snescooter, hundeslæde, brævandringer, paragliding, kajakroning m.m., ferieturisters skiløb på alpin og langrend, samt kursus og konferencer. Dette suppleres med bl.a. sejlene dagsturister på cruise m.m. I et afsnit om natur og miljø påpeges det, at konsekvenserne af en øget aktivitet på gletcheren er ukendt og det foreslås at man justrer anvendelsen efter erfaringer fra de første sæsoner. Ligeledes påpeges behovet for planer for håndtering af en række miljøforhold og at der skal tages landskabshensyn i projektet, så bygninger underordner sig den uberørte og dramatiske natur, der er turistproduktets væsentligste attraktion. Rapporten gennemgår en lang række målsætninger for forskellige dele af projektet, de overordnede rammer for anlægget, udbygningsprogrammet samt opstiller en plan for projektets gennemførelse over 5 år. Den samlede investering er på 383 mio. kr. samt 106 mio. kr. i offentlige investeringer. Det er meget uklart om de offentlige investeringer er inkluderet i det samlede beløb eller ligger ud over. I opfølgende dokumenter behandles beløbet som værende inkluderet i de 383 mio. kr. dvs. at de private investeringer er på ca. 277 mio.

Guldbrandsen, Christian (1991) Grønlandsk wildernessturisme - en international mulighed for hjemmestyrer? Tredjeårsprojekt fra Handelshøjskolen, Copenhagen. 75 pp. (DPC)

Projektets formål er at søge at belyse, hvorledes grønlandsk wildernessturisme kan bidrage til en turismeudvikling, der skal gøre turismen til et bærende erhverv i det grønlandske samfund – specielt med henblik på cost-benefit på nationalt og regionalt niveau. Efter et indledningskapitel om problemformulering, metoder m.m. beskrives turismen og dens udvikling i Grønland samt status for wildernessturismen. Herefter belyser projektet wildernessturisme i arktisk Canada som referenceramme for Grønland og de negative og positive erfaringer fra Canada sammenfattes i en SWOT-analyse. Efterfølgende beskrives forholdene for wildernessturisme i Grønland og erfaringerne opsamles i endnu en SWOT-analyse. Herefter gennemgås markedsføringen af grønlandsk turisme og international markedsføring af wildernessturisme eksemplificeres med en analyse af det tyske marked. Efter en kort gennemgang af incentivmarkedet sammenfattes projektets konklusioner. Det konkluderes bl.a., at der er store muligheder for udvikling af wildernessturisme i Grønland og for at skabe lokale indtægter. Bl.a. de canadiske erfaringer viser vigtigheden af at inddrage lokale i planlægning og uddannelse, så der kan skabes et højt service og sikkerhedsniveau i

wildernessturismen. Der er et stort markedspotentiale for wildernessturisme bl.a. på det tyske marked. Endelig er det vigtigt at opbygge et særligt wildernessimage i Grønland, hvis Grønland ønsker wildernessturisme.

Arbejdsgruppen vedr. udvikling af turismen i Grønland (1998)

Arbejdspapirer til rapport fra Arbejdsgruppen vedr. udvikling af turismen i Grønland. Ca. 120 sider. (ERV?).

Greenland Tourism (2002) Krydstogtoplæg. Pjece 10 sider. På baggrund af den stigende krydstogtturisme i Grønland har GT udarbejdet denne pjece for at forbedre kvaliteten af service overfor krydstogtskibe og dermed også øge indtjeningen. Pjecen beskriver meget kortfattet krydstogtturisterne og deres forventninger, samt mønsteret i krydstogtanløb. Natur og kultur nævnes som hovedattraktionerne for at krydstogtskibene anløber Grønland. GT beskriver krydstogtturisme som en turismeform, der også gavner mindre byer og bygder, hvor naturbelastningen i høj grad kan kontrolleres og en turismeform, der ikke belaster infrastrukturen. Herefter foreslår pjecen en række aktiviteter for krydstogtturisterne som byer og bygder kan igangsætte for at øge deres indtjening. Pjecen findes på både grønlandske og dansk.

Johnston, Margaret E. & Viken, Arvid (1996) Tourism Development in Greenland. Paper publiceret i november 1996 i ukendt tidsskrift/bog. 6 sider (Eskimologi + BCK).

Johnston, Margaret E. & Viken, Arvid (1997) Tourism Development in Greenland. *Annals of Tourism Research*, vol. 24, no. 4, pp. 978-981. (DPCs bibliotek).

Bronsted, H. (1994) Tourism activities in Greenland. I: Kempf, C & Girard, L (eds. 1994) *Le tourisme dans les régions polaires/tourism in polar regions*. Proceedings of the symposium, Colmar, France 21.-23. April, 1992. 5 sider.

Det korte paper giver en oversigt over turismeaktiviteter i Grønland og deres påvirkninger på landets økonomi og naturbeskyttelse. Da turismen er ret lille er påvirkningerne også meget små. Men der er planer for at øge turismen i Grønland og pga. det følsomme naturgrundlag, kan det blive nødvendigt at regulere turismen bl.a. gennem brug af zonerings m.m. Samlet vurderes det, at Grønland har et stort potentiale for turismeudvikling ud fra landets naturgrundlag og gennem turismen kan øge de økonomiske aktiviteter samt støtte miljø og kultur. Udviklingen bør fokuseres på udvikling af systemer og mandskab frem for egentlige turistfaciliteter. Herved kan flaskehalsproblemer afhjælpes. Udviklingen bør ikke forceres

men foregå i et roligt tempo, der tillader at ressourcerne er til stede og følger en trinvis strategi.

Jørgensen, Morten Hulvej (1999) Turisme i Grønland. Kursusopgave på Eskimologi/Antropologi? 20 sider. (Eskimologi + BCK).

Opgavens formål er uklart, men indeholder primært en beskrivelse af turismen i Grønland. Først beskrives turismens økonomi og struktur med udgangspunkt turismestrategiernes mål, og det nævnes, at fokus primært er på økonomiske forhold, mens kulturelle og naturmæssige bæredygtighed forhold forbigås i strategierne. Herefter tages en mere overordnet diskussion om turisme, globalitet og bæredygtighed. I et nyt afsnit om økologi og kultur beskrives disse kvaliteter i Grønland i forhold til turismen og vigtigheden af balance betones. I konklusionsafsnittet forslås, at det undlades at udbygge turismen, idet dette vil tiltrække en anden type turister, der kommer mere for at opleve den Grønlandske kultur. Endvidere skønnes det, at turismens påvirkninger er minimale i forhold til den danske (post-)koloniale indflydelse. Det konkluderes at turismen bør udvikles på grønlandske præmisser

Turisme - markedsføring

Büchert, Ulrik og Morten Dige Have (1995) Afsætningsmuligheder for den Grønlandske julemand på det britiske marked. Speciale for Cand. Negot. Odense Universitet, 151 sider.

Büchert, Ulrik og Morten Dige Have (1995) Bilag til Afsætningsmuligheder for den Grønlandske julemand på det britiske marked. Speciale for Cand. Negot. Odense Universitet, ca. 80 sider.

Specialet omfatter en markedsanalyse af julemandsprojektet Santa Claus Foundation (SCF) i forhold til afsætning på dt britiske marked. Specialet består af 3 dele. I første del beskrives Santa Claus Foundation (SCF) som virksomhed, den arbejdsområder og produkter samt dens stærke og svage sider. Endvidere beskrives markedsforholdene i forhold til det britiske marked, britiske juletraditioner, der laves en konkurrentanalyse, og virksomhedens muligheder og trusler sammenfattes. I projektets anden del laves en række empiriske undersøgelser omfattende både interviews og spørgeskemaundersøgelser med børn og voksne. I projektets tredje del beskrives de hidtidige strategier for SCF og der gives præsenteres en række forskellige markedsføringsstrategier. Der beskrives tre forskellige markedsføringsprogrammer og disse sammenlignes. Konklusionen er at SCF bør søge at etablere sig på det britiske marked, og af en af markedsføringsstrategierne vil være velegnet. Specialet er et rent marketingsstudie uden relationer til natur eller naturforvaltning (ud over enkelte børns omtale af rensdyr) og med kulturel fokus på britiske

traditioner uden inddragelse af grønlandsk kultur. Projektet forventer en lille stigning i turismen til selve Grønland omkring jul og enkelt anlæg af postkasser, men er eller primært eksport-orienteret.

Funch, Charlotte Rosing & Karina Lykke Poulsen (1994) Turisme i Grønland. Hovedopgave i HA-jura. Handelshøjskole Syd i Kolding. 172 sider (GT)

Hovedopgavens formål har været at give Greenland Tourism a/s et overblik over efterspørgsels- og konkurrentforholdene. Rapporten redegør for en række forhold omkring efterspørgslen for en øget turisme i Grønland samt for de konsekvenser, en øget turisme har for det grønlandske samfund, beskæftigelsesmæssigt og kapacitetsmæssigt.

Hovedopgaven omfatter bl.a. en spørgeskemaundersøgelse med 135 personer hvoraf 39 er organiserede natur- og fjeldvandrere. Denne gruppe har en større interesse for at rejse til Grønland end gruppen, der repræsenterer den alm. befolkning. Det er naturen, der er det vigtigst for valget af Grønland som rejsemål, dog spiller kulturen, dyrelivet, isbjerge, isbræer, indlandsis, midnatssol og nordlys også en stor rolle. Økonomiske forhold er den væsentligste grund til at fravælge besøg i Grønland. En øget turismeudvikling vil nødvendiggøre en udbygning af hotelkapaciteten. Øget turisme vil medføre øget beskæftigelse og guidebehov. Sammenligninger af rejsebrochurer viser, at North West Territorium er Grønlands nærmeste konkurrent indenfor turisme, mens også Island, Færøerne og Norge er konkurrerende destinationer for nogle kunder. En SWOT-analyse af Greenland Tourism a/s opsamler styrker, svagheder, muligheder og begrænsninger for turismeudviklingen i Grønland. En svaghed er, at turisme i Grønland ikke planlægges ud fra en erhvervsøkonomisk synsvinkel, og at Greenland Tourism a/s baserer deres budget på en pris/afsætningsfunktion, der er i modstrid med erhvervsøkonomisk grundteori, og derfor må forvente at skulle revurdere den. Rapporten omfatter en række bilag.

Greenland Tourism (1994) Grønlandske turprodukter – Idékatalog. 50 sider. Udarbejdet af Lise Egede Hegelund. 49 sider.

Formålet med idékataloget er at være en vejledning og inspirationskilde for nye ideer om hvordan det lokale samfund kan involveres så meget som muligt i turismen. Idékataloget er rettet mod turoperatører, turistforeninger, hoteller, lokale foreninger m.fl. samt mod undervisningsbrug indenfor turismeuddannelser. Idékataloget indeholder en udførlig beskrivelse af 31 forskellige ture, som kan arrangeres for turister i Grønland. Beskrivelserne indeholder detaljerede oplysninger om pris, turbeskrivelse, sæson, lokalitet, målgruppe, arrangør, forudsætninger, guide, praktiske oplysninger og supplerende litteratur. De fleste ture er ret overkommelige at arrangere i lokalområder uden de store investeringer i udstyr eller lignende men har

samtidig stor oplevelsesværdi for turisterne, fordi de i høj grad kommer tæt på den grønlandske kultur og befolkning.

Greenland Tourism (1998) Desk research – Normtal for turistsegmenters forbrug, importkvoter, multiplikatorer, beskæftigelseseffekter, valutaeffekter i Grønland 1998. Greenland Tourism a/s Preben Kaspersen, ca. 150 sider (GT).

Greenland Tourism a/s (1994) Markedsundersøgelse blandt udenlandske rejsende i Grønland sommeren 1994. 9 sider. (ERV).

Grønlands Hjemmestyre (1995) Redegørelse om udbygningsperspektiverne for Apussuit Skicenter. Grønlands Hjemmestyre, Landsstyreområdet for Erhverv, Trafik og Forsyning, EM-1995/22. 31 sider (GT).

Hjemmestyrets redegørelse gennemgår en række andre analyser af projektet om etablering af Apussuit Skicenter herunder en gennemgang af projektets historie og aktuelle status, konklusioner i henhold til feasibility studier, de offentlige investeringsbehov, beskæftigelsesvurdering, samfundsøkonomisk projektskalkule og miljøvurdering. I miljøvurderingen påpeges en række forureningsforhold, samt at anvendelsen kan medføre påvirkninger af gletcheren, og det anbefales at der iværksættes yderligere glaciologiske undersøgelser. Redegørelsen konkluderer samlet, at det vil være relevant at gå videre med udbygningsplanerne, idet projektet har stort potentiale for at øge turismen og beskæftigelsen, såfremt der findes en investor. Det anbefales, at der igangsættes investoranalyser og detaljerede forundersøgelser af bl.a. gletcheren. Hjemmestyret er ikke forpligtet til at investere i projektets infrastruktur m.m., før der foreligger mere detaljerede beregninger og de fornødne investorer er fundet. Projektets samlede investeringsbehov er revurderet i forhold til den oprindelige rapport og skønnes nu at være 277 mio. kr. fra private investorer og 175 mio. fra det offentlige, dvs. væsentligt større off. udgifter end de 106 mio. kr. først antaget.

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1990) Turismen i Grønland, Projektrapport I. Udarbejdet af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 50 sider (GT/ERV?).

Rapporten er en foreløbig statusopsamling af en række emner, der skal færdigbearbejdes og analyseres nærmere og fungerer som et diskussionsoplæg til det videre arbejde. Efter en indledende del beskriver rapporten den nuværende turisme i Grønland. Herefter ses på Grønlands potentielle udviklingsmuligheder for turisme. Her i beskrives en del natur-

og kulturattraktioner med potentiale for turismen. Næste kapitel behandler den internationale efterspørgsel og konkurrence indenfor turismen. Herefter beskrives Grønlands fremtidige turisme i en skitseagtig og foreløbig version, mens det afsluttende kapitel definere de fremtidige planlægningsstiltag, beskriver planlægningsprocessen og estimerer ressourcebehov.

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1991) Turismen i Grønland, Markedsundersøgelse. Analyserapport udarbejdet af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 60 sider (GT/ERV?).

Formålet med markedsundersøgelsen er at bidrage til udarbejdelsen af en turismestrategi. Markedsundersøgelsen består af 4 dele: en spørgeskemaundersøgelse af rejsebureauer, en interviewundersøgelse, en brochureanalyse samt delresultater fra Den Danske Rejseanalyse 1991. Spørgeskemaundersøgelsen omfatter besvarelser fra 143 rejsebureauer med og uden Grønlandsrejser (51% af de 283 adspurgte), og det konkluderes bl.a. at de vigtigste attraktionsfaktorer er isbjerge, ikke forurenede natur, adventure destination, eskimoisk kultur og befolkning samt indlandsis. Det vurderes at de vigtigste produktudviklingsmuligheder ligger indenfor hval-fotosafari, minicruise, hundeslæde, trekking, kano og kajak, sportsfiskeri samt sommerski. Det vurderes at der er et potentiale for øget turisme indenfor især markedssegmenterne naturskønhed og rejsevanter samt adventure/explorer-rejsende. Der er dog en række barrierer for turismeudviklingen – bl.a. manglende viden om Grønland - og der anbefales bl.a. en bedre organisering, bedre markedsføring samt hensyntagen til naturen. Interviewundersøgelsen omfatter 33 dybdeinterviews med udenlandske rejsebureauer og viser bl.a. at turisterne især søger kultur- og naturoplevelser, og det er især den unikke natur, der gør Grønland mere spændende end andre destinationer. Brochureundersøgelsen af 46 brochurer fra forskellige lande viser, at der primært arrangeres tre forskellige typer af ture: Grønlandsrejser kombineret med rejser til Island, trekking rejser samt rundrejser. Den Danske rejseanalyse viser, at folk især forbinder Grønland med smuk/storslået natur, ishavet, isbræer, sne og klipper samt koldt klima. Befolkningen samt sociale problemer spiller dog også en rolle. Mange er meget interesserede i Grønland, men den væsentligste årsag til at folk ikke har besøgt Grønland, er at det er for dyrt til deres økonomi.

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1991) Turismeplan for Grønland 1991-2005 Hovedbind I, Endelig rapport. af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 60 sider (GT/ERV?).

Engelsk udgave:

Tourism development plan 1991-2005 / Greenland Home Rule Government, Department of Trade and Industry, Hoff & Overgaard, Carl Bro Group.

[Kbh.] : Greenland Home Rule Government, Department of Trade and Industry, 1991. - 2 bd.

(RUCs bibliotek: UDK-emnetal: 338.48 (489.8) IDNR: x314997279).

Hovedrapportens bind I er en plan for udviklingen af Grønlands turisme i perioden 1991-2005 udarbejdet for Grønlands Hjemmestyre af konsulentfirmaet Hoff & Overgaard. Landstinget har tilsluttet sig en del af de anbefalinger der ligger i planens hovedlinier og handlingsplan. Hovedbind I er et opsamlingsbind, hvor en række alternative hovedstrategier analyseres og der identificeres anbefalelsesværdige strategier. Herefter gennemgås den forventede turismeudvikling. Der gives prognoser for ankomster, den geografiske spredning analyseres og forventede konsekvenser af udviklingen beskrives. Rapporten afsluttes med et oversigtsmæssigt handlingsprogram baseret på det samlede planlægningsarbejde og dette hovedbind giver derfor en opsummering af hele planlægningsarbejdets resultater. I hele projektet indgår dels de to hovedbind I og II, appendix til de to hovedbind, samt 4 bilagsrapporter: Markedsundersøgelse (rapport), Markedsundersøgelse (tabelbind), Baggrundsanalyse (Norge, NWT, Island), Grønlands Turismeprodukter. Hovedbind I konkluderer at Grønland har gode muligheder for at udvikle en turisme på 33.000/35.000 turistankomster i år 2005 idet attraktionerne er til stede og efterspørgslen under udvikling. Der findes ingen nemme løsninger og traditionelle kapitalintensive projekter frarådes, mens der foreslås en række utraditionelle tiltag uden de store investeringsbehov. Der lægges vægt på en betydelig planlægning, styring og kontrol af turismeudviklingen samt menneskelige ressourcer. Der er derfor et stort behov for uddannelse og offentlig støtte til etablering af turismeorganisationer inden for planlægning og styring for at kunne opnå målene for turisme i 2005. Handlingsprogrammet opdeler turismeudviklingen i 3 faser: en opstartsfase 1991-1994, en udviklingsfase 1995-1999 og en modningsfase 2000-2005. Der satses geografisk primært på udvikling af turismen i 4 zoner: Narsarsuaq-området i syd, Kangerlussuaq-Sisimiut området med Nuuk-området som en satellit, Ilulissat-området med en satellit nordpå til Maarmorilik, samt området omkring Ammassalik i Østgrønland. Herudover satses der på specialturisme ved Qaanaaq i nord og i Daneborg-Mestersvig området i Nationalparken i Øst. Mht. den økonomisk målsætning ligger handlingsplanen indenfor rammerne af et Turistpolitisk Idégrundlag fra 1990, der lægger op til en indtægt på 500 mio. kr. svarende til 33.000 turister i 2005, der hver lægger 15.000 kr. hver.

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1991) Turismeplan for Grønland 1991-2005 Hovedbind II, Endelig rapport. af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 60 sider (GT/ERV?).

Hovedrapportens bind II består af 6 afsnit med baggrundsmateriale for de i bind I opstillede strategier, prognoser, konsekvenser og handlingsprogram.

Første afsnit omhandler Grønlands turismeprodukter, der især er knyttet til natur og naturoplevelser. Andet afsnit sammenligner destinationerne Norge, South West Territories og Island. Tredje afsnit handler om marketing inkl. strategier, handlingsplan, budget og evaluering. Fjerde afsnit beskriver organisatoriske forhold mens det femte analyserer beskæftigelse og uddannelse i turismen. Sjette afsnit beskriver transportforhold. Afslutningsvis beskrives den regionale turismeudvikling i de fire zoner i et separat kapitel.

Hjalager, Anne-Mette (ed.) (2001) Nordisk Turisme i et regionalt perspektiv. Nordregio WP2001:11 (bestil via nordregio@nordregio.se eller se www.nordregio.se). Intet om Grønland.

Holm, Pavia (1997) Greenland Tourism A/S. EVA-hovedopgave Niuernermik Ilinniafik (Handelsskolen) i Nuuk. 50 sider + bilag (GT)

Hovedopgaven er en analyse af Greenland Tourism A/S herunder den historiske udvikling af turismen og baggrunden for etablering af GT, Landstingets og GTs målsætninger for turisme samt en række tal og prognoser for turismeudviklingen. Herefter beskrives virksomhedens organisation, virksomhedsform, markedsføring, opgaver/projekter, arbejdsgiver og uddannelse. I en SWOT-analyse opsamles styrker, svagheder, muligheder og begrænsninger for Grønlandsk turisme, hvor natur nævnes som en af styrkerne og bedre udnyttelse af naturressourcerne som en mulighed for turismen. Herefter analyseres, hvorvidt GT kan nå de opstillede målsætninger bl.a. gennem interviews med en række aktører. Afslutningsvis tager projektet fat på en række flaskehalsproblemer omkring uddannelse og personale, grønlandsk arbejdskraft, overnatningsfaciliteter samt GTs rolle i forhold til disse flaskehalsproblemer. Projektet konkluderer at GT er ansvarlig for udvikling af turismen i Grønland og er godt på vej til at opfylde målsætningerne. Der er dog problemer knyttet til især arbejdskraft og uddannelse af personale. Ligeledes vil der være behov for flere overnatningsfaciliteter og der foreslås en spredning af turismen væk fra de mest koncentrerede områder som Discobugten. Også dialogen mellem GT og befolkningen bør udbygges for at øge forståelsen af turismens muligheder og interessen for uddannelse indenfor turisme, så man på sigt kan reducere ansættelsen af udenlandsk arbejdskraft og herved øge Grønlands gavn af turismen.

Josefsen, Vivi, Maja Olsen, Stella Sethsen, Sanne Olsen og Gaba Kristiansen (ca. 1993) Turisme i Grønland. Studieopgave?

Projektet belyser turismeudviklingen og ønsker at vurdere, om det er realistisk at Grønland får 35.000 turister inden år 2000. Projektet skønnes at være et studieprojekt, men mangler både årstal og institution. For hvert af 10 grønlandske byer beskrives turismen, faciliteter, seværdighederne m.m., økonomien og forventninger til fremtidens turisme. Endvidere beskriver projektet turistuddannelser i Grønland og giver nogle ideer til, hvordan man kan fremme turismen. Projektet konkluderer af turismeudviklingen er meget forskellig i de 10 byer og at der er et uddannelsesmæssigt problem især med turistuddannelser på mindre teoretisk niveau. For at kunne øge turismen skal flystrukturen forbedres, der skal investeres i hoteller m.m. befolkningen skal i højere grad involveres i arbejdet med turismen og der skal ydes støtte til især turistforeninger i de små byer.

Jørgensen, Lotte & Hanne Jessen (1996) Turistdestinationen Grønland – et attraktivt rejsemål for briterne? Hovedopgave på Cand. Negot. Odense Universitet. 223 sider. (GT).

Hovedopgavens formål er at belyse Greenland Tourisms nuværende situation og markedspotentialet for afsætning af grønlandsrejser i Storbritannien samt at udvikle en optimal strategi for det britiske marked. Hovedopgaven består primært af en afsætningsanalyse dvs. en SWOT analyse med dels en intern analyse af Greenland Tourism og dels en ekstern analyse af markedet i Storbritannien. Dette danner baggrund for et forslag til en strategiplan for GT på det britiske marked. Den interne analyse nævner kort natur- og kulturattraktioner som turismens primære produkt og nævner bl.a. forurening som en svaghed. Den eksterne analyse af det britiske marked er ret omfattende og inkluderer en markedsanalyse af Storbritannien, en kundeanalyse, analyse af omgivelserne, en konkurrentanalyse, analyse af salgskanaler og af markedspotentialet. I SWOT-analysen nævnes natur- og kulturattraktioner samt outfitterordningen som styrker og manglen på grønlands arbejdskraft samt sprogsværligheder som en svaghed, men ellers fokuseres der på organisatoriske, markeds-mæssige og økonomiske aspekter. I strategien foreslås bl.a. at Grønland i øget grad markedsføres på sine særlige naturattraktioner og som en økdestination.

Ljungdahl, Bjarne (1978) Turisme i Grønland – en redegørelse for turismes status og udviklingsmuligheder. Århus, 1978. - 29 s. : ill. (RUCs bibliotek UDK-emnetal: 338.48(489) IDNR: x313413206).

Formålet med projektet er at analysere om turismen har realistisk grobund i Grønland til at kunne udvikle sig. Rapporten gennemgår først meget detaljeret den hidtidige turismeudvikling tilbage fra 1960'erne. Herefter beskrives en række forudsætninger for områdets vurdering med henblik på deres egnethed til turisme. Disse omfatter samfærdsel og trafiksystemer, indkvarteringsfaciliteter, naturseværdigheder, kulturseværdigheder og

samfundets øvrige turistmæssige infrastruktur. Omkring naturattraktioner nævnes, at dette netop er Grønlands styrke, men at turisme må passe på naturens balance og ikke overbelaste den, da det vil tage lang tid at genetablere. Der henvises til de turistførere, som findes i de andre nordiske lande og som både vejleder og sikrer at regler overholdes. Under kulturseværdigheder nævnes at turister ofte har et forvrænget billede af grønlandsk kultur og at der er behov for i højere grad at fremvise det moderne Grønland. Udviklingen af kulturattraktioner bør foregå af lokalbefolkningen og på deres præmisser, så de ikke føler sig overbegloet. Turismeudviklingen foregår især i 4 regioner, der kort beskrives. Rapporten påpeger et behov for at analysere hver regions natur- og kulturkvalifikationer og for at bevidstgøre grønlænderne om de muligheder, der ligger i turisterhvervet.

Ministeriet for Grønland (1973) Turisme i Grønland. Betænkning nr. 700. 134 sider inkl. bilag.

Bind 700: Turisme i Grønland = Naitsumik kalâtdlisut nailisagartalik Grønland" for Ministeriet for Grønland. Kbh. : Statens Trykningskontor, 1973. - 132 sider - (Betænkning: 700)
(RUCs bibliotek: UDK-emnetal: 338.48(489) IDNR: d070030498)

Den nu ca. 20 år gamle betænkning havde til formål at undersøge muligheder for udvikling af turisterhvervet i Grønland og betydningen for det grønlandske samfund samt i hvilket omfang det offentlige bør støtte turismen. Betænkningen omfatter en opsamling af baggrundsviden om turismen herunder en beskrivelse af det grønlandske rejseliv og den hidtidige turisme, forudsætningerne for turisme i Grønland, uddannelsesbehov, turistorganisationer i Grønland og deres markedsføring. Rapporten afsluttes med et kapitel om den fremtidige udvikling af turisme i Grønland og en vurdering af turismens betydning for Grønland. Betænkningen konkluderer, at Grønland rummer mange seværdigheder og et godt potentiale for turistmæssig udvikling, som dog forudsætter en opgradering af infrastrukturen inkl. beflyvningen og overnatningskapaciteten. Turismens vurderes til at have en positiv erhvervsmæssig effekt i det grønlandske samfund, men nævner også risikoen for utilfredshed i den grønlandske befolkning, såfremt nogen føler sine interesser trådt for nær, ligesom turisme kan indvirke negativt på miljø og samfundsstrukturen. For at imødekomme disse problemer foreslås turismen udviklet via en aktiv turistpolitik, i et rimeligt tempo og med grønlandske myndigheders medvirken. Udvalget bag betænkningen mener endvidere at det offentlige skal skabe en gunstig baggrund for private investeringer i turismesektoren gennem bl.a. at sikre uddannelsesmuligheder, ansætte en turistchef, igangsætte souvenirproduktion, samt etablere bedre landingsbaner m.m. Men det

offentlige skal ikke investere direkte i hoteller, lokaltransport eller lign., men yde lån og garantier gennem erhvervsstøtteordningen.

Porsdóttir, Fanney (1993) Survey among foreign sea cruise tourists. Conducted for Vestnorden Tourist Board, Port of Reykjavik and Reykjavik City Council. University of Iceland, Social Science Research, 80 sider. (GT)

Porsdóttir, Fanney (1994) Survey among foreign sea cruise tourists: abstract. Commissioned by Vestnorden Tourist Board, Port of Reykjavik and Reykjavik City Council. University of Iceland, 5 sider. (GT)

Rapporterne beskriver resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt cruise-turister under deres stop i Island, der belyser interessen for Grønland, Færøerne og Island. Med 338 besvarelser og en svarprocent på 29% er undersøgelsens validitet ikke så høj. I beskrivelsen inddrages også resultaterne af en tilsvarende undersøgelse fra 1993 med 291 besvarelser. Undersøgelsen indeholder enkelte spørgsmål om cruiseturisme i Grønland samt en række baggrundsvariable. 4% af turisterne har tidligere besøgt Grønland, men blandt de øvrige er over to tredjedele (69%) interesserede i at rejse til Grønland. Knap en tredjedel var interesseret i at inkludere Grønland på deres cruise frem for Spitzbergen. Turisterne, der var interesserede i Grønland, var generelt lidt yngre end gennemsnittet af cruiseturisterne, og mange var tyskere med en høj indkomst, men uden universitetsuddannelse. De havde især indsamlet information om deres cruise via rejsebureauer samt fra venner og familie.

Bjarnadóttir, Ásta; Sigurdsson, Karl og Olafsson, Stefán (1992) Foreign travellers in Greenland – the summer of 1992 – draft for part I. University of Iceland, Social Science Research Institute. NORS-base.

Materialet indeholder bilag med resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse med 690 turister i Grønland herunder deres baggrundsvariable, formål med rejsen, beslutningsprocess, rejseform, rejsemønster og rejseudgifter, samt spørgsmål om deres oplevelser og hvad de er særligt glade/utilfredse med i Grønland.

Stubkjær, Leif (ca. 1992) Projekt Disko Bugten (projektideer). 11 sider (GT/ERV?).

Stubkjær, Leif (ca. 1993) Projekt Disko Bugten – Rapport vedrørende forundersøgelser/ forberedelser (fase 1), plan vedrørende etableringsfasen (fase 2). 27 sider + bilag.

I disse kortfattede oplæg beskrives Diskobugtens potentiale for turistoplevelser og to konkrete ideer til konkrete turistprojekter: rundture i Diskobugten og kajakture. Rundturene foregår med båd, men vil nødvendiggøre etablering af nye overnatningsfaciliteter i en række områder. Kajakturene skal foregå i traditionelle grønlandske kajakker, der bygges lokalt. Iværksættelse af projektets foreslås i 3 faser. Udgifterne til de to første faser er på over 2 millioner kr. Også driftsomkostningerne er høje, mens der forventes høje indtægter fra især bådrundturene. Afslutningsvis beskrives at projektet vil gennemføres under minimal miljømæssig påvirkning samt vil bidrage til lokal grønlandsk økonomi. I selve rapporten uddybes de to turistprojekter yderligere. Bl.a. uddybes natur- og kulturmæssige attraktioner. Der påpeges et behov for etablering af en naturguideuddannelse og skitseret et sådant uddannelsesforløb. Ligeledes beskrives programmer for bådturene.

Det er uklart om projekterne er blevet gennemført.

Styregruppen (1997) Handlingsplan for Avanersuaq Erhvervssamarbejde. 32 sider + bilag (se side 21-25 om turisme).

Turismens UdviklingsCenter (2000) Imageanalyse af Greenland Tourism A/S. 33 sider + 21 sider bilag (GT + ERV).

Formålet med undersøgelsen har været at afdække Greenland Tourism a/s's image blandt aktørerne i det grønlandske turisterhverv. Med image forstås turisterhvervets oplevelse af kvaliteten af det arbejde, der udføres, såvel som organisationen, dens overordnede produktportefølje samt medarbejdere. I projektets første del beskrives baggrund og analysemetoder. Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt aktører indenfor hele turisterhvervet i Grønland, hvor 89 ud af 207 aktører (43%) har besvaret spørgeskemaet. Herefter beskrives og kommenteres analyseresultaterne med fokus på ni centrale spørgsmål. Afslutningsvis sammenfattes resultaterne i en række konklusioner og anbefalinger. Det anbefales, at GT øger sin synlighed overfor aktørerne, samt kendskabet til GTs aktiviteter. Den positive vurdering af GTs aktiviteter øges med kendskabet til GT. Især aktører i Sydgrønland er kritiske overfor GTs markedsføring og det anbefales, at den "interne markedsføring" øges. GTs indsats for at koordinere turismeudviklingen vurderes ret lavt og vurderingen falder med stigende kendskab til GT. Det anbefales derfor at GT revurderer sin indsats og position som koordinator af produktudviklingen. Aktører, der samarbejder med GT er ret positive men der bør ses på specifikke forbedringer af samarbejdet med aktører i Diskobugten/Nordgrønland. Medarbejdernes indsats vurderes generelt positivt.

Turismens UdviklingsCenter (TUC) (2000) Screening af markedet for potentielle investorer til hotel- og turismeerhvervet i Grønland. 40 sider + bilag (GT).

Rapportens formål er at afdække, hvilke overordnede vækstmuligheder den nuværende overnatningskapacitet giver, samt undersøge hvilke potentielle finansieringsmuligheder, der findes for det grønlandske turismeerhverv. Undersøgelsen bygger på desk research samt 15 interviews med nøglepersoner indenfor turisme- og finansieringssektoren. Rapporten gennemgår en række forhold omkring bl.a. overnatningskapaciteten i det grønlandske turisterhverv, ejerstrukturen, kritiske rammevilkår for investering, finansieringsmuligheder, investeringsfremmende tiltag og projektudbud. Rapporten anbefaler en række private og offentlige tiltag til udvikling af den grønlandske overnatningssektor. Bl.a. anbefales det, at Grønlands Hjemmestyre sikrer en videreudvikling af det statistiske grundlag for turisterhvervet – især fly- og overnatningsstatistikken og branchestatistik med bl.a. branchens økonomiske forhold. Ligeledes bør GH tage initiativ til en undersøgelse af tilstedeværelsen af tilstrækkelige uddannelses- og efteruddannelsestilbud indenfor turismeerhvervet. For fonden Unnuisa anbefales en anonymiseret økonomisk evaluering af fondens hidtidige virke, en revision af fondens arbejdsområde med en mere aktiv rolle i overnatningssektorens udvikling samt at fonden støtter projektbeskrivelser og feasibilitystudier, der kan styrke den fremtidige planlægning indenfor overnatningssektoren. GH anbefales at igangsætte et analysearbejde omkring de hjemmestyreejede hoteller samt at etablere en professionel investorfremmepolitik der kan tiltrække danske og udenlandske driftsoperatører/investorer.

Grønlands Hjemmestyre (2002) Redegørelse vedrørende Krydstogtturisme i Grønland. Udarbejdet af Skattedirektoratet, Dir. For Natur og Miljø, Dir. F. Bolig og infrastruktur og Landsstyrets Sekretariat. (ERV + kan downloades fra <http://dk.nanoq.gl/DOK.asp?page=dok&objno=32992>)

Redegørelsens formål er at belyse krydstogtturismens samfundsøkonomiske betydning med henblik på at afdække muligheder for at øge det samfundsøkonomiske udbytte af denne turismeform. Redegørelsen søger at dokumentere krydstogtturismens omfang og mønster i 15 grønlandske byer/bygder, men præcise opgørelser er vanskelige pga. et uens og begrænset datagrundlag. Redegørelsen belyser en række problemstillinger i forhold til krydstogtturismen herunder koordinering af indsatsen, manglende lokale tilbud, det nuværende afgiftssystem, manglende data og dokumentation, overvejelser om lodspligt/guidepligt samt evt. flaskehalsproblemer på Atlantruten. Der gennemgås kortfattet krydstogterfaringer fra en række lande hvor der anvendes passagerafgift, en såkaldt pax-tax. Redegørelsen kommer afsluttende med en række forslag til hvordan man kan øge nytten i forhold til de anvendte ressourcer. Disse omfatter bl.a. øget dokumentation,

indførelse af pax-tax, meldepligt og agentpligt samt en forbedret koordinering af indsatsen.

Hendriksen, Kåre (forventet forår 2003) Miljø og turisme i Arktis – afslutningsrapport. Virum: Rambøll, ca. 100 sider.

Formålet med hele projektet er at bidrage til en udvikling af bæredygtig turisme i Arktis. Denne rapport afrapporterer resultaterne fra Grønland, mens to andre delprojekter fokuserer på henholdsvis Island og Svalbard (?). Rapporten beskriver indledningsvis lokalsamfund i Arktis, hvad der sker når turismen kommer og den gensidige afhængighed mellem turisme og lokalsamfund. Herefter gennemgås de tre hovedområder for bæredygtig turismeudviklings: økonomisk bæredygtighed, bæredygtig udnyttelse af natur og miljø, samt bæredygtig samfundsmæssig og kulturel udvikling. Som afslutning på projektets 1 del beskrives forudsætninger og en handlingsplan for igangsættelse af bæredygtig turisme på den enkelte destination. I projektets anden del gennemgås forskelle og ligheder mellem de 4 pilotdestinationer og herefter beskrives projektets arbejde og resultater i hver af områderne: Ammassalik, Kulusuk, Tasiilaq og Ilulissat (er der 2 eller 4 i Grønland???).

Nordisk Industrifond (2002) Vejledning til lokalsamfund (destinationen) niveau 1.

Dette rapport er en ”værktøjskasse” med vejledning til lokalsamfund i Arktis om, hvordan de kan udvikle bæredygtig turisme. Andre værktøjskasser er under færdiggørelse. En er rettet mod turoperatører, incoming bureauer, lokale outfittere osv. En anden mod de turister, der rejser i Arktis og en tredje mod kommuner og andre offentlige instanser i Arktis. Herudover forventes der også udarbejdet en referenceliste til relevante informationskilder samt et bæredygtigt turismenetværk med relevante kontaktpersoner. Disse værktøjskasser m.m. forventes færdige i løbet af 2003. Rapporten/værktøjskassen til lokalsamfund beskriver først, hvad der sker når turisterne kommer til lokalområdet – hvad de vil opleve, hvem der er, deres forventninger og hvordan turismen er afhængig af lokalsamfundet. Herefter beskrives arktiske lokalsamfund og deres afhængighed af turisme. Efterfølgende gennemgås bæredygtig turismeudviklings tre hovedområder: økonomisk bæredygtighed, bæredygtig udnyttelse af natur og miljø, samt bæredygtig samfundsmæssig og kulturel udvikling. Afslutningsvis beskrives en række forudsætninger og initiativer til igangsættelse af bæredygtig turisme på den enkelte destination inkl. eksempler fra forskellige områder. Bl.a. gennemgås, hvordan man kan forberede og udarbejde en handlingsplan for turismeudviklingen.

Hendriksen, Kåre (2001) Bæredygtig turisme i Arktis. Indlæg i Nordisk Industrifonds Årsrapport 2001. 2 sider.

Indlægget beskriver kortfattet projektet Miljø og Turisme i Arktisk, hvis mål er at bidrage til en bæredygtig turismeudvikling på udvalgte destinationer i Grønland, på Island og Svalbard. Indlægget nævner en række problemstillinger knyttet til turismen i arktiske egne. Det nævnes også, at de lokale handlingsplaner og tiltag, der er gennemført på de enkelte destinationer, samt projektets erfaringer vil blive opsamlet i en "værktøjskasse", der vil blive offentlig tilgængelig over internettet, og således vil kunne anvendes over alt i Arktis. (Projektet afsluttes i 2003 og disse outputs er ikke alle færdige - se dog Nordisk Industrifond 2002).

Rambøll (2000) NEST – Network Evolution for Sustainable Tourism. Ansøgning til Nordic Industrial Fund. <http://destinet.ewindows.eu.org/>

Rasmussen, Kristine (1998a) Outfitterordningen – Et forsøg på at styrke underleverandører af turismeoplevelser i det grønlandske turisterhverv. 3. modul speciale i Geografi, RUC. 117 sider. NORS-base.

Guldbrandsen, Christian (1995) Apussuit og Avanersuaq – turismeplanlægning og projektvurdering – en analyse af to grønlandske turismeprojekter. Kandidatafhandling. Handelshøjskolen i København, Inst. For Ledelse, Politik og Filosofi. NORS-base + Groenlandica Voksen KOMPACT Magasin (anninnagu)

Guldbrandsen, Christian (1998) Helhedsvurdering af grønlandske turismeprojekter. I: Lyck, Lise (ed.) Turismestrategi og -udvikling i Grønland, pp. 47-54. Ballerup: Nordic Press.

Artiklen beskriver indledningsvis, at der i lyset af turismeudviklingen i Grønland er behov for at opstille et kriteriesæt til at vurdere og udvælge de mest bæredygtige turismeprojekter. Den første del af artiklen præsenterer et forslag til et kriteriesæt og en generel diskussion af anvendelsesmulighederne. Den anden del er en redegørelse for hovedresultaterne af to casestudier af grønlandske turismeprojekter (for uddybelse jvf. speciale og NARF-publikation m.m.)

Guldbrandsen, Christian (1996) A holistic approach to the evaluation of publicly assisted tourism projects in Greenland : paper for NARF symposium, Karlsunde, january 1996 / Christian Guldbrandsen. - s.l. : s.n.,

1996. - 12 sider. Placering: Groenlandica Voksen KOMPAKT Magasin (anninnagu)).

Artiklen vurderes til at have samme indhold som bogkapitlet i Lyck 1998). Artiklens formål er at søge efter kriterier for bæredygtighed, der kan bruges som udvælgelseskriterier, når der skal vælges mellem forskellige regionale turismeprojekter i Grønland. I den første del af paperet identificeres 5 forskellige men overlappende kriterier: Interregional produktdifferentiering, maksimal lokal værditilvækst, lokal deltagelse, miljøvurderinger samt markedstilpasning. Disse kriterier kan bidrage til bæredygtig turismeudvikling og forudsætningerne for at anvende dem i den regional udvikling diskuteres. I kapitlets anden del præsenteres hovedresultaterne af to case-studier af grønlandsk turisme: forslag til skisportsstedet Apussuit nær Maniitsoq og projektet Avenersuaq, der omhandler etablering af et lokalsamfundsbase turismefirma i Qaanaaq. I diskussionen debatteres spørgsmål om den fremtidige indsats indenfor den regionale turismeudvikling i Grønland.

Guldbrandsen, Christian (1998) A holistic Approach to the Evaluation of Publicly Assisted Tourism Projects in Greenland. Side 117-133 i: Lyck, Lise (ed.) Socio-Economic Developments in Greenland and in other Small Nordic Juristictions. New Social Science Monographs. (JOB/RUC + BCK).

Bogkapitlet præsenterer resultaterne af et afgangsprøve fra Handelshøjskolen. Kapitlet har som formål at søge efter kriterier for bæredygtighed, der kan bruges som udvælgelseskriterier, når der skal vælges mellem forskellige regionale turismeprojekter i Grønland. I den første del af paperet identificeres 5 forskellige men overlappende kriterier: Interregional produktdifferentiering, maksimal lokal værditilvækst, lokal deltagelse, miljøvurderinger samt markedstilpasning. Disse kriterier kan bidrage til bæredygtig turismeudvikling og forudsætningerne for at anvende dem i den regional udvikling diskuteres. I kapitlets anden del præsenteres hovedresultaterne af to case-studier af grønlandsk turisme: forslag til skisportsstedet Apussuit nær Maniitsoq og projektet Avenersuaq, der omhandler etablering af et lokalsamfundsbase turismefirma i Qaanaaq. I diskussionen debatteres spørgsmål om den fremtidige indsats indenfor den regionale turismeudvikling i Grønland.

Jacobsen, Eva; Cordt, Mette; Penzien, Heike; Fotel, Carl Martin og Hansen, Benedicte Balle (1994) Ti gange så go' i 2002 – et projekt om turisme i Grønland. 1. modul, Geografi på RUC. 113 sider. (RUCs bibliotek + NORS-base).

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Erhverv (2001)

Turismeerhvervets struktur: Redegørelse om den administrative struktur i det grønlandske turiseerhverv. Udkast 15 sider + bilag.

Amondsen, Sakarias (1998) Organisationsanalyse af offentlige og private grønlandske interessenters deltagelse i Greenland Tourism's virksomhed. In: Lyck, Lise (ed.) (1998) Turismestrategi og -udvikling i Grønland, pp. 63-73. (HHK og BCK)

Egede, Karin Kleist (1992). Turisme – Fremtidens bærende erhverv i Grønland? 2. modulsprojekt Geografi, RUC. (RUCs bibliotek + NORS-base RUC + DPC) 120 sider + bilag + spørgeskema.

2. Modulsprojektet belyser turisme i Sydgrønland med fokus på Narsaq kommune og til dels Nanortalik og Qaqortoq kommuner. Projektets formål er at belyse, hvilken tradition og samfundsmæssige placering turismen har i Sydgrønland, og i hvilket omfang og tempo den fremtidige turisme ønskes udviklet. Ligeledes at undersøge, om de overordnede politiske målsætninger for turisterhvervet bliver fulgt op lokalt og hvilke uddannelsesmæssige tiltag, der bliver taget for at kvalificere den grønlandske befolkning til at deltage i turismen. Det undersøges også, hvilken viden de nuværende guider har om det grønlandske samfund, deres baggrund samt tilknytning til Grønland. Dette sammenholdes med hvilken interesse og kvalifikationer de grønlandske studerende i Danmark har for turismeerhvervet og det vurderes om de kan erstatte de nuværende guider. Projektet omfatter en spørgeskemaundersøgelse med 62 guider i Grønland samt 65 grønlandske studerende i Danmark. Det konkluderer at der er en lille grad af engagement og integration af turisme i det grønlandske samfund bl.a. pga. manglende opfølgning på de politiske målsætninger, manglen på uddannelsesmuligheder indenfor turisterhvervet, hyppig personaleudskiftning og generel mangel på styring. Casestudierne viser bl.a. at turismen har få afledte effekter i lokalområderne. Med GTs handlingsplan er der dog nu taget initiativer til bl.a. øget uddannelse, planlægning og opbygning af faglig ekspertise. De nuværende guiders forudsætninger for at guide i Grønland er begrænsede og grønlandske studerende ville være velegnede til opgaven. De studerende har en ret negativ vurdering af befolkningens engagement og opbakning af turisterhvervet og der er behov for en samfundsdebat og en holdningsændring til turisterhvervet i Grønland.

Erhvervsdirektoratet Grønlands Hjemmestyre (1991) Turisme i Grønland - baggrundsanalyse: A. Norge, B. Northwest Territories, C. Island. Report by Hoff & Overgaard planlægningskonsulenter. (DPC).

Lyck, Lise (ed.) (1998) Turismestrategi og -udvikling i Grønland. Copenhagen: Nordic Press, 94 pp. (DPC, HHK og BCK).

Bogen indeholder en række kortere artikler om turismeudvikling, hvoraf nogle knytter sig mere direkte til Grønland (uddybende beskrevet under den enkelte forfatters navn). Bogens formål er at belyse turismeudviklingen i Grønland og analysere hvorfor det ikke er lykkedes at udvikle turismen til et bærende erhverv, men nærmere til en samfundsmæssig omkostning. Hvad gik galt og hvilke muligheder er der for fremover at gøre turismen til et bærende erhverv.

Mordhorst, Jeppe (1999) Turisme. I: Lorentzen, Jørgen; Jensen, Einar Lund & Gulløv, Hans Christian (Eds. 1999) Inuit, kultur og samfund : en grundbog i eskimologi . Århus : Systime, 1999, 256 sider. Side 196-202. (RUCs bibliotek + BCK). (UDK-emnetal: (489.8) 308(489.9) (988) 302.17 930.85 IDNR: 8761600385)

Artiklen er en introduktion til turismen i Grønland i en lærebog. Den første del af artiklen beskriver turismens udvikling primært ud fra forskellige offentlige udredninger og tiltag i perioden fra 1950'erne til 1997. Efterfølgende belyser artiklen, hvordan den stigende anvendelse af snescootere er i konflikt med turismens udvikling af hundeslædeturisme. Hundeslædeturismen beskrives som en form for økoturisme, idet den er med til at opretholde traditionelle og ikke-forurenende transportformer og den dertil knyttede kultur. Men turisterne bliver skuffede, når deres oplevelser og forventninger om stilhed i den arktiske natur forstyrres af snescootere. Samtidig er der dog også en række outfittere, der tilbyder turister snescooterkørsel. For de lokale beboere er snescooteren en del af en indgroet ret til at færdes i naturen, og restriktioner modtages meget negativt. Der er således stærke lokale modsætninger knyttet til snescootere og turisme. Mange lokale beboere føler ikke, at de er inddraget i turismeudviklingen, og at denne er styret centralt samt af nogle "fremmede" i lokalområdet, som de ikke kan identificere sig med. Den almindelige grønlander tillægger ikke turismen nogen større betydning i lokalområdet men bliver direkte modstander af turisme, når den medfører restriktioner af rettigheder som bl.a. snescooterkørsel og jagt. Der er således behov for i planlægningen og udviklingen af turismen at indtænke hensyn til det sårbare arktiske natur og miljø samt i højere grad at inddrage befolkningen, så de får en fornemmelse af at være medspillere i turismeudviklingen.

Tommasini, D. (1998). Tourist images, motivation and perceptions. A profile of the Arctic tourist. In Greiffenberg, Tom (ed.) *Development in the Arctic* (pp. 118-126). Copenhagen: Danish Polar Center.
<http://www.dpc.dk/Publications/Technical/Develop/Tommasini.html>.

TI: Challenges and opportunities of marginality in the Arctic: a case of tourism in Greenland.

AU: **Timothy-DJ; Olsen-DH**

SO: Tourism-Zagreb. **2001**, 49: 4, 299-308; many ref.

LA: English

AB: This paper examines the challenges and opportunities associated with insularity and peripherality of island tourism in **Greenland**. It is based on findings from interviews with 23 tourism planning officials, tour operators and industry workers, which were part of a larger research project undertaken in Greenland in August 2000. It is indicated that the appeal of insularity and marginality are distinct in Greenland. Remoteness, difference, distance, distinct culture and heritage, wilderness environment, and small size in economic and population terms create an attraction base. However, the characteristics of marginality and insularity that Greenland exhibits can be difficult to overcome. Some ways in which issues such as inaccessibility, inadequate infrastructure, lack of tourism marketing, education and support, and extreme seasonality that affect islands and peripheral locations are being overcome are presented.

PT: Journal-article

AN: 20023031426

TI: Themes and issues in comparative destination research: the use of lesson-drawing in comparative tourism research in the North Atlantic.

AU: **Baum-T**

SO: Tourism-Management. **1999**, 20: 5, 627-633; 14 ref.

LA: English

AB: Comparative methodologies are discussed with particular reference to the lesson-drawing techniques outlined by R. Rose, Glasgow:Centre for the Study of Public Policy, 1991. Lesson-drawing is applied in a comparative study of the tourist industry in the North Atlantic including the Isle of Man, the Azores, the Faroes, Iceland, **Greenland**, Newfoundland, Prince Edward Island, and Scotland and Ireland. The tourism research programmes started in late 1995 using published sources supplied by the various jurisdictions. Parameters employed included size and scope of the tourism sector, origins and development of tourism, market trends and market development, tourism product profile, role of public sector agencies, employment, education and training, key issues and concerns, place of tourism within the economy and links to other sectors. The overall objective of the comparative study was to facilitate exchange of experience and "know how" between jurisdictions. Lesson-drawing in this context was seen to be useful in comparing the manner in which communities of the North Atlantic have adapted their economies to change in the external environment (political and economic) and how the different economies dealt

with important local themes and issues. The study is on-going, but comparative themes which have been investigated so far include responses to seasonality, special event strategies, marine environment management, transport, the role of local government in tourism development, tourism marketing, cultural and heritage tourism, changing demands in accommodation, human resource and management needs, and tourism as an economic alternative to the decline of fisheries.

PT: Journal-article

AN: 19991808685

TI: Tourist destinations in cold countries.

OT: Espaces touristiques en pays froids.

AU: Hamelin-LE

SO: Teoros,-Revue-de-Recherche-en-Tourisme. 1999, 18: 2, 4-9; 20 ref.

LA: French

AB: The concept of nordicity is described and the potentials for tourism in the Arctic region (including Alaska, Canada, **Greenland**, Iceland, Scandinavia, Finland and Russia) are discussed. Four zones of recreational activities can be distinguished, including the Arctic Ocean (potential for tours to North Pole), N Russia (closed to tourism until recently), Finland-Scandinavia (tourism mainly concentrated in more southern parts of the region), and N Canada (most potential due to closeness to cities and potential for mountain tourism).

PT: Journal-article

AN: 19991811398

Hall, C. M. & Johnston, M.E. (eds. 1995) Polar Tourism – Tourism in the Arctic and Antarctic Regions. Chichester: John Wiley & Sons. (BCK).

Kultur/lokalsamfund

Grønlands Hjemmestyre (2002) Greenlandic Arts and Crafts. Logo til kunst og kunsthåndværk produceret i Grønland.

<http://dk.nanoq.gl/nyhed.asp?page=nyhed&objno=33197>

Hjemmesiden og tilhørende poster og brochurer beskriver et specielt logo til mærkning af kunst og kunsthåndværk fremstillet i Grønland. Logoet er fremstillet af Grønlands Hjemmestyre og er et registreret varemærke, der efter aftale kan benyttes af salgssteder til synliggørelse af grønlandsk kunst og kunsthåndværk og som dokumentation for, at produkterne er fremstillet i Grønland.

Logoet forestiller Havets Moder, som kaster fangstdyrene i grams. Dette skal antyde at kunsthåndværkerne ligesom hende fremstiller ting til gavn for det omgivende samfund. Med logoet følger en folder på 5 sprog, der kort fortæller om grønlandsk kunst samt om hvem kunstneren er, hvilke materialer genstanden er lavet af, samt hvad den koster i udsalgspris. Der er ligeledes fremstillet en plakat til brug for markedsføring af grønlandsk kunsthåndværk med samme tekst på 5 sprog som i folderne. Med erhvervelsen af logo og folder følger en forpligtigelse og evt. misbrug vil medføre tab af rettigheden til at bruge logoet. Salgsstederne kan ansøge om rettigheden til at benytte logo og folder fra Direktoratet for Fiskeri, Fangst og Bygder. Logoet er netop lanceret, og der er få erfaringer omkring ordningen.

Thalund, Søren (1988) Turisme i Grønland – En kortlægning af turismens omfang, karakter og samfundsmæssige betydning. Hovedfagsspeciale Aarhus Universitet, Afdeling for Grønlandsk Sprog og Kultur. 93 sider (ERV + DPC).

Specialets formål er at undersøge udvalgte aspekter af turismen i Grønland for at skabe et bredt, tværfagligt og dækkende billede af turismens omfang, karakter og betydning for det grønlandske samfund. Efter et historisk perspektiv på turisme og en række definitioner, gennemgås forskellige grønlandske aktørers holdninger til turisme. Herefter uddybes turismens omfang og karakter. Næste kapitel omhandler turismens samfundsmæssige betydning og omfatter en række teoretiske modeller for turismepåvirkninger på lokalområder efterfulgt af en beskrivelse af påvirkningerne i Grønland. Det konkluderes, at turismen i Grønland ikke har nævneværdig indflydelse på kulturelle og sociale forhold – primært pga. turismens form og begrænsede omfang. Næste kapitel belyser turismens miljømæssige, økonomiske og beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Om miljø nævnes naturens sårbarhed pga. lav regenerering, og der foreslås etablering af fastlagte vandreruter, øget information til vandreturister om miljøhensyn, indhegning af sårbare fortidsminder, oversigtstavler og rekonstruktion af bygninger og bosætninger. Om økonomien konkluderes det efter omfattende beregninger, at hotelturismen er den mest økonomisk indbringende og bør udbygges, at erhvervet bør mindske importandelen gennem at ansætte flere grønlændere samt at forsøge at forlænge turistsæsonen. Afslutningsvis behandles Grønlands image som turistmål, og ud fra billedanalyser af brochurer konkluderes, at der præsenteres et stereotyp image af især natur og kultur, der ikke står helt i forhold til den virkelighed turisten møder i Grønland. I de afsluttende kommentarer konkluderes at turismen pga. dens begrænsede omfang ikke har den store indvirkning på det grønlandske samfund, men at det er nødvendigt at tage stilling til turismens udvikling. Der påpeges en række problemfelter bl.a. erhvervsstrukturen, turismens rolle som bærer af kulturforandringer, behov for bedre data om turisme, en øget debat om forskellige former for turismeudvikling og ikke mindst en nyvurdering af turistpolitikken i Grønland.

Inuit Circumpolar Conference (2002) Principles and elements for a comprehensive arctic policy. Centre for Northern Studies and Research, McGill University, Montreal, Canada. 149 sider (ICC).

Greenland Tourism (2000) Arbejdsopgaver til brug for udvikling af bygdeturisme ("Bygdemanualen"). 21 sider (GT + BCK digitalt).

"Bygdemanualen" er et arbejdshæfte, der er tiltænkt som en hjælp til, at interesserede bygdeboere kan gå sammen og diskutere muligheder for udvikling af turisme i deres bygd. Arbejdshæftet gennemgår kortfattet en række forhold, som beboerne skal gennemdrøfte som led i overvejelserne om turisme. Disse omfatter bl.a., hvem der vil få glæde af turisme i bygden, attraktionerne i området, husflidsarbejde og service, rundvisning og orientering, overnatning og bespisning, transport og sikkerhed, marketing og dokumentation samt prispolitik. Hæftet afsluttes med at beboerne sammenfatter deres konklusioner og diskuterer hvordan de går videre med turismeudviklingen i bygden. Materialet findes både på grønlandsk og dansk. Materialet inddrager ikke meget om hensyn til natur og miljø – f.eks. indeholder afsnittet om souvenirs og husflid ikke noget om CITES-regler og det nye logo for grønlandsk kunsthåndværk nævnes ikke (først etableret senere). Der inddrages derimod en række sociale emner i materialet.

Nielsen, Svend Erik (1990) Turisme i en grønlandsk bygd – et møde mellem kulturer, livsformer og natursyn. Speciale i Geografi på RUC. NORS-base

Specialet omfatter analyser af turisternes og de lokale beboeres livsformer og natursyn ud fra både en teoretisk belysning og empiriske studier af 5 lokale og 6 turister i Saqqaq – en grønlandsk bygd. Specialet belyser ligeledes de økonomiske og sociale/kulturelle påvirkninger af turismen på lokalsamfundene og kommer med en række perspektiver for turismens fremtid i bygden. Undersøgelsen viser at der er forskellige livsformer og natursyn blandt turister og lokale, men at det i høj grad er lokale med livsformer og natursyn tæt på turisterne, der arbejder indenfor turisme. Bl.a. derfor bliver kontrasterne i kulturmødet ikke så skarpe. Turismen giver en begrænset økonomisk indtægt til lokalsamfundet og på det socio-kulturelle er der ingen nævneværdige problemer nærmere at både turister og lokale interesserede i mere kontakt. Specialet konkluderer at der er en række udviklingsmuligheder indenfor turisme i bygden især indenfor økoturisme. Specialet afsluttes med en række emner, som den peger på bør belyses nærmere:

Hvilke forandringer turismen medfører på den traditionelle produktionsmåde. Hvilke ændringer turismen medfører på

resourceforvaltningen og dertil hørende ændringer i naturopfattelsen. Turismens ændringer i indkomstfordelingen og om der opstår økonomiske skel imellem traditionelle og turisttilknyttede erhverv. Ligeledes bør man undersøge motivationen hos lokalbefolkningen for at blive inddraget i turisme.

Ejsing, Vibeke Boe & Palvig Joackim Holten (1996) Turismeudvikling i Grønland. 2. modul i Geografi, RUC. 103 sider. (RUCs bibliotek + NORS-base + DPC).

Projektets formål er at undersøge, i hvor høj grad der er taget hensyn til lokalbefolkningen og den sårbare arktiske natur i Grønland, gennem det grønlandske Hjemmestyres turismeplanlægning i perioden fra 1991-1996. Rapporten indleder med en beskrivelse af Grønlands historiske, erhvervsøkonomiske og turistpolitiske udvikling fra 1950'erne til 1996. Heraf beskrives både den planlagte og den reelle turismeudviklingen i Grønland 1990-1996 særligt detaljeret. Næste del af projektet omfatter en række teoretiske aspekter af turisme og turismeudviklingen herunder turisttypologier og motiver samt carrying capacity og turistlivscyklusmodeller. Også den biologiske og kulturelle bæreevne i arktiske egne beskrives i teoretiske afsnit. Selve undersøgelsens caseområde er Sydgrønland, hvor tre regioner og deres turistudvikling beskrives: Narsaq kommune, Qaqortoq kommune og Nanortalik kommune. Afslutningsvis diskuteres de teoretiske og oplevede erfaringer. Projektet konkluderer at Grønlands turismeudvikling er gået fra et exploration stage til et involvement stage i turismeudvikling og må forventes at gå ind i et development stage (jf. Butlers teorier). Der ses tendenser til at turisterne skifter til mere midcentriske turister fra de mere selvstændige allocentriske typer. Erkendelse af turistdestinationers udviklingscyklus er nødvendig for en langsigtet sund turismeudvikling. På baggrund af analyserne i Sydgrønland konkluderes at der kun i lille grad tages hensyn til lokalbefolkningerne og til den sårbare arktiske natur ved implementeringen af turismeplanlægningen i Grønland.

Thalund, Søren (2000) Moderne turisme i Sisimiut. In: Jakobsen, Bjarne Holm, Jens Bøchner, Niels Nielsen, Rolf Guttersen, Ole Humlum & Erik Jensen (eds.) Topografisk Atlas Grønland, pp. 236-237.(BCK)

Bærenholdt, Jørgen Ole (2001) Coping strategies and regional policies – cases from Uummannaq, Greenland. Paper presented at the Nordic Arctic Research Programme (NARP) Symposium, Oulu, May 10-11 2001.(RUC og BCK)

Bærenholdt, Jørgen Ole (2002) Coping strategies and regional policies - cases from Greenland. Stockholm: NORDREGIO working paper, 35 pp. (RUC og BCK)

Studiet fra Grønland er et ud af fem landsrapporter fra projektet "Coping strategies and regional policies, social capital in Nordic peripheries" der omfatter Grønland, Island, Færøerne, Sverige og Finland. I hvert land er der udvalgt to lokaliteter og to projekter i hver lokalitet. Udvælgelsen af cases var baseret på at der skulle være igangsat et antal innovative projekter i perioden 1990-2000 og være en regional politik involveret i disse. I Grønland blev der udvalgt områderne Ilulissat og Uummannaq der begge har en stærk fiskesektor og turismesektor. De valgte cases, der beskrives er Uummannaq Seafood og den lokale turismeudvikling i Uummannaq samt Arctic Fish a/s og outfittere og turismeudviklingen i Ilulissat. Ud over baggrundviden bygger analyserne på bl.a. 27 interviews i caseområderne. Det konkluderes, at de politiske styringsinstrumenter og subsidier, har været mest brugt i turismen end i fiskerierhvervet. En meget vigtig del af den regionale udvikling er opbygningen af social kapital og netværk. I Grønland er politikkerne oftest landsdækkende, og der eksisterer derfor ikke et formelt regionalt niveau som i de øvrige nordiske lande. Netop pga. de manglende regionale politikker findes der indbyrdes konkurrerende tilpasningsstrategier i lokalområderne, og elitens netværk og innovation får stor betydning. Manglen på magtfulde aktører i Østgrønland er med til at skabe en ubalance i udviklingen, og fordi Vestgrønland har stærkere netværk, får de mere magt som region. Social kapital er vigtig for den regionale udvikling i Grønland – ikke mindst det Bourdieu kalder "political capital" dvs. netværk, der giver aktører adgang til kontrollen over offentlige eller fælles ressourcer – eksempelvis bloktilskud. Bl.a. turismen modtager midler uden at der er en regional strategi for, hvordan de skal bruges. Det er især fiskerisektoren, der er magtfuld og har stærke netværk, mens innovationen i turismen mest sker hvis der er behov. De lokale kommuner spiller dog også en central rolle i udviklingen.

Bærenholdt, Jørgen Ole (2002) Greenland on the Margin of the Nordic – Tourism and educational geographies of Greenland. Nordisk Samhällsgeografi Tidskrift, nummer 34, Juni 2002, side 31-50. (JOB/RUC + BCK).

Philbert, Poul-Erik (1999) Turisme med et lokalt ansigt. *Polarfronten* no. 4, 1999, pp. 8-9. (DPC + BCK)

Rasmussen, Kristine (1998b) Outfitterbegrebet og outfitternes rolle i grønlandsk turisme. In: Lyck, Lise (ed.) (1998) Turismestrategi og -udvikling i Grønland, pp. 55-61.(DPC + BCK)

Kapitlet er en sammenfatning af specialets konklusioner (se Rasmussen, Kirstine 1998a), der belyser outfitterbegrebet og outfitternes rolle i grønlandsk turisme. Outfitterordningens formål er at føre til grønlandske arbejdspladser baseret på uddannelse, et franchisingkoncept, kvalitetsprodukter, lokale ressourcer (især menneskelige) og centralt formulerede standarder. Det centrale spørgsmål i projektet er at undersøge, om outfitterordningen og netværkssamarbejder i Grønlands turisme kan føre til øget værdiskabelse for outfittere. Først beskrives outfitterordningen og turismen, dernæst ses på netværkssamarbejder og outfitternes muligheder for skabelse af værditilvækst. Projektet bygger dels på turismeteorien, interviews og et casestudie af outfittere i Ilulissat. Det konkluderes, at der bør ske en styrkelse af salgslæddet gennem etablering af et eksportnetværk styret af en salgskoordinator, markedsundersøgelser, salgsfremstød og brug af computerbaserede reservationssystemer. Dette forudsætter, at outfitterne vil vælge og støtte en koordinator, turistsystemets vilje til at støtte eksportnetværk samt outfitternes egen vilje til samarbejde udnyttelse, finansiering og drift af netværket. Netværket vil bidrage til øget værdiskabelse.

TI: The social significance of making tourist souvenirs in East Greenland.

OT: Signification sociale d'un artisanat touristique au Groenland oriental.

AU: Enel-G

SO: Etudes-Inuit-Studies. 1981, 5: 2, 125-142; 3 fig., 4 pl., bibl., CDSH.

LA: French

LS: English

AB: A study has been going on since 1977 in the village of Kap Dan into the social impact of tourism on the natives in East Greenland. This article looks at the making of traditional objects for sale to tourists and suggests there is a consequent need to re-define the term "artisan".

PT: Journal-article

AN: 831800367

TI: Tourism to Greenland: renewed ethnicity?

AU: Smith-VL

SO: Cultural-Survival-Quarterly. 1982, 6: 3, 26-27; 1 pl., LRTA.

LA: English

AB: Unlike elsewhere, tourism to Greenland is a conscious indigenous strategy and may well be an added stimulus to national ethnicity. Mass tourism is highly unlikely to develop given Greenland's remoteness, cost and limited touristic interest. However, tourism appears to be a viable new industry which can generate much needed foreign revenue and local employment to support new economic demands. Growth of the tourist industry may well intermesh with the process of modernization associated with cultural change, but may also serve to reinforce ethnic identity.

PT: Journal-article

AN: 851824801

Burgess, Philip (1999) Traditional knowledge. A report prepared for the Arctic Council Indigenous Peoples' Sekretariat, Copenhagen. Primært pp.37-39.

Rapportens kapitel om Grønland beskriver, at traditionel viden sjældent bruges i Grønland og har en anden betydning end i mange andre arktiske områder pga. Grønlands større selvstændighed. Der refereres til to større forskningsprojekter om traditionel viden, der i Grønland ofte kaldes lokal viden. Begge projekter relaterer til forskellige vidensopfattelser indenfor naturressourceforvaltning. Det første projekt fra 1993 handler om lokal viden om udbredelse, biologi og jagt på belugahvaler og narhvaler og bygger på en undersøgelse blandt 270 Inuit fangere i Vest- og Nordgrønland. Den lokale viden var ofte modstridende og ugyldig i forhold til videnskabelige argumenter. Men pga. politisk pres fra KNAPK blev fangstkvoterne ikke reduceret væsentligt. Projektet viser forskelle mellem hvordan fangere og videnskabsfolk indsamler og fortolker viden. Det andet projekt handler om viden om miljø, kulturelle strategier og udvikling i det circumpolare nord med fangst af hellefisk i Diskobugten som case. Her konkluderes, at der er sket en opsplitning af de to vidensregimer siden starten på hellefiskfangsten begyndte for godt 100 år siden, og at Inuit befolkningen er blevet fanget imellem en interesse i at få deres viden integreret i forskning og politiske beslutninger, men på den anden side er uvillige til at fjerne viden fra dens sammenhæng. Turisme nævnes ikke i afsnittet om Grønland, men perifert enkelte andre steder i rapporten. Konflikterne imellem de to vidensregimer spiller dog indirekte ind på turismen, og denne kilde er primært taget med for at illustrere, at der findes en litteratur om dette aspekt. Mere information på <http://www.arcticpeoples.org/knowledge/pdf/TKRepMay2000.pdf>

Sejersen, Frank, 2001. Hunting and management of beluga whales (Delphinapterus leucas) in Greenland: Changing strategies to cope with new national and local interests. *Arctic* 54(4): 431-443.

Sejersen, Frank 2000a. Myten om de bæredygtige inuit. *Naturens Verden* 83(5): 2-15.

Sejersen, Frank 1999a. Den besværlige bæredygtighed. *Humaniora* 14(2): 12-15.

Sejersen, Frank 1999d. Arktiske folk og miljøbevægelsen. I Hans Christian Gulløv, Einar Lund Jensen & Jørgen Lorentzen *Inuit, Kultur og Samfund - en grundbog i Eskimologi* (pp. 239-243). Systime: Aarhus.

Sejersen, Frank 1998a. Lokalviden contra forsker-viden. *Uppik* nr. 2, p. 15. (medforfatter Andreas Roepstorff)

Sejersen, Frank 1998b. Hunting in Greenland and the integration of local users' knowledge in management strategies. I (eds.) Louis-Jacques Dorais, Murielle Nagy & Ludger Müller-Wille *Aboriginal Environmental Knowledge in the North* (pp. 37-60). GÉTIC:Université Laval.

Sejersen, Frank 1998c. *Strategies for Sustainability and Management of People: An Analysis of Hunting and Environmental Perceptions in Greenland with a Special Focus on Sisimiut*. Ph.D.-afhandling på Institut for Eskimologi, Københavns Universitet. (Kilde: <http://www.hum.ku.dk/eskimo/sejersenphd.html>).

Afhandlingen anlægger en antropologisk vinkel på forvaltningen af fangsten i Grønland samt på fangstens kulturelle, sociale og økonomiske betydning. Analysen af lokale, nationale såvel som globale vinkler på disse problemstillinger inkluderer en diskussion af divergerende natursyn og opfattelser af bæredygtighed. Det er en antagelse gennem hele afhandlingen, at hvad der normalt betragtes som naturforvaltning, i praksis er forvaltning af mennesker. Denne human orienterede indgangsvinkel til forvaltning betyder, at fokus kommer til at være på spørgsmål så som distribution af rettigheder til forskellige brugergrupper, afgrænsningen af brugergrupperne og repræsentation. En anden gennemgående antagelse er, at forslag til forvaltning af fangsten ikke kan løsrives fra den socio-kulturelle sfære, og at de hænger nøje sammen med ideer om social struktur, kulturelle værdier samt synet på natur, mennesker, teknologi og risiko. Det betyder, at der er knyttet flere socio-kulturelle dagsordener til forvaltningsforslag. Et af afhandlingens mål er at folde disse dagsordner ud. Der kan således ikke findes en endegyldig formel på bæredygtighed, men derimod en mængde dagsordner, der skal tages hensyn til og forhandles om. For fangerne er spørgsmålet om social bæredygtighed af stor betydning; fangerne lægger vægt på at fordelingen af fangstrettigheder kan betegnes som retfærdig, og at den afspejler lokale forhold og forventninger.

Byen Sisimiut tjener som et centralt empirisk udgangspunkt i analysen og diskussionen af fangsten og forvaltningen i dagens Grønland. Byen er Grønlands næststørste og indeholder mange forskellige grupper af fangere, som forsøger at legitimere deres fangstrettigheder overfor hinanden og Hjemmestyret. Forvaltningsspørgsmål har afstedkommet en yderligere differentiering og hierarkisering af fangerne med lokale såvel som nationale konflikter til følge.

Disse konflikter og efterfølgende processer krystalliserer sig gennem en historisk analyse og diskussion af de redskaber, der er foreslået anvendt til forvaltning af fangsten på specielt vågehvaler og hvidhvaler. Endvidere fremgår det, at forvaltningsdiskussionen i Grønland er meget påvirket og til tider direkte determineret af ikke-grønlandske politiske processer. Det er især miljøbevægelsen og den Internationale Hvalfangstkommission (IWC), der er med til at påvirke forvaltningsdagsordenen i Grønland.

Fangstens økonomiske betydning analyseres og diskuteres med udgangspunkt i niche begrebet. Forskellige fangststrategier og aktiviteter sammenlignes og ses i relation til strategier for opretholdelse af fangerens hushold som helhed. Det meget differentierede marked for kødprodukter i Sisimiut vægtes i forståelsen af, hvorledes fangerne strukturerer deres aktiviteter.

I analysen af selve fangstkomplekset fremstår det klart, at komplekset udgør et socialt og kulturelt system som grønlandere tillægger stor betydning for deres personlige og kollektive velbefindende. Aktiviteter forbundet med fangst og friluftsliv samt ikke mindst nydelsen af grønlandske mad spiller en vigtig rolle i dannelsen, udlevelsen og markeringen af grønlandsk identitet og det gode liv.

Integrationen af fangernes viden om natur og dyr i udarbejdelsen af forvaltningstiltag bliver often fremført. Vidensspørgsmålet og konflikterne, som er centreret om det, diskuteres og sammenlignes med vidensdiskursen i Arktis. Der lægges især vægt på den politiske og personlige dimension af viden. Der argumenteres for, at indfødte folks viden primært bruges med et politisk formål for øje. Det konkluderes, at fangere og forvaltere grundlæggende har det samme natursyn og menneskesyn på trods af konflikter mellem disse parter, og at de står i radikal opposition til miljøbevægelsens.

Sejersen, Frank (2001) Refleksioner over mulighederne i turismeerhvervet for grønlandske fangere. Paper præsenteret på Vestnordisk Råds Temakonference om Fangst indenfor tema om Vestnordiske jægersamfund og turisme. Alternativ til ernæring og for hvem? Akureyri 11-14 juni 2001. 17 sider (ESK, BCK).

Dette paper belyser turisme som en udviklingsmulighed for grønlandske fangere og de mange strukturelle, uddannelsesmæssige, sociale, økonomiske og kulturelle forhindringer for et samspil. Grønland satser meget på udvikling indenfor turisme, og der er høje forventninger til de indtjeningsmæssige og beskæftigelsesmæssige effekter samt til at turisme

vil øge den kulturelle forståelse og skabe oplevelsesmuligheder for både turister og lokale. Sejersen påpeger imidlertid et stort skel mellem de store turistpolitiske visioner og realiteterne, hvor det reelt ikke er lykkedes at engagere store dele af den grønlandske befolkning eller det lokale politiske niveau i turismeudviklingen. Mange føler at turismeudviklingen styres hen over hovedet på de lokale aktører, der ikke bliver hørt eller involveret. Ligeledes mangler mange fangere en række forudsætninger for at kunne involvere sig i turisme herunder bl.a. kommunikationskompetencer. Turismeudviklingen påvirkes også af begrænsede og svært tilgængelige attraktioner og oplevelser, der nogle steder påvirkes af forstyrrende aktiviteter (f.eks. snescootere). Også slid på/konkurrence om naturressourcer nævnes kort som et problem for turismen. Lokalbefolkningen er ikke begejstrede for at optræde som kulturelle attraktioner og føler sig fremmedgjorte og uden indflydelse på eller gavn fra turisme. Endelig er der også en række infrastrukturelle barrierer for turismen og et arbejdskraftproblem, idet turistsæsonen falder sammen med mange grønlanderes feriesæson. En integration af fangere i turisme forudsætter bl.a. store investeringer, kompetanceudvikling af fangere indenfor bl.a. sprog og formidling, at turisme kan fungere i samspil med deres fangererhverv, og udvikles med øget lokal indflydelse. Sejersen vurderer at turisme kan blive en deltidsbeskæftigelse for et begrænset antal dygtige og entreprenante fangere bosat i de mest tilgængelige turistområder, såfremt den lokale organisering og infrastruktur skaber rammer for det.

Nielsen, Anja Hynne (2002) Kultur og turisme i Grønland. En analyse og diskussion af turismens kulturelle aspekt med udgangspunkt i en diskursanalyse af Greenland Tourisms brochurer. (BCK)

Uldall Jensen, Mette Sofie (2001) Indhentning og brug af lokal viden i Grønland
- en undersøgelse af hvilke faktorer som påvirker indhentning og brug af lokal viden om de levende ressourcer. (Curriculum Vitae)

Svendsen, Marie Nordahl (2001) Greenlandic Travel Writing in Atuagagdliutit 1861-1890 (submitted as part of M. Phil in Polar Studies at Scott Polar Research Institute, Uni. of Cambridge)

Smith, Valene L. (1989) Eskimo Tourism: Micro-Models and Marginal Men (I: Hosts and Guests – the anthropology of tourism, 2nd. Edition, pp. 55-82. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Basile, Suzy (1998) Le tourisme dans un contexte de prise en charge : deux cas autochtones, Manawan (Canada) et Ilulissat (Groenland). - [Quebec] :

Département d'anthropologie, Faculté des Sciences Sociales, Université Laval, 115 s. (DPC + Institut for Eskimologi).

På fransk. Engelsk titel: A cultural tourism comparison between Manawan (Atikamekw community in Canada) and Ilulissat (Kalaallit Nanaat, Greenland) with emphasis on economic development and self-determination in these two indigenous communities.

Studiet indledes med et kapitel om turisme belyst i et selvforvaltningsperspektiv og de to caseområder præsenteres. Herefter analyseres samfundet og turismen i hvert af de to caseområder, Manawan i Canada og Ilulissat i Grønland. I begge områder præsenteres lokalbefolkningens holdninger til turisme. Herefter sammenlignes de to områder og der foreslås en strategi for hvert af de to områder. Studiet afsluttes med en række konklusioner.

Nuttall, Mark (Ukendt årstal) Cultural Preservation through cultural presentations: indigenous peoples and Arctic tourism. Chapter 6 in: Nuttall, Mark: Protecting the Arctic – Indigenous Peoples and Cultural Survival, pp. 125-149. (Eskimologi).

Kapitlet om arktisk turisme omhandler mange problemstillinger imellem natur, turisme og lokalsamfund i Arktiske egne. Men det er dog ikke relateret specielt til Grønland. Der findes en del litteratur om sammenhænge mellem disse faktorer, som ikke er taget med i denne litteraturopsamling, da de ikke omhandler Grønland.

Ris, Mats (2. kladde – uvidst om publiceret, intet årstal) Images of the North and Arctic Tourism. 12 sider. (Eskimologi + BCK).

Veggel, Pierre van (1999) Tourism in Qaanaaq. Kapitel 5 i: Remie, Cornelius H. W. (1999) Facing the future : Inughuit youth of Qaanaaq. Report of the 1998 University of Nijmegen Student Expedition to Qaanaaq, Thule District, northern Greenland. Holland: Nijmegen University Press, 202 sider. Siderne 107-133. (Eskimologi + BCK).

Bogkapitlet er primært en analyse af turismen i Qaanaaq. Formålet er at beskrive turismes produkter og lave en SWOT-analyse af turismens styrker, svagheder, muligheder og begrænsninger i Qaanaaq. Ud fra disse gives nogle retningslinier for udvikling af den ønskede turisme. Undersøgelsen er baseret på eksisterende litteratur, internetdata samt kvalitative interviews i Qaanaaq-området. Turistproduktet i Qaanaaq består af både en række faciliteter og de fysiske og sociale faktorer, der danner rammen omkring disse turistfaciliteter. De fysiske faktorer er især klimaet, landskabet, flora

og fauna samt den store sæsonvariation i dagslys. De socio-kulturelle faktorer omfatter dels arkæologiske lokaliteter, relokaliseringen fra Thule luftbase i 1953, minder om de første polarekspeditioner, bøger som Smillas fornemmelse for sne, oplevelsen af traditionel Inuit livsstil med tilhørende traditioner og redskaber samt souvenirs. Der er flere typer turisme i området – en mere passiv turisme baseret på kortvarige cruise besøg og en aktiv turisme baseret på kajakture, hundeslædeture og ture på indlandsisen. Herudover er der lidt sightseeingturisme, erhvervsturisme og familiebesøg. En stor del af turismen organiseres af udefrakommende og indtægterne for lokalsamfundet er begrænsede. Områdets fremtidige muligheder inkluderer bedre tilgængelighed pga. en ny lufthavn til fastvingede fly, øget oplysning om området. Truslerne er bl.a. områdets sårbarhed bl.a. i de arkæologiske områder, forstyrrelse af det marine dyreliv pga. motorer fra både og cruiseskibe samt begrænsede besøg pga. ringe landgangsforhold. Der foreslås at der laves en turismestrategi med fokus på forbedringer af turistinfrastrukturen, informationsservices, udvikling af et periodediagram over forskellige sæsoners muligheder, populærformidling og – publikationer, at kombinere forskellige turismetyper, øget statistik over turismen, roterende besøg af attraktioner, tiltrækning af kunstnere til området samt forberedelse af den øgede tilgængelighed via den nye lufthavn.

Hansen, Klaus Georg (2001) Traditionel viden – en moderne mantra. 4 sider. TIDSSKRIFT?

Dette paper beskriver hvorledes traditionel viden er blevet en moderne politisk mantra, der kan bruges, men også misbruges. Traditionel viden har fået en større politisk betydning. I de seneste 30 år er der kommet en øget skepsis overfor vestlige videnskabelige paradigmer, og oprindelige folk og NGO'er har fået større gennemslagskraft. Der har de sidste 300 år sket store skift i tænkningen, og perioden kan inddeles i 3 perioder: oplysningstiden med den ædle vilde, de store ismers tid med den primitive vilde, mens de sidste 30 år kan betegnes som tvivlens tid med den bedre vilde. Eksistensen af forskelligheder og betydningen af disse forskelligheder accepteres i stigende grad, og hermed øges også anerkendelsen af traditionel viden. Naturforvaltningen i Grønland er et tydeligt eksempel på en kamp mellem det vestlige videnskabelige vidensregime som dominerer i naturforvaltningen og i fangstreguleringen og den traditionelle viden blandt fiskere og fangere, der er en klar vælger-politisk magtfaktor. Der er kommet en øget forståelse af tilstedeværelsen af forskellige vidensregimer. Artiklen påpeger imidlertid faren for, at traditionel viden bliver et tomt begreb og argument i sig selv, der blot legitimerer et anderledes vidensregime som bedre uden at vurdere indholdet og konsekvenserne. Det er vigtigt at forskelligheden i vidensregimer anerkendes og inddrages, når det er passende, men det må ikke misbruges af nogen af parterne.

Lydkassetter (RUC)

Grønlænderne og turisterne : fra fisk til turister (1 lydkassette).

DK: P1: 09 august 97. - 30 min.

(RUCs bibliotek: Emneord: Grønland Turisme Fiskeri IDNR: x250247916)

Kulturisme i Grønland 1-2 : "Projekt sten og menneske" med udsmykning af den sydgrønlandske by Qaqortoq med 24 udendørs skulpturer (1 lydkassette). DK: P1: 29 juli 96. - 50 min.

(RUCs bibliotek: Emneord: Turisme Kulturliv IDNR: x250230983)

Politiske målsætninger/strategier

Greenland Tourism (2001b) Årsberetning 2000. 17 pp.

Greenland Tourism (1999) Parat til næste halvleg. 12 sider (GT).

Greenland Tourism (1999) Oplæg til turismestrategi 1996-2005. 24 sider (GT).

Greenland Tourism (1999) Forretningsplan 200-2004.32 sider (GT).

Forretningsplanen beskriver, hvordan Greenland Tourism som Grønlands nationale turistråd vil arbejde for at udvikle turismen i Grønland i perioden 2000-2004. Forretningsplanen bliver således grundlaget for udarbejdelse af de kommende års handlingsplaner og budgetter. Som følge af turismens udvikling er der nu behov for at stille rådgivning og service til rådighed for alle aktører i og udenfor Grønland, for derigennem at koordinere den indsats, som alle aktører hver især yder for at udvikle turismen til et bæredygtigt erhverv i Grønland. I sin nye rolle som turistråd, vil GT arbejde indenfor fire hovedindsatsområder: rådgivning, markedsføring, uddannelse og dokumentation. Forretningsplanen indeholder først en beskrivelse af forudsætninger for GTs arbejde. Herefter beskrives GTs rådgivning inkl. et 12 liniers afsnit om natur og kultur, som der skal tages størst mulig hensyn til i turismeudviklingen. Kapitlet om markedsføring efterfølges af et kapitel om uddannelse. Kapitlet om dokumentation fokuserer på antal rejsende, forbrug og økonomiske nøgletal. Kapitlet om information og service rettes – ligesom kapitlet om rådgivning - primært mod aktører inden for turisterhvervet og omfatter ikke inddragelse af lokalområdernes øvrige beboere.

Forretningsplanen afsluttes med et kapitel om organisation med en organisationsplan.

Greenland Tourism (1998) Tourism. 5. ed. Copenhagen : Greenland Resources, 1998. - 7 s. - (Trade and industry in Greenland: 7) (RUCs bibliotek: UDK-emnetal: 308 (489.8) (988) IDNR: D397568109

Direktoratet for Turisme, Trafik, Handel og Kommunikation (1998) Rapport fra arbejdsgruppen vedr. udvikling af turismen i Grønland. 53 sider, (GT).

Grønlands Hjemmestyre (1996) Turistpolitisk Redegørelse. Landsstyreområdet for Erhverv, Trafik og Forsyning, 62 sider + bilag (ERV).

Grønlands Hjemmestyre (1998) Turisme-redegørelse. Landsstyreområdet for Erhverv, Trafik, Handel og Kommunikation. 25 sider (ERV).

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1991) Greenland Tourism Development Plan 1991-2005. Main Volume I. Greenland Home Rule Government, Department of Trade and Industry. Udarbejdet af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 30 sider (GT/ERV?).

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsdirektoratet (1991) Greenland Tourism Development Plan 1991-2005. Main Volume II. Greenland Home Rule Government, Department of Trade and Industry. Udarbejdet af Hoff og Overgaard, Planlægningskonsulenter. Ca. 50 sider (GT/ERV?).

Turismestrategigruppen og Greenland Tourism A/S (1995) Bilag og Baggrundsmateriale for Oplæg til turismestrategi 1996-2005. Udarbejdet af Turismestrategigruppen og Greenland Tourism a/s til landsstyreformandens strategigruppemøde 18. november 1995 i København. 42 sider. (ERV).

Turismestrategigruppen og Greenland Tourism A/S (1995) Oplæg til turismestrategi 1996-2005. Udarbejdet af Turismestrategigruppen og Greenland Tourism a/s til landsstyreformandens strategigruppemøde 18. november 1995 i København. 19 sider. (ERV).

Landsstyremedlemmet for Turisme, Trafik, Handel og Kommunikation (1998) Turismeredegørelse Forelæggelsesnotat. 7 sider.

Grønlands Hjemmestyre (2002) Turisme i Arktis. Baggrundsdokument til møde mellem de nordiske erhvervsministre på Svalbard, 24.-27. april, 2002. GH, Sekretariatet (ERV).

Grønlands Hjemmestyre (2001) Opsamling af turismepolitiske udmeldinger. Fra Turismeredegørelse EM 1998, Landsstyreområdet for Turisme, Trafik, Handel og Kommunikation. Internt udkast af 31.oktober, 2001.(ERV)

Olsen, Simon (2001) Landsstyrets Turismepolitik 2001. Tale af Landsstyremedlem Simon Olsens tale på de turistfaglige dage i Sisimiut.(BCK + ERV)

Heilmann, Ruth (2001) Turismeudviklingen i et grønlandsk perspektiv. Tale af Ruth Heilmann, formand for Landstingets Turismeudvalg på de turistfaglige dage i Sisimiut.(BCK + Eskimologi).

Greenland Tourism (1995) Oplæg til turismestrategi 1996-2005 / 1996-imiit ukioq 2005-ip tungaanut takornariartitsisarnermut tunngavissiaq. 24 sider ill. (DPC).

Grønlands Hjemmestyre, Landsstyreområdet for Turisme, Trafik, Handel og Kommunikation (1998) Turisme-redegørelse. Nuuk, 25 sider. (DPC). Emneord: turisme, erhvervsudvikling, økonomi, beskæftigelse, Grønland

Direktoratet for Turisme, Trafik, Handel og Kommunikation (1998) Rapport fra arbejdsgruppen vedr. udvikling af turismen i Grønland. 2 bind: Hovedrapport + Arbejdspapirer. (DPC). Emneord: turisme, erhvervsudvikling, Grønland.

Grønlands Hjemmestyre, Landsstyret Sekretariat (2002) Redegørelse om erhvervsfremme, 28 sider + bilagsbind, 200 sider.

Redegørelsen omfatter en statusbeskrivelse af det grønlandske erhvervslivs rammebetingelser samt en række forslag og anbefalinger til nye initiativer

til etablering af nye virksomheder og udvikling af de bestående. Redegørelsens formål er gennem denne status at frembringe ny viden og anvisninger til konkrete handlinger, der kan kvalificere diskussionen om erhvervsudviklingen af navnlig de landbaserede erhverv og turismen. Redegørelsen og dens 6 delrapporter, der er beskrevet i et bilagshæfte er udarbejdet med en bred gruppe af samarbejdspartnere. Selve redegørelsen omfatter en kortfattet præcisering af målene og behovet for nye initiativer, der især motiveres af ønsket om en bredere vifte af erhvervsgrene, en mere målrettet indsats og en øget koordinering. De foreslåede initiativer knytter sig til bl.a. bedre vilkår for udvikling, kompetenceudvikling, risikovillig kapital, regionalisering og samarbejde, samt en prioritering af ressourcerne. Herefter følger uddybende resumeer af de 6 baggrundsrapporter om kompetenceudvikling, investeringsklima, risikovillig kapital, handel, husflid og kunsthåndværk samt fødevarer. Redegørelsen dækker hele erhvervsområdet, men turisme nævnes ind i mellem specifikt og bl.a. foreslås oprettelse af en erhvervsfremmepulje på turistområdet. De 6 baggrundsrapporter er uddybende beskrevet i det samlede bilagsbind.

Grønlands Hjemmestyre, Landsstyret Sekretariat (2002) Handlingsplan 2002-2004 for Erhvervsfremmeindsatsen i Grønland.

Landsstyret ønsker at øge erhvervsfremmeindsatsen i Grønland, så erhvervslivet bliver gradvis mindre afhængig af udviklingen indenfor én enkelt erhvervssektor og i stigende grad bidrager til samfundshusholdningen og herved til større politisk selvstændighed gennem øget markedsorientering. Handlingsplan 2002-2004 for Erhvervsfremmeindsatsen i Grønland har til formål at forbedre rammerne for erhvervslivet gennem en samlet og målrettet indsats, der især fokuserer på, at en større del af midlerne til erhvervsområdet målrettes udviklingsfremmende aktiviteter og gennem at målrette indsatsen og skabe synergi i erhvervsfremmeindsatsen. Dette skal især foregå på fem indsatsområder: forbedring af erhvervslivets generelle rammevilkår, kompetenceopbygning, fremskaffelse af risikovillig, tålmodig kapital, bedre organisering af erhvervsfremmeindsatsen samt målrettede initiativer rettet mod konkrete sektorer eller projekter. Handlingsplanen sammenfatter de strategier, der er knyttet til de konkrete mål og beskriver gennemførelsen af strategierne med hensyn til aktiviteter, budgettering og ressourcer. Handlingsplanen beskriver, hvordan de valgte strategier skal udmønte sig de kommende år for at indfri de opstillede mål gennem klart definerede aktiviteter. Handlingsplanen omfatter erhverv i bred forstand herunder turisme og nogle af initiativerne har direkte indvirkning på turisme bl.a. udviklingen af kunsthåndværk og husflid.

Grønlands Statistik (1998) Mål og strategier i den grønlandske erhvervsudvikling. Bog udgivet af Kalaallit Nunaanni

Naatsorsueqqissaartarfik /Grønlands Statistik for: Sulisa A/S. 149 sider + 5 bilag. <http://www.statgreen.gl/dk/rekv/eu-kap6.pdf>

Bogen indeholder tværgående analyser af den grønlandske erhvervsudvikling med henblik på at afdække muligheder og begrænsninger. Bogen identificerer og prioriterer strategisk vigtige erhvervsmæssige udviklingsområder og påpeger konkrete tiltag, der kan medvirke til at nedbryde barrierer for erhvervsudviklingen samt understøtte en positiv udvikling i konkurrenceevne og beskæftigelse. I bogen findes et omfattende kapitel 6 om turisme, der beskriver turismens udvikling, mål og strategier, rammerne i turismesektoren, strategiske problemstillinger og en perspektivering. I perspektiveringen påpeges bl.a. at turismen næsten ikke fokuserer på målsætningen om, at turismeudviklingen skal foregå på en miljømæssig og kulturel forsvarlig måde. Der mangler bl.a. et samlet strategi for udvikling af økoturisme, hvor udviklingen af turisme kobles sammen med en langsigtet miljøplanlægning i hele Grønland. På grund af turismens meget direkte miljømæssige, sociale og kulturelle effekter i de berørte lokalsamfund, der fungerer som centre for turismen, er det vigtigt at erhvervspolitikken koordineres med evt. lokale strategier for turismeudvikling. Det er ligeledes vigtigt, at turismen udvikles i overensstemmelse med befolkningens interesser frem for ud fra kortsigtede kommercielle interesser. Der foreslås en revurdering af udviklingen med vægt på en langsommere udviklingstempo, større lokal medbestemmelse, øget inddragelse af grønlandsk arbejdskraft, vægt på uddannelse og motivation af befolkningen til at indgå i erhvervet.

Manniche, Jens Chr. & Thorleifsen, Daniel (1998) 21. Turisme i Grønland. I: Grønland kort - 21 små fortællinger fra Grønlands historie. Institut for Kultur- og Samfundshistorie, Ilisimatusarfik 1998. <http://www.ilisimatusarfik.gl/ks/dk/historier/h21.html>

Fortællingen beskriver, hvordan der allerede i 1892 var stor interesse blandt tyske turister for at besøge Grønland. Imidlertid var der ikke ønske om at åbne for turisme og fortællingen omhandler bl.a. de mange begrundelser for ikke at lade turisterne komme til Grønland. Ud over argumenter om at beskytte de rejsende mod bl.a. is og ulykker og hensyn til lokalbefolkningen måtte KGH til sidst – for at undgå turister - argumenter med, at Grønland var et uinteressant sted for lystrejsende uden attraktioner eller faciliteter og simpelthen ville blive en stor skuffelse for turisterne. Dette sættes kort i perspektiv til markedsføringen i dag.

Sisimiut Kommune (2002) Turismepolitik for Sisimiut Kommune 2002-2005. 9 sider. (GT).

Turismepolitikken indeholder en kortfattet gennemgang af målsætninger og en handlingsplan for udviklingen af turismen i Sisimiut i perioden 2002-2005. Turismepolitikken lægger stor vægt på et fælles udgangspunkt om udvikling af bæredygtig turisme - både i forhold til natur og miljø, økonomisk og erhvervsmæssigt samt socialt ved at turismen skal være lokalt forankret. Endvidere prioriteres miljøansvarlige produktudviklingsprojekter. I selve målsætningerne indgår dog mere kvantitative erhvervsøkonomiske successkriterier. I handlingsplanen præciseres en række initiativer i forhold til bl.a. natur, kultur, adventure/oplevelser, produktudvikling, sæsonudjævning, kvalificeret arbejdskraft, markedsføring og information. De kortfattede beskrivelser uddyber dog ikke nærmere, hvordan mange af initiativerne skal gennemføres.

Lyngbo, Krisitine (1991) ..så turismen bliver et valg og ikke et resultat af spillet : et speciale om turismeudviklingen i Grønland med særlig vægt på Disko-bugten. København, 1991. - 103 s. SPRØK: Kandidatafhandling. Placering: Groenlandica Voksen KOMPAKT Magasin. Link: http://fw.katak.gl/htbin/WWW_dan/query.sh?base=n-a&ccl=ifo%3DLyngbo%2C%20Kristine

Forskningsstrategier/behov/kriterier

Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland (KVUG) (1998) National Strategi for Polarforskning. http://www.dpc.dk/kvug/Strategi9802_1.html

Kaae, B. C. (2002) Nature and tourism in Greenland. In: Watson, A., Alessa, L. & Sproull, J. (Eds.). Wilderness in the Circumpolar North: searching for compatibility in traditional, ecotourism, and ecological values; 2001 May 15-16 University of Alaska, Anchorage, Alaska. Proceedings RMRS-P-000. Ogden, UT: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station.

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke (2002) Kriterier for ansøgninger til forskningsstøtte. <http://dk.nanoq.gl/udskriv.asp?page=tema&objno=34667>

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Sundhed og Forskning (2000) Udviklingsforskning, udviklingspolitik og udviklingsenterprise - 3 faktorer i det grønlandske samfunds forandring og udvikling. 203 sider.

Den foreliggende publikation er resultatet af det netværksseminar som Direktoratet for Sundhed og Forskning, Grønlands Hjemmestyre, arrangerede i samarbejde med Nordatlantiske Regional-studier ved Roskilde Universitetscenter i april måned 1998. Seminaret blev afholdt i Ilulissat, og overskriften for seminaret var Udviklingsforskning, udviklingspolitik og udviklingsenterprise - 3 faktorer i det grønlandske samfunds forandring og udvikling. Formålet med netværksseminaret har været at fremme debatten mellem aktører i Grønland, Danmark og USA (Alaska), der er involverede i udviklingsforskning, ressourceforvaltning og udviklingspolitik i Arktis. Det var således et sigte at skabe en dialog mellem repræsentanter fra erhvervene, forvaltningen og forskerne, med henblik på at identificere centrale problemstillinger i relation til ressourceudnyttelsen og den socio-kulturelle udvikling. Adskillige kapitler handler om turisme-relaterede forhold.

Informationer om bogen på :

<http://dk.nanoq.gl/udskriv.asp?page=dok&objno=11283> og downloades i pdf-format fra <http://dk.nanoq.gl/udskriv.asp?page=tema&objno=10635>

Statistik om turismeudviklingen

Grønlands Statistik har en database med forskellige data og nøgletal for turismen i Grønland. <http://www.statgreen.gl/>

Kapitel 4 – Gode eksempler på samspil mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund

I Grønland er der allerede flere eksempler på tiltag, der bidrager til et samspil mellem turisme, natur og lokalsamfund. En række af disse ”best practices” er beskrevet i dette kapitel. Ikke alle er ubetinget bæredygtige, men peger på steder, hvor der gøres en indsats for at integrere turisme, natur og lokalsamfund. Der vil sandsynligvis være yderligere grønlandske eksempler, der kunne inddrages – her er blot valgt et udsnit på tværs af emneområder. Eksemplerne viser bl.a. turismens potentielle betydning som en supplerende erhvervsmulighed i forhold til traditionel udnyttelse af de levende ressourcer.

Forbedringerne går flere veje. Turisterhvervet er i stigende grad opmærksom på betydningen af at udvikle turismen i samspil med natur og lokalsamfund samt indføre mere miljøvenlig drift af faciliteter. Naturressourcebrugere (fangere og fiskere) i lokalsamfundene orienterer sig mere mod turisme gennem bl.a. outfitterordningen og herved lettes presset på naturressourcerne samtidig med at naturen fortsat er en indtægtskilde og turismen også bidrager til bevarelse af kulturelementer som hundeslæder. Også naturforvaltning rettes i højere grad mod turisme gennem bl.a. systematisering af eksporttilladelser, stianlæg, information og formidling.

I det efterfølgende gives nogle eksempler fra Grønland.

Case 1: Miljøforbedringer indenfor turismesektoren i Grønland

Grøn Nøgle på hoteller i Grønland

I 1999 indgik Den Grønne Nøgle, Grønlands Arbejdsgiverforening og Greenland Tourism en aftale om at tilbyde mærkning med Den Grønne Nøgle til hoteller i Grønland. I december samme år besøgte en medarbejder fra HORESTA de tre hoteller Hotel Arctic i Ilulissat, Hotel Sisimiut i Sisimiut og Hotel Hans Egede i Nuuk. På baggrund af disse besøg udvikledes et kriteriesæt gældende for Grønland, som efterfølgende blev godkendt af Den Grønne Nøgles styregruppe i Danmark. Kriterieudviklingen skete med økonomisk støtte fra Greenland Tourism.

Kriterierne gældende for Grønlandske hoteller er for en stor dels vedkommende sammenfaldende med kriterierne gældende for danske hoteller, hvor bl.a. besparelser på energi og vand vejer tungt. På nogle områder er lokale forhold dog taget i betragtning. Det gælder bl.a. ved krav om affaldshåndtering, hvor den lokale infrastruktur er taget i betragtning, og om lokalt producerede fødevarer, hvor der er taget hensyn til muligheden for at benytte fisk, dyr og bær fra nærområdet.

Bag Den Grønne Nøgle i Grønland står et forum bestående af to repræsentanter fra Brancheudvalget for hotel, restaurant og turisme under [Grønlands Arbejdsgiverforening](#), to repræsentanter fra [Greenland Tourism](#) og en repræsentant fra [HORESTA](#). Der er p.t. ét hotel med Grøn Nøgle i Grønland: **Hotel Arctic Ilulissat** i Ilulissat. Mere information på conference@hotel-arctic.gl

Et andet eksempel på en miljøstyring af overnatningsfaciliteter er et grønt vandrehjem i Sydgrønland.

Case 2: Miljøorienteret turismepolitik i Sisimiut

Sisimiut Kommune har som den første grønlandske kommune udarbejdet en turismepolitik for perioden 2002-2005, der lægger stor vægt på bæredygtighed. Turismepolitikken lægger stor vægt på et fælles udgangspunkt om udvikling af bæredygtig turisme - både i forhold til natur og miljø, økonomisk og erhvervsmæssigt samt socialt ved at turismen skal være lokalt forankret. Endvidere prioriteres miljøansvarlige produktudviklingsprojekter. I selve målsætningerne indgår dog mere kvantitative erhvervsøkonomiske successkriterier. I handlingsplanen præciseres en række initiativer i forhold til bl.a. natur, kultur, adventure/oplevelser, produktudvikling, sæsonudjævning, kvalificeret arbejdskraft, markedsføring og information.

Figur 3: Sisimiut Kommune har udviklet en turismepolitik for perioden 2002-2005 med vægt på bæredygtighed. (foto: Berit Kaae, 2002).

På naturområdet satses der bl.a. på byforskønnelse og oprydning af byen og nærområder, der besøges af både lokale og turister. Oprydningen skal foregå løbende men også med en årlig oprydningsdag, dagen før nationaldagen. Campingområderne vil blive forbedret og ungdomstjenesten skal udbrede sit virke til at blive en natur- og turismetjeneste, der sammen med turistchefen sørger for gode forhold for turisterne på lejrpladser, turisthytter, i det åbne land og i bymiljøet. Der foreslås også et vandrepas, så turisterne frem for enkeltbetaling for brug af hytterne i fremtiden betaler en samlet afgift for brug af faciliteterne i det åbne land. Endvidere vil der blive undersøgt muligheder for oprettelse af en naturpark i Sisimiut Kommune.

Indenfor kulturområdet satses der bl.a. på forbedret formidling til turisterne via museerne. En istandsat nedlagt bygd skal udvikles og formidles til både lokale og turister og medborgerhuset skal sammen med foreningslivet også udvikles til et fælles mødested og til formidling af grønlandsk kultur overfor turister.

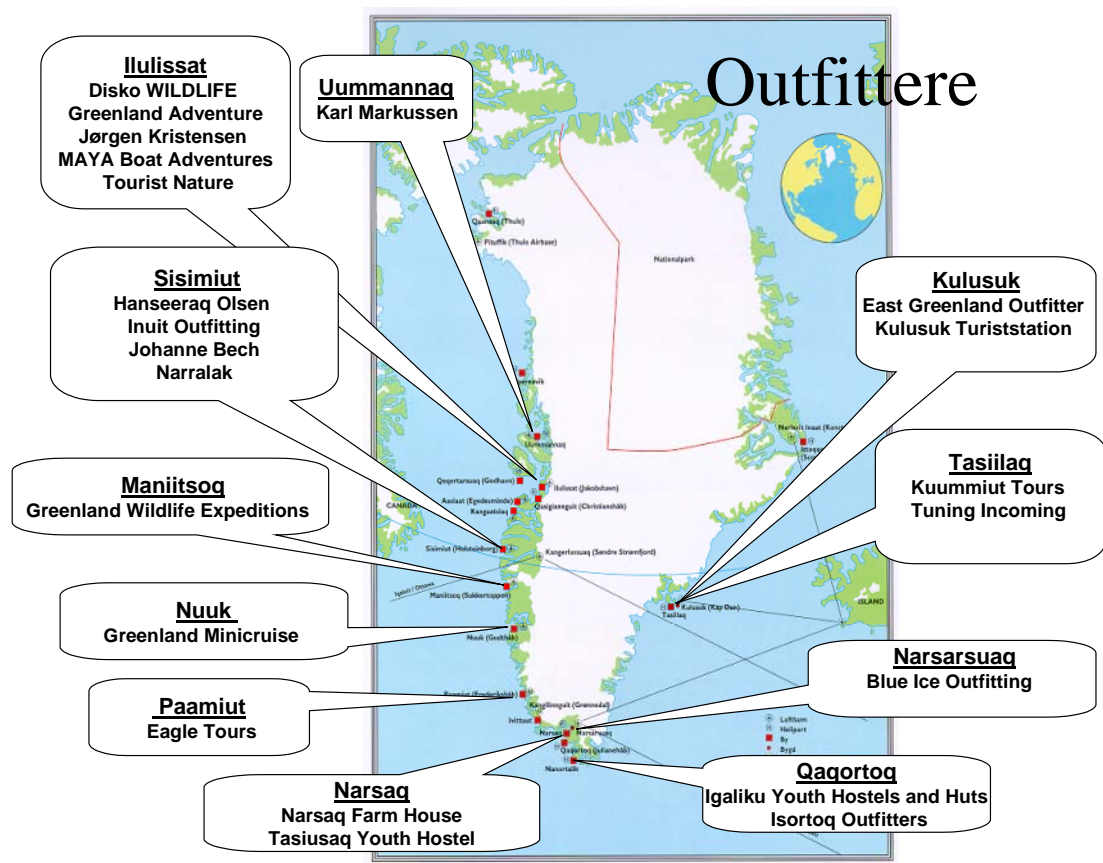
Nærmere informationer om Sisimiut Kommunes turismepolitik på:

http://www.sisimiut.gl/main_dk.htm

Mere information om miljøinitiativer i turisterhvervet fra Sisimiut Tourist Information, P.O. Box 65, 3911 Sisimiut. Tlf.: +299 864848 Fax: +299 865622 info@info-sisimiut.gl

Case 3: Outfitterordningen

Outfitterordningen er et eksempel på en turismeform, der benytter naturressourcerne på en ikke-ekstraktiv måde i samspil med lokale beboere. Selvom outfitterordningen ikke nødvendigvis planlægges som natur- og miljømæssige bæredygtige initiativer, viser ordningen et spændende samspil mellem turisme, natur og lokalbefolkning, der er til gavn for både lokalbefolkningen gennem jobskabelse, giver turisterne store oplevelser i samspil med lokale, bidrager til bevarelse af hundeslædekørsel og andre traditioner, og i højere grad er baseret på at observere naturen frem for at udnytte den til jagt m.m. Trofæturismen er lidt anderledes, men indbringer lagt større indtægter til de lokale end almindelig jagt og mindsker gennem en alternative indtægt behovet for fangst.

Figur 4: Outfittere i forskellige områder i Grønland (baseret på data fra GT, september 2002.

Som det ses på **figur 4**, er der især mange outfittere i Ilulissat og Sisimiut, men også en række spredt i andre af de mere populære turistområder i Grønland. Antallet af outfittere ændres jævnlgt og en aktuel oversigt over outfittere i Grønland kan fås fra

http://www.greenland.com/Travel_Info/Outfitters/

Case 4: Projekt i Ilulissat om miljø og turisme i Arktis

Et igangværende projekt om miljø og turisme i Arktis benytter bl.a. Ilulissat som ét af to grønlandske case-områder, mens to andre delprojekter fokuserer på case-områder i henholdsvis Island og Svalbard.

Formålet med hele projektet er at bidrage til en udvikling af bæredygtig turisme i Arktis. Indledningsvis beskriver projektet, hvad der sker når turismen kommer til lokalsamfund i Arktis, og den gensidige afhængighed mellem turisme og lokalsamfund. Herefter gennemgås de tre hovedområder for bæredygtig turismeudvikling: økonomisk bæredygtighed, bæredygtig udnyttelse af natur og miljø, samt bæredygtig samfundsmæssig og kulturel udvikling. Afslutningsvis beskrives forudsætninger og en handlingsplan for igangsættelse af bæredygtig turisme på den enkelte destination.

Figur 5: Affaldsindsamling i naturen er en af de konkrete initiativer for bæredygtig turismeudvikling, som projektet har medført i Ilulissat. De lokale beboere indsamlede to lastbilladninger med affald i naturen. Området lever nu i højere grad op til turisternes forventninger om en uforurenet natur, og initiativet påvirker ligeledes de lokale beboeres miljøadfærd. (Foto: K. Hendriksen).

De lokale handlingsplaner og tiltag, der er gennemført på de enkelte destinationer, samt projektets erfaringer vil blive opsamlet i en række ”værktøjskasser” med vejledning til udvikling af bæredygtig. En af værktøjskasserne er rettet mod lokalsamfund i Arktis, og hvordan man lokalt kan udvikle bæredygtig turisme. En anden værktøjskasse er rettet mod turoperatører, incoming bureauer, lokale outfittere osv. En tredje rettes mod de turister, der rejser i Arktis og hvordan de kan bidrage til bæredygtig

turisme, mens en fjerde har kommuner og andre offentlige instanser i Arktis som målgruppe. Værktøjskasserne er under udarbejdelse og vil blive offentlig tilgængelig over internettet i 2003.

Projektet viser samlet set et detaljeret forsøg på at operationalisere begrebet bæredygtig turisme og udvikle og tilpasse dette til grønlandske forhold i case-områderne. Både naturmæssige, sociale og økonomiske sider af bæredygtig turisme indgår i projektet. Erfaringerne fra projektet – både positive og negative - kan bruges i andre sammenhænge til at igangsætte processer om udvikling af bæredygtig turisme i Grønland.

Case 5: Udvikling af nordiske bæredygtighedskriterier for turisme (inkl. Grønland)

Et andet forsøg på at etablere fælles retningslinier for bæredygtig turisme på tværs af landegrænser er projektet om "Udvikling af nordiske bæredygtighedskriterier for turisme" der også inkluderer Grønland. Projektet er udført af Rambøll v. Ian Salter. Der er lavet en rapport udgivet af Nordisk Ministerråd i 2001: Towards a sustainable Nordic Tourism. TemaNord 2001:546. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 109 pp.

Projektet er udarbejdet for Nordisk Ministerråds Ad Hoc Arbejdsgruppe om Turisme og foreslår en fælles nordisk strategi for bæredygtig turisme, der kan støtte gruppens arbejde. I følgegruppen har siddet en repræsentant for Grønland. Strategien bygger på analyser af tre studier af bæredygtig turisme. I nogle af case-eksemplerne nævnes projekter fra arktiske egne inkl. Grønland.

Resultaterne viser, at der er meget forskellige tilgange til bæredygtig turisme i de nordiske lande og forholdene er vidt forskellige. Projektet fremlægger en fælles nordiske strategi for bæredygtig turisme, der indeholder visioner, milepæle, langsigtede mål, og kortsigtede initiativer for perioden 2001-2004. Rapporten identificerer to milepæle – innovation og information som centrale. I et langsigtet perspektiv ser strategien især på tre tværgående emner: udvikling af langsigtede politiske målsætninger og rammer, der støtter bæredygtig turismeudvikling, udvikling af viden og kompetancer for en pro-aktiv turisme samt produktinnovation og markedsføring indenfor bæredygtige turismeprodukter. Projektet indeholder meget generelle retningslinier og der er stadig langt fra denne overordnede strategi til praksis. Men ideen med at skabe et samarbejde på tværs af landegrænser omkring disse forhold er vigtig.

Projekt om bæredygtig turisme i Arktis

Projektet er ved at blive fulgt op af et tilsvarende projekt om bæredygtig turisme strategi i den nordiske del af Arktis også i regi af Nordisk Ministerråd. Projektet gennemføres ligeledes af Rambøll og indledes med en workshop i september 2003.

Greenlandic

ARTS & CRAFTS

The collage features a variety of traditional Greenlandic artifacts. At the top left is a long, slender fish-shaped object with a blue and white pattern. To its right is a dark, crescent-shaped object. Further right is a small, seated wooden figure. On the far right is a large, dark mask with a face featuring spiral patterns. In the center is a large, black silhouette of a hand holding several fish. To the left of the hand is a small, carved wooden figure. To the right of the hand are two small, standing wooden figures. Below the hand are two carved wooden faces. At the bottom right is a small, white sled with a red harness. The background is a light blue sky with white clouds.

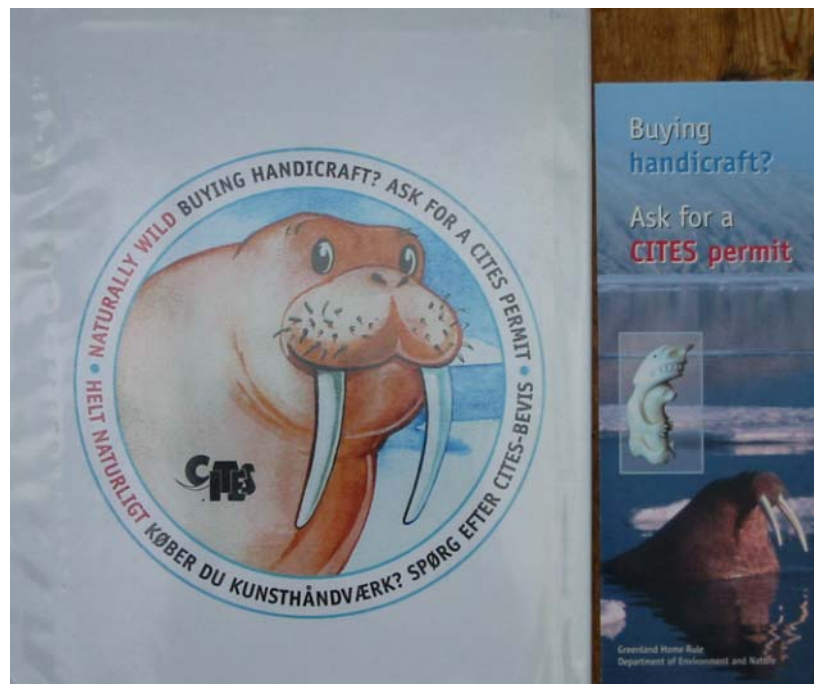
Mærkning af grønlandsk kunst og kunsthåndværk

Logoet forestiller Havets Moder, som kaster fangstdyrene i grams. Dette skal antyde at kunsthåndværkerne ligesom hende fremstiller ting til gavn for det omgivende samfund. Med logoet følger en folder på 5 sprog, der kort fortæller om grønlandsk kunst samt om hvem kunstneren er, hvilke materialer genstanden er lavet af, samt hvad den koster i udsalgspris. Der er ligeledes fremstillet en plakat til brug for markedsføring af grønlandsk kunsthåndværk med samme tekst på 5 sprog som i folderne (*figur 6*).

98

CITES-eksporttilladelser til turister

Mange af de souvenirs, som turister kan købe i Grønland er fremstillet af ben eller pels fra lokale dyrearter. Ifølge Washingtonkonventionen kræves der en CITES-eksporttilladelse for en række af disse dyrearter. Uden denne tilladelse kan turister risikere konfiskering og bøde ved indrejse i deres hjemlande. Det er ikke alle dyrearter, der kræver en CITES-tilladelse – f.eks. kan produkter af sæl (bortset fra Hvalros), mammut (tand), moskusokse, rensdyr og får frit eksporteres. Derimod kræver produkter fra bl.a. Narhval, Hvidhval, Vågehval, Hvalros og Isbjørn en CITES-tilladelse. Produkter fra andre meget truede dyrearter som Kaskelot, Grønlandshval, Finhval, Pukkelhval og Havørn må ikke udføres.

Figur 7: CITES-eksporttilladelser er nu fortrykte og ligger i alle souvenir-butikker. Der medfølger en manual til salgsstedet og pjecer til turisterne på flere sprog. Det er nu lettere at overholde reglerne for eksport.

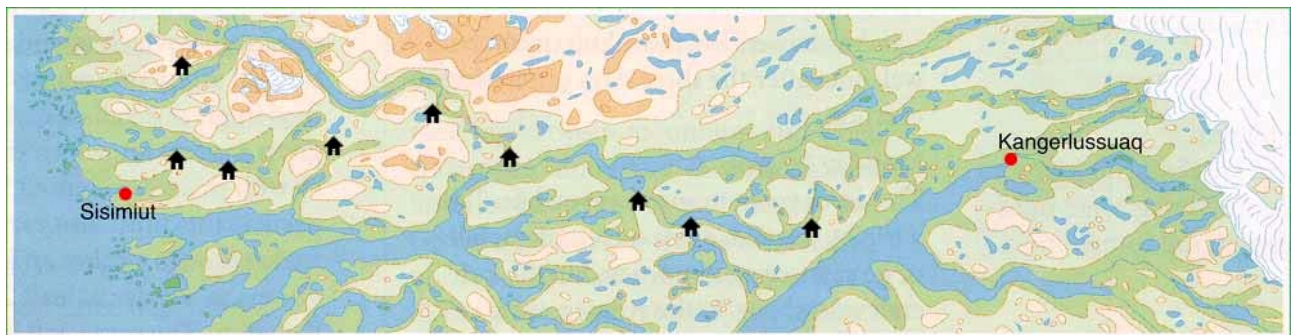
For at gøre det lettere for turister og souvenirbutikker at overholde CITES-reglerne, har Direktoratet for Miljø og Natur fremstillet fortrykte CITES-beviser, som det enkelte salgssted udfylder og hvorved turisten får en eksporttilladelse. Med formularerne følger en mappe, der forklarer reglerne og hvordan formularerne skal udfyldes (**figur 7**). Der er endvidere trykt pjecer på grønlandsk, dansk, engelsk og tysk. Direktoratet får kopier af tilladelserne, og det kan herved i højere grad end tidligere sikres, at det kun er souvenirs af godkendte arter, der udføres fra Grønland. Den forenklede ordning er et eksempel på et samarbejde mellem naturforvaltning og turismesektoren, der er til fordel for både turisterne og naturforvaltningen.

Case 7: Stier, hytter og sikkerhed

Afmærkede vandrestier i lokalområder

For de mest populære områder i Grønland udgives der en række vandrekort, der sælges på bl.a. turistinformationer. En oversigt over områder med vandrekort kan bl.a. ses på Grønlands Turistråds hjemmeside. Nogle steder (bl.a. Sisimiut) er der ud over disse regionale vandreruter gjort en indsats for at afmærke lokale stier i terrænet, så turister kan tage ud på kortere vandreture i omegnen. Kort over afmærkede stier i lokalområdet trykkes på bagsiden af de regionale vandrekort. Det er vigtigt at alle stierne er tydeligt markerede og derved lette at finde i terrænet.

Hytteordninger

Figur 8: I korridoren mellem Sisimiut og Kangerlussuaq, der er en populær vandrerute om sommeren og hundeslædetur for turister om vinteren/foråret er der nu etableret en række turisthytter og en hytteforvaltningsordning, der varetages af Sisimiut Kommune. (Kilde: Sisimiut Kommune/computer).

Sikkerhedsregistrering af vandreturister

Området mellem Kangerlussuaq og Sisimiut er et populært område for vandreturister. Turen tager adskillige dage og der har været enkelte tilfælde af uheld, hvor turister er kommet til skade og haft vanskeligt ved at få hjælp. Turistinformationen i Sisimiut samarbejder derfor med turistinformationen i Kangerlussuaq om en registrering af turister, der tager på længere vandreture. Turisterne oplyser deres navn og forventet ankomst og evt. flyafgang. Hvis turisterne ikke er nået frem indenfor et par dage efter den forventede ankomst, sættes en eftersøgning i gang. Dette giver turisterne en stor tryghed og sikrer området et godt omdømme blandt vandreturister, idet risikoen for ulykker reduceres.

Case 8: Natur- og kulturformidling

Figur 9: Teleøen i Sisimiut er et populært område for formidlede ture med turister. Det centralt beliggende område indeholder kulturhistoriske eksempler fra mange perioder helt fra Thulekulturens bopladser over nordboerne til eksempler på tidlig industrialisering i Grønland og nutidens teleudstyr og olietanke. (Foto: B. Kaae, 2002).

For nogle af de kortere lokale vandreture er der begyndt at blive trykt små foldere med natur- og kulturhistoriske seværdigheder der kan ses undervejs på turen. Også nogle museer arbejder i stigende grad med en formidling af de kulturhistoriske værdier både på selve museet, men også rundt i nærområderne.

Ud over de trykte foldere er der f.eks. i Sisimiut en række guidede ture arrangeret af både museet, turistinformationen m.fl. der fortæller og viser turister kulturhistoriske seværdigheder fra både Thule-kulturen, Nordbo-tiden og det moderne Grønland. Der er dog vigtigt at disse lokalområders kulturhistoriske minder sikres mod turistslid f.eks. gennem at kanalisere turisterne udenom de mest sårbare områder evt. vha. mere veldefinerede gangarealer og måske forbedrer formidlingen med opsatte tavler.

Formidlingsindsatsen er stigende – en fin tendens, der er til gavn for både turister og den lokale natur- og kulturforvaltning – men der er rum for meget mere indenfor området. For mange turister er landskabet fremmedartet og kan virke meget øde, hvis de ikke får lidt hjælp til at se de forskellige spor og tegn.

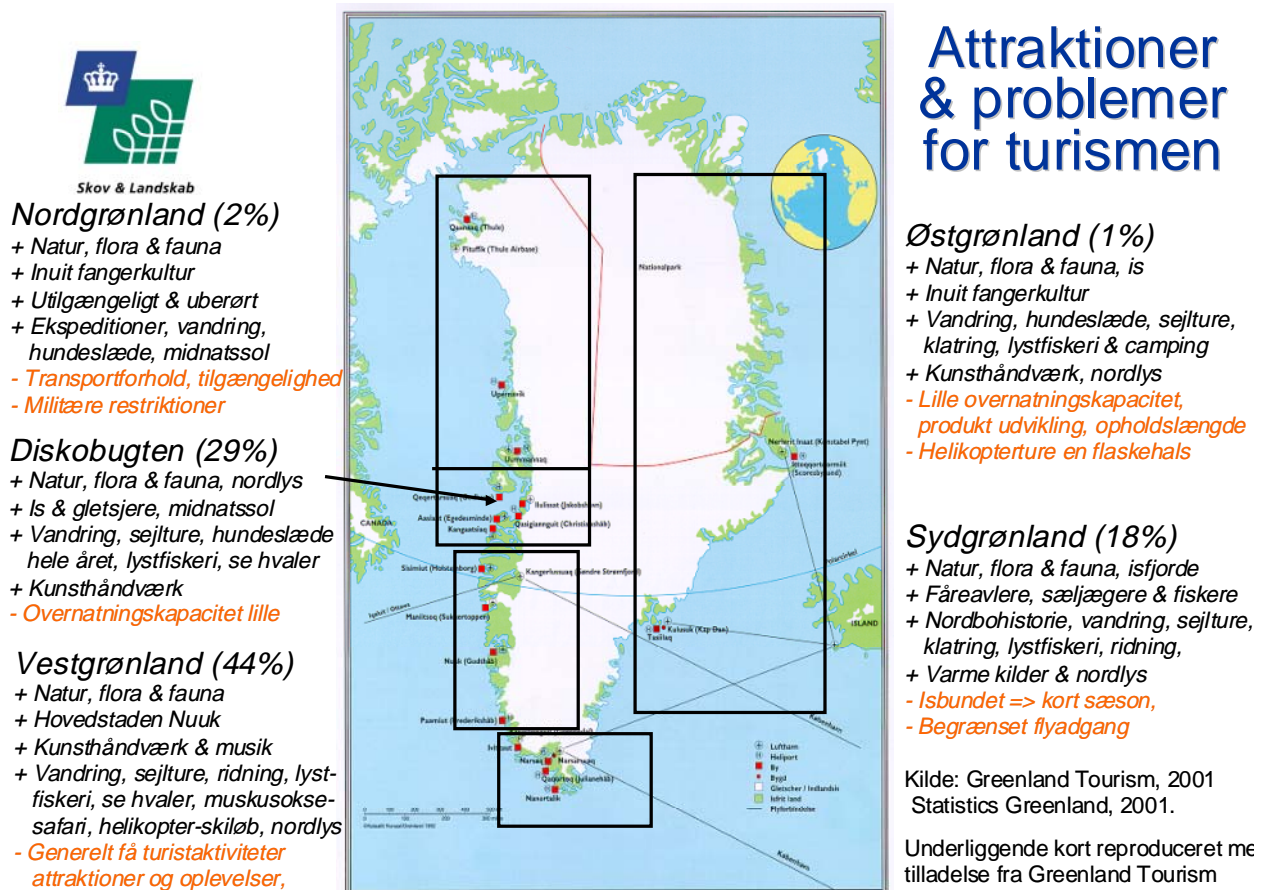
Man kunne forestille sig at der kom en mere samlet indsats på området med støtte fra GT til udvikling af natur- og kulturformidling. Erfaringer fra den danske naturvejledning og formidling kunne evt. inddrages som inspiration og hjælp til videreuddannelse. Grønland har fået sin første naturvejleder uddannet på Skovskolen i Danmark, men hans opgaver er primært rettet mod skoler og børnehaver. Mange af de danske naturvejledere har dog også stor erfaring med turister.

Kapitel 5 – Eksisterende målsætninger og indsatsområder

Turismeudviklingen i Grønland er som tidligere beskrevet især foregået siden 1992, hvor turisme blev et indsatsområde i Hjemmestyrets erhvervspolitik. Der har været lavet en lang række strategier for turismeudviklingen (jf. litteraturopsamlingen).

Turismens attraktioner og problemer

Som det er opsamlet i **figur 10**, er turismen ret ulige fordelt i Grønland med de fleste besøgende i Vestgrønland (inkl. erhvervsturister til Nuuk) og Diskobugten, et mindre antal besøg i Sydgrønland, mens kun ganske få besøger Nord og Østgrønland.

Figur 10: Attraktioner og problemer for turismen i Grønland.

Som det også fremgår, har hvert område en række attraktioner og oplevelsesmuligheder for turismen, men samtidig også nogle problemer at overvinde.

Den aktuelle turismepolitik

I januar 2003 kom Grønlands Turistråd/Greenland Tourism (GT) med et oplæg til strategi og handling for turismen i Grønland 2003-2005. Oplægget indleder med selv at tage et tilbageblik på de forløbne godt 10 år og konstaterer at nogle mål er bedre opfyldt end andre. Det forventede antal turister (33.000 årligt) er næsten nået, mens det derimod ikke har været muligt at få hver turist til at skabe en omsætning på 15.000 kr. - den er nu på gennemsnitligt 10.400 kr. Grønlands Turistråd mener, at målet om at turismen skal komme det grønlandske samfund til gode og understøtte bevarelse af natur, miljø og kulturværdier til dels er opfyldt. Det nævnes, at turismen skaber store indtægter til samfundet og beskæftiger mange mennesker, men at Grønland bør sikres en større del af indtægterne og en øget beskæftigelse. Det uddybes ikke nærmere, hvordan turismen understøtter bevarelse af natur, miljø og kulturværdier.

Målet om at tiltrække flere internationale turister for at mindske afhængigheden af det danske marked er ikke opfyldt. Grønland har dog haft en ret høj vækst i turismen på gennemsnitlig 14% pr. år i perioden 1991-2001 og ligger herved markant over den globale vækst i turismen.

I slutningen af 1990'erne blev det besluttet, at det offentlige ikke længere - direkte eller indirekte gennem GT - skulle udvikle og drive større turismeprojekter. Denne adskillelse sikrer, at GT ikke konkurrerer med private aktører, og at beslutninger og investeringer foretages på baggrund af forretningsmæssige vurderinger. Grønlands Turistråds rolle er derfor nu mere strategisk og rettet mod udvikling og markedsføring af turismen.

Selve turismestrategien der fremlægges fokuserer på samarbejde og produktudvikling med fokus på kvalitet og øget kompetence.

Turismestrategiens vision

Turismestrategiens vision er følgende:

Grønlands natur og kultur er enestående og udgør i sig selv landets vigtigste attraktion. Turismen skal udvikles i balance med naturen og kulturarven, så vores børn vil få mindst de samme muligheder, som vi fik af vores forældre.

Vejen til en forsvarlig udvikling af turismen forudsætter stabil samfundsmæssig udvikling. Som en del af samfundet skal turismen derfor forankres på alle niveauer – nationalt, regionalt og lokalt – for at være bæredygtig. Derfor skal tre bæredygtighedselementer være bærende i alle aktiviteter omkring turismen: Miljømæssig bæredygtighed, økonomisk bæredygtighed og social bæredygtighed.

Målsætninger

De mål, der fremsættes i strategien er primært rettet mod den økonomiske bæredygtighed. Målene er følgende:

Økonomi

- at turismen skal bidrage til det grønlandske samfund og derved videreudvikling af et økonomisk mere selvstændigt Grønland.
- Inden udgangen af 2005 skal der skabes en samlet årlig omsætning fra turismen på omkring 560 mio. kr.

Beskæftigelse

- Stillinger i turisterhvervene skal til enhver tid søges udfyldt af flest mulige grønlandske medarbejdere. Uddannelse og udvikling, der øger graden af hjemmehørende arbejdskraft, skal prioriteres.
- Den øgede omsætning skal give anledning til øget beskæftigelse, så det samlede antal ansatte i turistbranchen og relaterede brancher svarer til ca. 1.000 heltidsstillinger ved udgangen af 2005.

Antal turister

- Det er ikke et mål i sig selv at tiltrække mange turister. Målet er så mange købedygtige turister som muligt og samtidig at Grønland gør sig mere uafhængig af det danske marked gennem udvikling af nye markeder og øget fokus på nye målgrupper.
- Den årlige stigning i antallet af turister skal være på 3-5%, så modtage apparatet udnyttes bedst muligt.
- Turisternes mulighed for øget køb af produkter og oplevelser med høj indtjening skal forøges.

Indsatsområder

Herudover opstilles en liste over indsatsområder:

Markedsføring

- Øge kendskabet til Grønland for at nå nye markeder og segmenter
- Udvide højsæsonene med skulder og ydersæsoner for at udnytte kapaciteten bedre

Miljømæssig og kulturel bæredygtighed

- Øge Grønlands befolknings viden om turismen og dens muligheder
- Beskytte og udvikle natur- og kulturværdier

Dokumentation og analyse

- Give bedre baggrund for udvikling og vurdering af turismen og dens betydning

Lokal indflydelse og engagement

- Forbedre udbyttet af turismen i den enkelte by og bygd gennem samarbejde på tværs af kommunegrænser.

Udvikling, rådgivning og uddannelse

- Tilbyde en attraktiv iværksætterordning for unge.
- Give medarbejderne i turisterhvervene mulighed for efter- og videreuddannelse.
- Bedre kvalitet gennem klassifikations- og autorisationsordninger.
- Udvikle nye oplevelsesprodukter - med fokus på høj- og skuldersæsonerne.
- Større lokalt udbytte gennem destinationssamarbejder.

Bedre rammebetingelser

- Gøre arbejdsdeling og struktur for den offentlige turismefremmeindsats mere klar.
- Koordinere infrastrukturen og eliminere flaskehalse.
- Målrette erhvervsfremmeordninger og skabe bedre rammebetingelser - også for iværksættere.

Grønlands Turistråds definition af bæredygtig udvikling

Bæredygtig udvikling defineres i GTs oplæg til en turismestrategi som følgende:

Miljømæssig bæredygtighed hvor natur og miljø påvirkes mindst muligt, og hvor turismen fungerer som løftestang for et attraktivt miljø, som både tiltrækker turister og lokalbefolkning.

Økonomisk bæredygtighed med en effektivitet og kraft, der er mindre afhængig af tilskud. De indkomster og den velfærd turismen skaber, skal komme det grønlandske samfund til gode.

Social bæredygtighed med turismeudvikling på en måde, hvor samfund og kultur ikke lider overlast. Tværtimod skal kulturen gøres levende, ved at befolkningen tager del i udviklingen.

Strategiens vision om en miljømæssig, økonomisk og social bæredygtig turismeudvikling er et vigtigt skridt mod en øget inddragelse af sociale samt natur- og miljømæssige aspekter i turismeudviklingen. Det ses typisk i mange landes turismeudvikling, at fokus i de tidlige faser ligger på de økonomiske aspekter af turismeudviklingen og dette virker også til at have været tilfældet i den hidtidige udvikling af turismen i Grønland, hvor der har været fokuseret en del på at nå de forventede mål for turisttal og omsætning. At der nu i stigende grad ses på også de miljømæssige og sociale aspekter åbner i stigende grad for en dialog og koordinering med andre institutioner i det grønlandske samfund samt borgerne om turismeudviklingen.

En gennemgang af strategiens forslag og emner viser, at der umiddelbart stadig lægges størst fokus på de økonomiske aspekter af turismen og de opstillede mål er økonomi, beskæftigelse og antal turister. Strategien

indeholder dog en del om de sociale aspekter bl.a. bygdeturisme, lokal forankring, uddannelse o.lign.

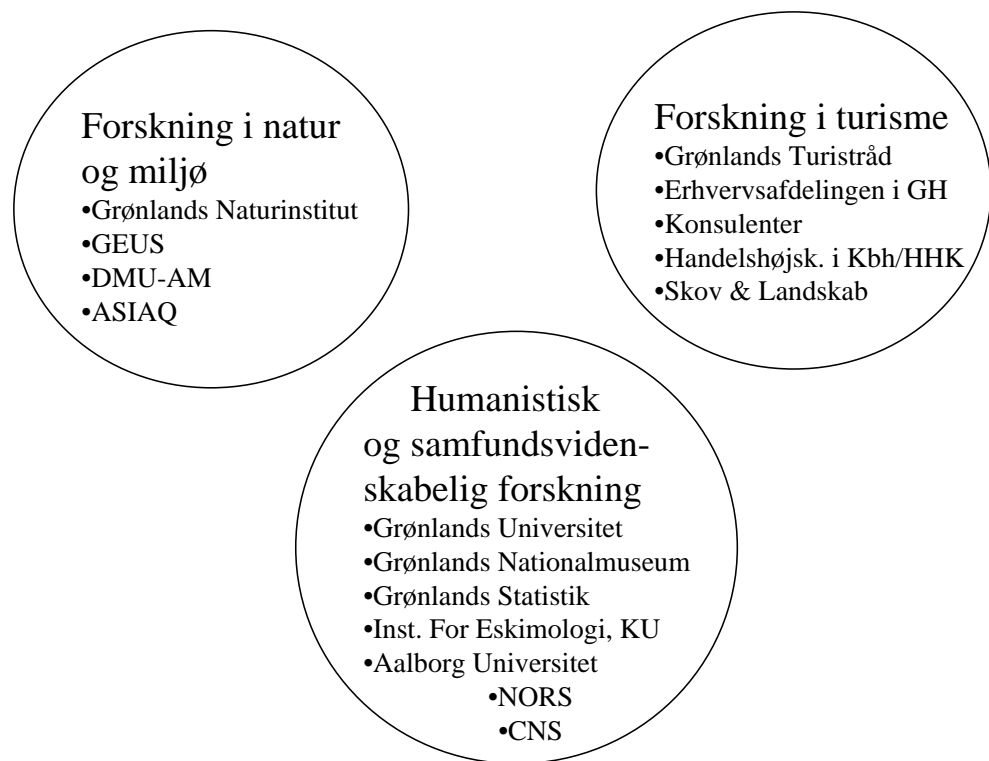
Omkring natur- og miljøforhold nævner strategien, at der skal sørges for at turisterne får en positiv oplevelse af miljøet i Grønland, og ikke selv påvirker det negativt under deres ophold. Endvidere at renhed og naturbevarelse er en grundforudsætning for en vellykket turisme, og at det bør være målet at gennemføre et miljøarbejde, som kan markedsføres overfor turisterne, og som kan medvirke til at understøtte Grønlands image som et rent land uden forurening. Strategien uddyber imidlertid ikke nærmere, hvem der skal sikre, at dette foregår.

Endvidere nævner strategien, at mange dyrebestande i Grønland er truede eller under pres. For natur-, jagt- og lystfiskeriturismen er det afgørende, at der føres en bæredygtig vildtforvaltning, så fiske- og jagtkvoter afstemmes i forhold til bestandenes størrelser. GT skriver endvidere at jagtmetoder og jagtetik er emner, som vi er nødt til at diskutere åbent, så vi kan nå frem til en fælles holdning til gavn for alle.

Selvom strategien lægger op til dialog omkring natur- og miljøforhold, er det lidt uklart i hvilket omfang og hvordan turismeerhvervet aktivt skal bidrage til tilvejebringelse af renhed, naturbevarelse, miljøarbejde, bæredygtig vildtforvaltning m.m. Der er således mange emner, der skal debateres og konkretiseres i den kommende implementering af strategien.

Kapitel 6 – Grønlandske og danske forskningsmiljøer

En række institutioner i både Grønland og Danmark beskæftiger sig med forskning og undersøgelser indenfor natur og miljø, turisme eller humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning (**Figur 11**). Enkelte forskningsinstitutioner (især universiteter) har en lidt mere tværfaglig tilgang, men her er der ofte tale om studieprojekter. Det er vanskeligt at vurdere i hvilken grad institutionernes forskning er forankret i Grønland f.eks. gennem et tæt projektsamarbejde eller om de primært bruger Grønland som objekt for forskning. Dette vil variere fra projekt til projekt.

Figur 11: Forskningsinstitutioner i Grønland og Danmark, der beskæftiger sig med natur og miljø, turisme samt humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning.

Forskning vedrørende naturressourcer og miljø

Grønlands Naturinstitut, Pinngortitaleriffik

Pinngortitaleriffik, Grønlands Naturinstitut der blev oprettet i 1995, er Grønlands Hjemmestyres center for naturforskning. Pinngortitaleriffik har til opgave at tilvejebringe det videnskabelige grundlag for en bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer i og omkring Grønland samt sikring af miljøet og den biologiske mangfoldighed.

Pinngortitaleriffik indsamler, bearbejder og vurderer data om udnyttelse og beskyttelse af de levende ressourcer. Instituttet medvirker til studier af processer og økologiske sammenhænge i naturen. Instituttet deltager også i undersøgelser og udvikling af redskaber og metoder. Endvidere varetager instituttet de internationale forpligtelser indenfor de nævnte forskningsområder, og koordinerer forskning og registrerer undersøgelses- og forskningsresultater i relation til de levende ressourcer og sikringen af miljøet og naturen.

Pinngortitaleriffik yder rådgivning til Grønlands Hjemmestyre indenfor instituttets arbejdsområder. Instituttet er forpligtet til at offentliggøre resultaterne af forskningen, og formidling og inddragelse af lokal viden er højt prioriterede områder.

Pinngortitaleriffik samarbejder med en række andre forskere og institutioner. Pinngortitaleriffik og Afdelingen for Arktisk Miljø i Danmarks Miljøundersøgelser har en samarbejdsaftale om faciliteter, aktiviteter, og udveksling af forskningsresultater. Instituttet har også en samarbejdsaftale med Farvandsvæsenet i Danmark om indsamling af hydrografiske data i grønlandske farvande. Endelig har instituttet indgået en samarbejdsaftale med Det Naturvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet om gensidig udnyttelse af faciliteter i Grønland og Danmark, udveksling af data og ekspertise, lettere etablering af samarbejdsprojekter og undervisning. Instituttet indgår i et omfattende forskningssamarbejde med forskningsinstitutioner i Canada, Island, Norge, Tyskland, England og USA om fugle, pattedyr og fisk. (Grønlands Statistik, 2001a)

Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS)

GEUS' aktiviteter i Grønland ligger især inden for emnerne: geologisk og geofysisk kortlægning, mineralefterforskning, oliegeologi, maringeologi, klima- og miljøforskning samt glaciologi. GEUS udfører en del feltarbejde i Grønland.

GEUS udfører i samarbejde med Råstofdirektoratet en målrettet informationsvirksomhed over den internationale olie- og mineindustri. Arbejdet er hovedsageligt koncentreret om præsentation af resultater og geologiske forhold af relevans for råstofefterforskningen på land og "off-shore" på møder, symposier, udstillinger mv. samt ved udsendelse af publikationer, nyhedsbreve og rapporter. Indsatsen på mineralområdet er især rettet mod Canada, medens indsatsen på olieområdet hovedsagelig er rettet mod USA og Europa.

GEUS bistår Råstofdirektoratet i geologiske spørgsmål i sagsbehandlingen med koncessionerede selskabers aktiviteter i Grønland samt arealberegninger i forbindelse med nye koncessions-tildelinger på mineralområdet. GEUS bistår Råstofdirektoratet med promotion og implementering af den i 1998 udarbejdede strategi på kulbrinteområdet. (Grønlands Statistik, 2001b)

Afdeling for Arktisk Miljø, Danmarks Miljøundersøgelser (DMU-AM)

Afdelingens hovedopgave er at udføre undersøgelser og foretage vurderinger af de miljømæssige forhold ved minedrift samt mineral- og olieefterforskning i Grønland som et led i Råstofdirektoratets myndighedsbehandling af disse aktiviteter. Desuden udfører afdelingen egne undersøgelser, som er relevante for miljøbeskyttelse i forbindelse med efterforskning og udnyttelse af mineralske råstoffer i Grønland. På baggrund heraf rådgiver afdelingen det grønlandske råstofdirektorat og deltager i myndighedsbehandlingen af de konkrete projekter ved udformning af retningslinier for selskabernes aktiviteter og deltager i tilsynet med aktiviteterne.

Yderligere oplysninger om DMU-AM, kan ses på DMUs hjemmeside på adressen www.dmu.dk. Endvidere vedligeholder DMU-AM en database over områder, som er vigtige for dyrelivet i Grønland. Denne kan ses på <http://bmp.dmu.dk>.

Afdelingen er gennem de seneste år i stigende grad blevet involveret i arbejdet vedrørende en fælles miljøbeskyttelsesstrategi for de otte arktiske lande, den såkaldte *Arctic Environmental Protection Strategy*. Dette arbejde er også relevant for vurderingen af miljøeffekter af mineralaktiviteter i Grønland hvoraf en række undersøgelser er udført i samarbejde med Grønlands Naturinstitut. (Grønlands Statistik 2001c).

ASIAQ - Grønlands Forundersøgelser

ASIAQ - Grønlands Forundersøgelser - er en virksomhed under Grønlands Hjemmestyre, placeret under Direktoratet for Boliger & Infrastruktur. Virksomheden er ansvarlig for opmåling og kortlægning af byer og bygder, samt for indsamling og formidling af en lang række af data relateret til det fysiske ikke-levende miljø. Aktiviteterne foregår overalt i Grønland og udføres primært indenfor følgende fagområder: landmåling & kortlægning, geografisk information, hydrologi, miljø, klimatologi og geoteknik. ASIAQ servicerer primært Grønlands centraladministration og de 18 kommuner i Grønland. Herudover tilbydes ydelser på forretningsmæssige vilkår til virksomheder og institutioner, som har en specifik interesse i data, analyser og rådgivning omkring det fysiske miljø.

ASIAQ har bl.a. beskæftiget sig med et forskningsprojekt om kortlægning af affaldsdepoter og forurenede grunde i Grønland.

ASIAQ har erkendt vigtigheden af netværksdannelse og tværfaglighed og søger at inddrage partnere som supplerer ASIAQs egen viden og færdigheder bl.a. Kort- og Matrikelstyrelsen, GEUS og Danmarks Meteorologiske Institut samt evt. Danmarks Miljøundersøgelser. (Grønlands Statistik 2001d)

Humanistisk forskning

Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet

Ved Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, dækker forskningsaktiviteterne områder inden for lingvistik, samfundsvidenskabelig og kulturhistorisk forskning. En række af disse projekter inddrager grønlandske, nordiske, canadiske og amerikanske samarbejdspartnere på såvel institutplan som på individuelt plan. Finansieringen sker dels gennem egne midler dels gennem tilskud fra fonde, nordiske midler samt Forskningsrådsbevillinger. Formidlingen har bl.a. omfattet publicering af artikler og indlæg i grønlandske, nordiske og internationale tidsskrifter, samt deltagelse i møder, seminarer etc.

Ved **Institut for kultur- og samfundshistorie** koncentrerer forskningen sig om emner inden for Grønlands / den arktiske regions kultur og historie med hovedvægt på tiden efter kolonisationens begyndelse med både arkæologiske, historiske og etnologiske tilgangsvinkler.

Grønlands Nationalmuseum og Arkiv. Forskning indenfor det grønlandske museumsvæsen kan bredt defineres som kulturhistorisk forskning, der spænder fra palæoeskimoiske problemstillinger til dokumentation af samtidshistorie. Publicerede artikler afspejler de forskellige ansattes faglige baggrund i discipliner som arkæologi, historie, eskimologi og antropologi.

Groenlandica fungerer som både national- og forskningsbibliotek. Organisatorisk er Groenlandica en afdeling under **Nunatta Atuagaateqarfia, Grønlands Landsbibliotek**. Groenlandica er normeret til to bibliotekarere, hvoraf den ene er afdelingsleder, samt en assistent. Groenlandica opbygger en nationalsamling med alt, som udgives i Grønland, og en udenlandsk samling med materiale, der udgives i udlandet, og som handler om Grønland og arktiske forhold. Nationalsamlingen udgøres i vid udstrækning af pligt-afløvet materiale. Alle, der tilgængeliggør materiale for offentligheden, skal aflevere tre eksemplarer til Groenlandica. Groenlandicas samling udgør ca. 1.000 reolmeter registreret materiale samt ca. 600 reolmeter endnu uregistreret materiale. Materialet i Groenlandica består, foruden bøger, af aviser og tidsskrifter, musik og video. Der er i bogform udgivet et katalog, Groenlandica kataloget, som indeholder alt, hvad der var registreret i samlingen pr. 31. december 1983. Indgået materiale fra 1. januar 1984 og frem til i dag kan søges i Landsbibliotekets elektroniske database. Materialet i Groenlandica kataloget indgår også i den elektroniske database. (Grønlands Statistik, 2001e)

Institut for Eskimologi

Institut for Eskimologi ved Københavns Universitet udfører undervisnings- og forskningsvirksomhed vedrørende sproglige, kulturelle og samfundsvidenskabelige emner. Geografisk er forskningen koncentreret om Inuit-områderne i Grønland, Canada, Alaska og Sibirien med hovedvægten lagt på Grønland. (Grønlands Statistik, 2001f)

Samfundsforskning

Samfundsvidenskabelig forskning foregår i Grønland primært på **Ilisimatusarfik, Grønlands Universitets Institut for Administration** og i **Grønlands Statistik**. Endvidere nævnes en række danske forskningsmiljøer for Grønlandsforskning med angivelse af de vigtigste forskningsfelter.

Ilisimatusarfik

De forskningsmæssige aktiviteter blandt de videnskabelige medarbejdere tager udgangspunkt i forskellige aspekter af det moderne grønlandske samfund. Blandt de igangværende projekter kan nævnes: *De socio-økonomiske virkninger af råstofindvinding i Grønland*, Leder i Grønland - en kvalitativ holdningsundersøgelse, Hjemme- og selvstyreordninger, Medier og politik i Rigsfællesskabet, Den grønlandske erhvervsstruktur, herunder kriterierne for en bæredygtig udvikling, Analyse af mikrostater, Participatoriske ejer- og ledelsesformer.

Grønlands Statistik (GS)

Ud over den løbende produktion af registerbaseret statistik inden for områderne økonomisk, erhvervs- og personstatistik er GS engageret i forskningsmæssige aktiviteter gennem statistisk metodeudvikling, nye undersøgelser og analyser, samt deltagelse i egentlige forskningsprojekter. I 1994 gennemførte Grønlands Statistik en repræsentativ undersøgelse af befolkningens levevilkår. GS har indtil nu udarbejdet 11 delrapporter på baggrund af levevilkårsundersøgelsens datamateriale.

Med udgangspunkt i erfaringerne fra 1994-levevilkårsundersøgelsen, og et behov for en opfølgning og metodemæssig udvikling af grundlaget for levevilkårsundersøgelser i Arktis samt mulighederne for at sammenligne de arktiske befolkningers levevilkår, har GS taget initiativ til en *Arktisk levevilkårsundersøgelse* blandt inuit- og samebefolkningerne. Projektet forventes at strække sig over fire år. (Grønlands Statistik, 2001g)

Ålborg Universitetscenter

Ved Ålborg Universitetscenter samler den samfundsvidenskabelige grønlandsforskning sig om problemstillinger under følgende hovedoverskrifter: Samfundsudviklingen generelt, fysisk og økonomisk planlægning, transport- og trafikforhold samt tværkulturelle analyser. (Grønlands Statistik 2001h).

Center for Nordatlantiske Studier (CNS)

Center for Nordatlantiske Studier oprettet i 1986 er en tværfaglig afdeling ved Det Humanistiske Fakultet på Aarhus Universitet med forskningsaktiviteter i og om Grønland og det Nordatlantiske område. CNS's vigtigste forskningsfelt er den arktiske og nordatlantiske kultur - fra arkæologiske fund til de nutidige samfundsforhold. Ud over forskning og vejledning har CNS en vigtig funktion som informationscenter og som arrangør af konferencer og seminarer om emner der vedrører det arktiske og nordatlantiske

område. CNS udgiver bøger og andre [publikationer](#) og råder over et [arktisk og nordatlantisk specialbibliotek](#).

Nordatlantiske Regionalstudier (NORS)

NORS er en paraplyorganisation ved Roskilde Universitetscenter, som oprindeligt stod for forskningsaktiviteter i og om Grønland og det Nordatlantiske område, men hvor forskningen efterhånden udstrækkes til det samlede circumpolare område. Forskningsaktiviteterne har især været samlet omkring følgende hovedpunkter: 1) bosætnings- og bebyggelsesudvikling i de nordatlantiske og circumpolare områder, 2) erhvervsudvikling i Grønland og 3) bæredygtighed i arktiske samfund. For mere information se <http://www.au.dk/dk/hum/cnatlant/>

Turismeforskning

Grønlands Turistråd (GT)

Grønlands Turistråd forestår dels selv udarbejdelsen af en række rapporter og pjecer og dels får de ved hjælp af konsulentbistand udarbejdet en række rapporter og strategier for turismeudviklingen i Grønland. Fokus i GTs materiale er på fremme af turismen gennem at øge turismens omfang og rentabilitet. Ligeledes har GT udarbejdet manualer m.m. der er rettet mod undervisning og praktisk udførelse af turisme.

Grønlands Hjemmestyre, Erhvervsafdelingen

I Erhvervsafdelingen i Grønlands Hjemmestyre udarbejdes der løbende en række udredninger og rapporter og strategier, der belyser turismens forhold og udvikling. Fokus er især på de erhvervsøkonomiske aspekter af turismen, og hvordan turisme kan indgå i erhvervsstrategierne i Grønland. Andre afdelinger i GH udarbejder også lejlighedsvis rapporter og udredninger, der knytter sig indirekte til turisme – eksempelvis om transport.

Handelshøjskolen i København

Ved Handelshøjskolen i København forskes der i den politiske og økonomiske udvikling i hele det circumpolare område defineret bredt, og i særdeleshed i den økonomiske og politiske udvikling i Grønland og på Færøerne. For mere information se <http://www.cbs.dk/departments/mpp/>

Skov & Landskab

Ved *Skov & Landskab* i Hørsholm forskes der bl.a. i friluftsliv og turisme. Turismeforskningen er fokuseret på turismens samspil med lokalsamfund og naturressourcer. Nærværende udredning er udført af *Skov & Landskab*. For mere information se <http://www.fsl.dk>

Konsulenter

En ret stor del af undersøgelserne og udredninger omkring turisme er udført af konsulentfirmaer i Danmark – ofte større rådgivende firmaer som Hoff & Overgaard, Rambøll m.fl.

Fælles nordiske/arktiske projekter/forskningsprogrammer

I det følgende gives en kort oversigt over fælles nordiske/arktiske projekter indenfor området turisme/naturforvaltning/ lokalsamfund med relevans for Grønland:

Arktisk Råd

Arktisk Råd har bæredygtig udvikling som et af sine væsentlige udgangspunkter. I 1991 besluttede 8 lande at udvide samarbejdet omkring miljøproblemer i Arktis. De etablerede Arctic Monitoring and Assessment Program (AMAP) som en udbygning af det hidtidige arbejde i forbindelse med Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS). Andre initiativer omfatter Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF), Emergency Prevention Preparedness and Response (EPPR) og Protection of the Marine Environment (PAME). Samarbejdet om bæredygtig udvikling foregår gennem en Task Force on Sustainable Development. Mere information om denne gruppe under Arktisk Råd på <http://www.arctic-council.org/sdwg.asp>

Arktisk Råd har bl.a. et circumpolart turismeprojekt i gang om ecological and cultural tourism, der forventes færdigt i 2002. Projektet ledes af Michael Johnson, State of Alaska, Department of Community and Economic Development. Formålet med projektet er at opruste turismesektoren i Arktis til løbende at iværksætte mere bæredygtige virksomhedspraksiser der bidrager til mere generelle strategier for bæredygtig udvikling, effektiv naturbeskyttelse og lokalbefolkningens trivsel. Projektet omfatter kapacitets og kompetence-udvikling i turismevirksomheder og incentiver - som f.eks. certificering – der kan motivere til igangsættelse af egentlige initiativer i turismevirksomheder. Mere om projektet på <http://www.arctic-council.org/activities.html#57>

Et andet projekt "Sustainable Tourism Development in the North – Exploiting the Potential of the Information Society" er undervejs som et initiativ hvor Arktisk Råd samarbejder med en række andre partnere. Mere information om projektet på <http://www.arctic-council.org/files/sustour/sustour.pdf> og på <http://www.northerntourism.org> (hjemmesiden er/var desværre var nede) men her skulle der være henvisninger til projektet "outlining sustainable tourism development in the north"

Nordisk Ministerråd

Under Nordisk Ministerråd arbejder en Arbejdsgruppe for Natur, Friluftsliv og Kulturmiljø med aktiviteter indenfor tre hovedområder: biologisk mangfoldighed og genetiske ressourcer, landskab og kulturmiljø samt friluftsliv. I perioden 1996-2000 er arbejdet foregået indenfor en nordisk miljøstrategi og dette er efter en evaluering videreført med nye satsninger i miljøhandlingsprogrammet 2001-2004. Der arbejdes indenfor tre typer af projekter, projekter i Norden, i nærområdet ud over Norden samt i EU/EØS/internationalt regi. Der er en række projekter, der har tilknytning

til turisme, mens mange har relationer til naturforvaltning og kulturmiljø og derfor også en vis relevans for denne projektudredning. Indenfor biologisk mangfoldighed er der eksempelvis et projekt om Lokal Agenda 21 i Arktis, der bl.a. omfatter at arbejde for turisme på naturens betingelser og under hensyntagen til lokalbefolkningen. Projektet omfatter Island, Grønland og Svalbard og forventes færdigt i 2002. Indenfor friluftslivsområdet er der et projekt om miljøhensyn i turismesektoren i Arktis gennemført i perioden 2000-2001 hvor adgang til natur, hensyn til natur og lokalbefolkning, samt udvikling af en integreret planlægning i kystområder spiller en central rolle. Ligeledes findes et projekt om bæredygtigt friluftsliv, der bl.a. har til formål at arbejde for bæredygtig turisme på naturens betingelser og under hensyntagen til lokalbefolkningernes betingelser. Projektet arbejder ligeledes med at udarbejde et bedre grundlag for forvaltning af beskyttede områder, udarbejdelse af kriterier for miljømærkning til brug for naturturisme, samt at øge den offentlige bevidsthed og information omkring skovenes sociale funktioner. Det er lidt uklart om det omfatter Arktiske egne. De to førstnævnte projekter indgår i den arktiske handlingsplan, der er tæt knyttet til NFK's arbejdsprogram. Herunder ligger også et projekt om arktisk miljøundervisning, der har projektledelsen placeret i Grønland og herudover omfatter Svalbard og Island. Projektet forventes færdigt i 2002. Samlet må det siges, at Nordisk Ministerråd er et centralt forum for projekter, der omhandler både turisme, natur og lokalsamfund.

WWF Arktisk Program: Arktisk Netværk for Bæredygtig Turisme

I juli 2002 mødtes repræsentanter for 8 arktiske lande for at etablere et program, der kan fremme bæredygtig turisme i Arktis og bidrage positivt til det lokale turisterhverv, lokalsamfund og naturmiljøet i de cirkumpolare egne. Sevom der allerede er forskellige initiativer i gang omkring turisme i Arktiske områder, er dette det første program, der samler alle initiativer i hele Arktis

Arktis har allerede en generelt accepteret "Code of Conduct" for både turoperatører og turister, der bygger på WWFs 10 principper for arktisk turisme.

Programmets fokus er at assistere turisterhvervet i at indføre økonomisk, miljømæssigt og kulturelt bæredygtige praksisser i deres virksomhed. Indsatsen omfatter både information om gevinsterne ved disse driftsmetoder samt værktøjer, der hjælper med at få dem indført i dagligdagens praksis i små og mellemstore turistvirksomheder. Også oplysning til turisterne om dette alternativ til almindelig turisme indgår i programmet og herunder udvikling af et mærkningssystem for bæredygtige turistvirksomheder til vejledning for turisterne.

Andre internationale organisationer

Ud over de tre nævnte, findes der en større mængde af organisationer og programmer, der belyser forhold på tværs af Arktis. Men turisme er ikke deres centrale emne. Nogle stykker nævnes her sammen med nogle links til disse miljøer. Indenfor det socio-kulturelle felt arbejder eksempelvis **Inuit**

Circumpolar Conference, ICC med at varetage den oprindelige befolknings ønsker og rettigheder. ICC har bl.a. fremhævet den oprindelige befolknings rolle for udarbejdelsen af en strategi for bæredygtig udvikling. De danske **Forskningsråd** har haft et større forskningsprogram om "Environmental knowledge, cultural strategies and development in Greenland and the Circumpolar North" hvor bl.a. forhold mellem befolkning og naturressourcerne har været belyst. Programmet ser ud til at være afsluttet, men der kan løbende dukke relevante nye programmer op, som berører Grønland. Af andre organisationer kan nævnes International Arctic Social Science Association (IASSA), International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA) (For mere information se <http://www.iwgia.org/index2.phtml?sprog=en>), og International Arctic Science Committee, (IASC). I USA findes bl.a. The Arctic Research Consortium of the United States (ARCUS), der supplerer andre amerikanske organisationer, der arbejder med Arktis som f.eks. US Arctic Research Commission (USARC), the Polar Research Board (PRB), and Interagency Arctic Research Policy Committee (IARPC). Mere information om Arcus på <http://www.arcus.org/ARCUS/about.html>

Selvom disse organisationer ikke umiddelbart har fokus på turisme, findes der muligvis samarbejdsmuligheder og erfaringer, der kunne være relevant for Grønland.

Arcus har f.eks. et direktorium over Arktisk-orienterede forskere, hvor en søgning blandt de 3538 forskere i registret ved en forespørgsel om "tourism" gav et match på 11 forskere.

http://siempre.arcus.org/4DACTION/wi_dar_eatDetailedNavButton

En anden database over arktiske forskere er Arctic Research Database:

http://arcticcentre.urova.fi/experts/kw_search.asp

Her identificeres 9 turismeforskere fra primært Skandinavien, men ingen med Grønland som arbejdsområde.

Liste over links til arktiske institutioner m.m. på Nordic Arctic Research Programme

<http://thule.oulu.fi/narp/pages/links.htm>

Et interessant projekt hos Arctic Institute of North America i samarbejde med UNESCO

<http://www.circumpolarroute.org/overview.htm>

Kapitel 7 – Samlet analyse af videnbehov

Dette kapitel indeholder en analyse af behovet for ny viden om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund identificeret dels gennem litteraturoversigten og dels gennem en lang række interviews med forskere og turistfolk i Grønland og Danmark (se evt. interviewliste i appendiks 1). Der foreslås en række nye såvel erhvervspolitiske som miljømæssige initiativer, som kan fremme en bæredygtig udvikling af den grønlandske turisme.

Vidensanalyse af skriftlige kilder

Der er gennem litteraturstudiet identificeret omkring 170 dokumenter, som berører turismen i Grønland – nogle har turisme som hovedemne, men også dokumenter indenfor naturforvaltning og lokalsamfund, der har afsnit om turisme er taget med, for at kunne se hvor der er overlap. Der er fundet væsentligt mere materiale end forventet, men meget af det har karakter af interne rapporter eller studieprojekter. Det er kun en vis del af materialet, der kan lånes på biblioteker, men placering og evt. links til Internettet er angivet.

Det faglige indhold

Litteraturoversigten viser umiddelbart, at der er belyst en ret bred vifte af emner med relation til turisme indenfor bl.a. erhvervsudvikling, markedsanalyser, målsætninger og strategier m.m.(dvs. "ren turisme") og der findes også en del transportstudier med indirekte relevans for turismen (mest tekniske beregninger af landingsbanelængder m.m.). En anden omfattende del af litteraturen omfatter en del studier af natur og naturforvaltningsforhold med en vis relevans for turisme, men berører kun perifert emner om turistmæssig eller anden menneskelig brug af områderne. Dog findes der lidt om formidling. Indenfor samfunds- og kulturstudier findes der en del projekter om relationer mellem lokale og naturressourcer, men her er sammenhængen med turisme ret begrænset.

Der findes imidlertid nogle rapporter og projekter, der sammenkæder turisme, natur og/eller lokalsamfund. Men de er relativt begrænsede i antal og ofte studieprojekter, med et mere teoretisk fokus.

Samlet viser litteraturdelen, at det er karakteristisk, at mange af projekterne holder sig indenfor deres faglige disciplin. Turismedokumenterne er ofte meget erhvervsorienterede med lille inddragelse af natur og lokalsamfund. På naturområdet er fokus på naturressourcer og forvaltning, mens turisme og lokalsamfund er en biting. Indenfor den samfundsmæssige og humanistiske forskning er der fokus på mennesker og lokalsamfund og ofte på deres brug af eller oplevelse af natur, men med begrænset inddragelse af turisme. Dvs. **der mangler i høj grad projekter, der er tværfaglige i sin tilgang til emnet og både belyser turisme, natur og lokalsamfund i et**

ligeværdigt samspil. Der er dog tendens til, at nogle af de nyere forskningsprojekter er mere tværfaglige og arbejder mere med "bæredygtig turisme", der peger i retning af en mere helhedsorienteret tilgang.

Indenfor denne tværfaglige tilgang er der mangel på projekter, der forsøger at **omsætte begrebet "bæredygtig turisme" til noget mere operationelt og tilpasset grønlandske forhold**, dvs. noget som både turisterhvervet og andre implicerede kan tage mere konkret fat på at sætte i gang.

Geografisk fordeling af vidensmængden

Utroligt mange af projekterne er udført af personer, der ikke er bosiddende i Grønland og en del studieprojekter af personer, der end aldrig har været i Grønland. Vidensgrundlaget har en meget stor tyngde mod at være placeret i Danmark, mens en del af især Grønlands Turistråds materiale og mere interne dokumenter i Hjemmestyret primært er placeret i Grønland, men udenfor biblioteker.

Samlet kan man sige, at en stor del af den viden, der bygges op omkring turisme i Grønland forsvinder ud af landet og derved ikke bidrager væsentligt til en videns- og kompetanceopbygning i Grønland

Tilgængelighed til kilderne

Det er karakteristisk, at kilderne ofte er af ret intern karakter og ikke umiddelbart tilgængelige via biblioteker o.lign. Mange af kilderne er derfor vanskeligt tilgængelige for forskere uden forbindelser til de interne miljøer. Dansk Polarcenter har en del materiale om turisme og NORS-databasen på RUC har ligeledes en del (ingen hjemlån). Mange er studieprojekter og en del heraf kan kun læses på institutionen, da de ikke må hjemlånes. Dvs. det kan være vanskeligt for personer i Grønland eller dele af Danmark at få adgang til en del af vidensgrundlaget.

Ønsker til forskning og vidensindsamling

Gennem interviews med en række forskellig aktører indenfor naturforvaltning, turisme og samfundsforskning, er der identificeret en række behov for yderligere viden indenfor turisme, naturforvaltning og lokalsamfund. Ønskerne er grupperet efter hovedemner. En sammenfatning findes på side 134.

1) Hvad vil man sælge til turisterne ?

1A) Hvad ønsker turisterne?

- Der mangler mere **viden om turisternes motiver og præferencer**. Der gives noget viden gennem GT-kurser, og outfitterture afsluttes med en evaluering af turen, som så bruges til at gøre det bedre næste gang. Men der savnes dog mere detaljeret information om turister – også dem der ikke deltager – for måske har de andre interesser, som outfittere kunne imødekomme.

- En **analyse af rejseførerne** ville være interessant (Topas m.fl. i DK).
- Der er behov for mere **viden om turisternes ønsker og behov**.
- Der mangler viden om **turisternes adfærd, aktiviteter, interesser og informationskanaler** for indsamling af viden og rejseinformationer om Grønland (guidebøger, bøger som Smillas Sense of Snow, opdagelsesrejsende, sagaer osv.).

1B) Hvad ønsker GT at turisterne skal have?

- Der mangler en **helhedsorienteret udvikling af turisme**. Dvs. at der bliver set samlet på et områdes muligheder og begrænsninger for turisme i forhold til andre areal-interesser. Dette skal inddrage både praktisk og teoretisk viden om lokalområdet. Men nye øjne udefra bør også bidrage til at vurdere mulighederne. GT bakker ideen op, men det er vanskeligt at finde en person til en sådan opgave.
- **Analyser af hvad forskellige lokalområder kan tilbyde turismen**, frem for som nu at fokusere på at tiltrække turistagenter, der så selv ser, hvad de kan bruge områderne til. Ved at vende det om, bliver det i højere grad lokalområderne, der styrer turismen og sikrer lokal gavn. Analyserne bør så følges op med tiltag, der udvikler lokalområdets tilbud indenfor turisme.
- Der mangler viden om GTs planer og strategier. En langsigtet plan for udvikling af turismen – en **handlingsplan**.
- **Udvikling af turistoplevelser**. Der er for få tilbud til turister, der bliver i mere end et par dage. I turist-intense områder mangler der tilbud til turisterne.
- Der mangler en **regional udvikling af oplevelsestilbud**, der også inddrager omkringliggende områder og attraktioner. Dette kan medvirke til at fordele turistpresset i regionen, så hovedattraktionen ikke overbelastes. Dette omfatter også en sammenhængende regional markedsføring.
- Det bør overvejes at udvikle mere **turisme baseret på kajakker**. Kajakken er et traditionelt fangstredskab, der nu er blevet genoplivet som friluftsansaktivitet. Der afholdes bl.a. kajakmesterskaber, men generelt bruges kajakken ikke meget indenfor turisme.
- **Kortlægning og beskrivelse af kulturelt betydningsfulde steder og fænomener i naturen**. Eksempelvis Anaqusofi dvs. steder hvor åndemanere tog hen for at erhverve hjælpeånder. Der er en indsamling og beskrivelse i gang via museet i Sisimiut baseret på interviews med

ældre mennesker i området. Resultatet vil komme i en bog, men har stor potentiale i forhold til turisme, fordi nogle af de gamle historier og tilhørende fysiske steder også er interessante at høre for turister.

- Der er ønsker blandt fangere om **udvikling af trofæjagt** på en række dyrearter bl.a. isbjørne, hvalros, sæler m.m. men det er et spørgsmål der bl.a. afhænger af naturressourcebalancen og internationale beskyttelsesaftaler som Washingtonkonventionen. Der mangler klarere **retningslinier** for trofæjagt og overvejelser om kvoter.

1C) Skal turisttilbudene ændres?

- Det ville være interessant med **analyser af politikkerne** omkring turismeudviklingen og om magtbalancer, men det kan hurtigt blive politisk følsomt.
- Der mangler viden om og fokus på **koblingen mellem natur og kultur** i forhold til turisme. Der er masser af muligheder indenfor en kort afstand for at opleve både natur og kultur – eksempelvis omkring Nuuk, men de bliver ikke brugt. Paradisdal-projektet er et eksempel på samspil mellem natur- og kulturressourcer.
- Der bør ses på **konsekvenserne af ændringer i turismen** – bl.a. er den sydgrønlandske fåreholderturisme dalet og erstattet af mere ”glittede tilbud” i diverse kataloger. Hvad gik galt i processen? Udvikles nogle turismeformer på bekostning af eksisterende? Er det manglende annoncering, transportproblemer eller andet, der forårsager dette skift i turismen?
- Der mangler studier der ser **turisme og naturforvaltning i et helhedsperspektiv** og etablerer nogle principper for udviklingen.
- **Øget samarbejde mellem natur- og turismeforvaltningen.** Der ønskes generelt et øget samarbejde mellem natur- og turismeforvaltningen. Direktoratet for Miljø og Natur tilbød for nogle år siden at lave lysbilledforedrag for turister om forskellige naturemner og udviklede 6 forskellige shows. Turisterhvervet skulle blot kontakte dem med få timers varsel. Men det skete kun en til nogle få gange.
- Et projekt, der afdækker grænser mellem **”autentisk” kultur vs. ”iscenesat” kultur**, der laves for turisterne. Turisme kan bruges som en løftestang til at fastholde og genoplive kulturtraditioner, men hvor går grænserne?
- Det ville være interessant at belyse **sammenhænge mellem turisme og national identitet**. Gennem turismen produceres der en række billeder af Grønland og landets natur og kultur. Dette synliggør og fremhæver en

række forhold i grønlandsk kultur og denne fremstilling for turisterne har også en indflydelse tilbage på grønlændernes selvforståelse og identitet.

- Der mangler studier af **turisme og kulturarv** herunder hvordan turisterne bruger områder med kulturarv, hvordan lokalområder udvikler deres kulturarv til en attraktion, hvilken rolle kulturarven spiller symbolsk og for identitetsskabelsen for folk og lokalområder. Endvidere er der behov for at udvikle forvaltningsstrategier for kulturarvsområder.
- Studier af **ikke-fysisk kulturarv** som f.eks. mundtlige fortælletraditioner, gamle historier og fortællinger, musik, kunsthåndværk etc., som turismen kan være med til at opretholde og/eller genoplive som traditioner.
- Der mangler **opbakning** til udvikling og gennemførelse af projekter om bæredygtig udvikling af turisme.
- Der mangler projekter, der omsætter **bæredygtighedsbegrebet** til noget mere **praksisnært**. Det omfatter bl.a. overvejelser om hvordan man skaber udvikling samtidig med bæredygtighed, og hvilke basis-data man har brug for, for at følge udviklingen (f.eks. impact assessment). Bæredygtig turismeudvikling er en vigtig del af GTs strategi, men skal omsættes til noget mere håndgribeligt. Bæredygtighedsbegrebet omfatter både miljømæssig, social, og økonomisk bæredygtighed.
- Der mangler **indsigt i bæredygtig udvikling og sammenhængende analyser af økonomiske, naturmæssige og sociale aspekter** og deres indbyrdes samspil. Turismen skal ses i denne større sammenhæng. Der mangler forskning og udvikling af metoder til at lave disse analyser, der kan synliggøre både gavn og gener.
- Der mangler analyser af **krydstogtturismens bæredygtighed** både økonomisk, natur- og miljømæssigt samt socialt.

2) Hvad er rammerne for turismens udnyttelse af naturen ?

2A) Ønsker om forbedring af vidensniveau

- Der er behov for **flere biologer til at undersøge forskellige dyrearter** (især fangst dyr) og dokumentere deres levevilkår og udbredelse, så fangerne bedre kan vide om ressourcerne benyttes bæredygtigt. Naturinstituttet har stor viden om bestemte arter, men der mangler dokumentation af alternative fangstarter og forskningen skal være mere anvendelsesorienteret. Ligeledes mangler der viden om de store hvaler, og herved har fangerne ikke nok data til at kunne dokumentere deres

erfaringsbaserede viden overfor bl.a. internationale organisationer. Viden om nogle arter (bl.a. hvalerne) har relevans for turister, ligesom arter, der anvendes til troføjagt o.lign. Også turisterhvervet kunne have god brug for denne viden om fangstdyrene.

- Der mangler viden om **belastningen af geografiske områder**, og hvor mange turister de kan bære. Dette omfatter både planlægning og design af stier, den oplevelsesmæssige bæreevne i byer med mange turister, metoder til regulering via zoner, afgift for adgang til bestemte zoner osv. samt planlægning af turismen i forbindelse med de længere vandruter.
- Der mangler **forundersøgelser af Nationalparken** i forbindelse med at bruge dele af den til turisme og hvilke potentialer og belastninger dette vil medføre. Endvidere mangler der herefter et **projekt om planlægning og udvikling** af selve Nationalparken.

2b) Ønsker om forbedring af forvaltning

- Der mangler **planer til regulering af snescootere og hundeslæder**. En række steder i Grønland bør man overveje at lave en regulering (f.eks. zoner som i Norge) mellem forskellige aktiviteter. I Sisimiut er der lavet en snescooterzone inde omkring byen, så man reducerer konflikter mellem snescootere og hundeslæder. Men der er fri kørsel til Kangerlussuaq og dette medfører at turister på hundeslæder ofte får deres oplevelser forstyrret af snescootere. Også i Nuuk er der brug for regulering, idet snescootere ofte forstyrrer skiløbere (primært lokale friluftsudøvere). Ligeledes bør der overvejes midlertidige restriktioner på snescootere under større arrangementer som f.eks. Arctic Circle Race, hvor mange skiløbere blev forstyrret af snescootere.
- Etablering af projekt, der kan **regulere benyttelsen af populære natur- og kulturattraktioner**, hvor der er for stort pres. Den intense brug medfører bl.a. nedslidning og affald. Der har desuden også været eksempler på påvirkning af kulturminde (f.eks. menneskekranier, der er forsvundet fra gravpladser). Her mangler konkret en etablering af veldefinerede ruter og evt. anlæg af gangbroer, som giver besøgende udsyn til seværdighederne og gerne formidlingstavler med informationer, men holder dem på afstand af at kunne nedslide eller beskadige selve attraktionen. Et eksempel på et sådan område er Teleøen ved Sisimiut, hvor der både findes bygdetomter fra Thulekulturen, ovale stenhuse af nyere oprindelse, som muligvis stammer fra hvalfangere, samt eksempler på den moderne industrialisering. I projektet bør det også overvejes at placere en evt. rundtursti, så turister og lokale besøgende ikke påvirkes for meget af strålingen fra de store telemaster på øen.

- Konkret projekt til **udbedring af stier** og sikring af god naturforvaltning i forhold til bl.a. slid.
- Der mangler **forvaltningsplaner** i visse områder (bl.a. Kangerlussuaq) som integrerer forskellige grupperes anvendelse af området til friluftsliv (f.eks. vandreture, fotosafari), erhvervsjagt, trofæjagt m.m. Der er p.t. konflikter imellem brugerne, fordi de forskellige aktiviteter forstyrrer hinanden. F.eks. bør vandreruterne koordineres med fangernes jagtområder, og man skal sikre at et øget turisttal ikke vil skabe større forstyrrelser. Ligeledes bør forvaltningsplanen forsøge at håndtere de grundlæggende forskelle i natursyn hos fangere og turister, så turisternes interesser for naturbeskyttelse og observationer af dyrelivet ikke pludselig konfronteres med et "blodigt syn" fra fangernes jagt.
- Der er ønsker blandt fangere om **udvikling af trofæjagt** på en række dyrearter bl.a. isbjørne, hvalros, sæler m.m., men det er et spørgsmål, der bl.a. afhænger af naturressourcebalancen og internationale beskyttelsesaftaler som Washingtonkonventionen. Der mangler klarere **retningslinier** for trofæjagt og overvejelser om kvoter.

2C) Ønsker om bedre formidling

- Der mangler **information til turisterne om fredninger og bekendtgørelser** for naturforvaltning. Turisterne bør få et bedre kendskab til reglerne og dette kan hjælpe med at aflive myten om at "i Grønland skydes alt." Direktoratet for Fangst, Fiskeri og Bygder har eksempelvis udarbejdet informationsmateriale om hvalfangst, fordi der har været mange henvendelser fra turister og forskellige hvalorganisationer omkring bl.a. jagten på spækhuggere, der lokalt opfattes som et skadedyr, mens "Keiko-effekten" præger turisterne og NGOernes syn.
- Regler – **mangler viden om restriktioner på jagt og fiskeri** samt loven om affald.

3) Hvad er rammerne for turismens udnyttelse af kulturen ?

- Der mangler **planer til regulering af snescootere og hundeslæder**. En række steder i Grønland bør man overveje at lave en regulering (f.eks. zoner som i Norge) mellem forskellige aktiviteter. I Sisimiut er der lavet en snescooterzone inde omkring byen, så man reducerer konflikter mellem snescootere og hundeslæder. Men der er fri kørsel til Kangerlussuaq og dette medfører at turister på hundeslæder ofte får deres oplevelser forstyrret af snescootere. Også i Nuuk er der brug for regulering, idet snescootere ofte forstyrrer skiløbere (primært lokale friluftsudøvere). Ligeledes bør der overvejes midlertidige restriktioner

på snescootere under større arrangementer som f.eks. Arctic Circle Race, hvor mange skiløbere blev forstyrret af snescootere.

- Etablering af projekt, der kan **regulere benyttelsen af populære natur- og kulturattraktioner**, hvor der er for stort pres. Den intense brug medfører bl.a. nedslidning og affald. Der har desuden også været eksempler på påvirkning af kulturminde (f.eks. menneskekranier, der er forsvundet fra gravpladser). Her mangler konkret en etablering af veldefinerede ruter og evt. anlæg af gangbroer, som giver besøgende udsyn til seværdighederne og gerne formidlingstavler med informationer, men holder dem på afstand af at kunne nedslide eller beskadige selve attraktionen. Et eksempel på et sådan område er Teleøen ved Sisimiut, hvor der både findes bygdetomter fra Thulekulturen, ovale stenhuse af nyere oprindelse, som muligvis stammer fra hvalfangere, samt eksempler på den moderne industrialisering. I projektet bør det også overvejes at placere en evt. rundtursti, så turister og lokale besøgende ikke påvirkes for meget af strålingen fra de store telemaster på øen.
- Konkret projekt til **udbedring af stier** og sikring af god naturforvaltning i forhold til bl.a. slid.

4) Hvad kræves af logistik ?

- Det bør overvejes at lave et **registreringssystem eller vandrepas**, som sikrer vandreturisterne en høj sikkerhed under deres ture, samt rene hytter og omgivelser. Eftersøgningsoperationer og oprydning betales p.t. af kommunen. Sommerturisterne, der tager på vandringer bruger ikke outfitterne særlig meget og medbringer ofte deres egen mad. Indtægterne fra en miljøafgift/vandrepas kunne så bruges til at betale eftersøgninger og til oprydning. Nogle turoperatører reklamerer overfor turisterne med at prisen er inklusiv miljøafgift, men der betales p.t. ingen miljøafgift fra turister i Grønland.
- Undersøgelser af **tilgængelighed og transport** og hvilken rolle det spiller for turismen i Grønland både på makro og mikroskala.
- Der mangler **vejledning til turister omkring sikkerhed i naturen**. Der er begyndt at komme turistulykker i naturen hvor folk er faret vild, druknet eller endog glemt af turoperatører. Ligeledes kan der være isbjørne i bl.a. Sydgrønland, men her er de fleste ture dog med guider, som kan tage forholdsregler. Kendskab til den barske natur er nødvendig, da det ellers kan blive farligt for turisterne. GT og rejsebureauerne bør gøre noget for at vejlede turisterne om sikkerhed.
- Der er behov for **sikkerhedskurser for fangere så de opfylder kravene om anvendelse af bl.a. både til turistture**. I øjeblikket er

sikkerhedskravene så store at det umuliggør at fangere inddrages i turisme. F.eks. skal bådføreren have en maskinmesteruddannelse hvis båden sejler over 20 knob, og der er over 12 turister. Det er der ingen fangere, der kan leve op til. Også outfittere og andre dele af turisterhvervet har store problemer med de høje sikkerhedskrav for turister, som stilles af søfartsmyndighederne. De umuliggør en stor del af turismeudviklingen på vandsiden. Evt. kunne der laves et kursus, så fangere opnår tilstrækkelig uddannelse til at opfylde sikkerhedskravene, uden at tage en hel maskinmesteruddannelse og uden at der slækkes på sikkerheden for turisterne.

5) Hvad kræves der for at lokalbefolkningen aktivt kan gå ind for, og ind i turisme ?

5A) Turisme som mulighed/alternativ

- Et projekt om **hvordan turismen kan indtænkes i naturanvendelsen**, så fangere kan bruge turismen som supplerende indkomst og der herved kan opnås en mere bæredygtig brug af naturressourcerne bl.a. ved at turisme bruges som incitament til at forbedre miljøet.
- Projekt om, hvordan man kan sikre **innovationsprocesser** i små og mellemstore turistvirksomheder i Grønland.
- Der mangler **pilotprojekter, der konkret hjælper familier i gang med at håndtere turister** som bierhverv. Dette kunne f.eks. være en familie, der tager på længerevarende ørredfiskeri som kunne supplere med at tage enkelte turister med, eller i forbindelse med hundeslædeturisme.
- Projekt om **kompetencer i turisme**. Hvad er det man har brug for at kunne indenfor turisterhverv og hvilke behov er der for uddannelse.
- Projekt om **rekrutteringen ind i turismen**. Projektet skal se på hvilke døre der er åbne for lokale, der ønsker at gå ind i turismeerhverv. Ligeledes på de barriere, der er for at gå ind i turisme. F.eks. lovgivningsmæssige/administrative barriere i form af at fangere kan risikere at miste deres status som erhvervsfangere og dermed deres fangstkvoter, hvis de får for store indtægter fra turisme. Dvs. det kan være vanskeligt at supplere fangererhverv med turisme. Der er også socio-kulturelle barriere i form af at gå fra et traditionelt meget selvstændigt erhverv til et erhverv hvor man i langt højere grad skal være serviceorienteret og indgå i samarbejder.
- **Bedre samarbejde mellem agenter og outfittere.**
- **Udvikling og igangsættelse af lokale initiativer** for turismen i bygder. Mange bygder besøges af turister, men de tjener sjældent noget på

turismen, fordi de ikke har arrangeret nogen aktiviteter.. Der mangler et projekt, der hjælper bygdeboere med at komme godt i gang og få organiseret forskellige aktiviteter rettet mod turister som f.eks. salg af husflid, invitation til kaffemik osv. Bygdemanualen kan hjælpe et stykke på vej, men der mangler måske også økonomiske midler til igangsættelse af nogle aktiviteter samt mere personlig rådgivning.

- Der mangler et projekt om, hvordan man kan sikre en **bæredygtig turismeudvikling under hensyntagen til lokalsamfund**. På hvilke måder kan lokalsamfundet inddrages i turismeudviklingen og hvordan sikres det at turismen bidrager mest muligt til lokalsamfundet og samtidig giver færrest mulige gener for lokalbefolkningen. Projektet kunne indsamle erfaringer og metoder om borgerinddragelse i turismeudviklingen fra forskellige lande og især arktiske områder. Hvor er det gået godt og hvordan er lokale beboere blevet inddraget. Men også eksempler med hvor gode intentioner om inddragelse af lokalsamfund ikke har fungeret kan bibringe erfaringer, der kan bruges i Grønland.
- Der mangler **analyser af turisme som en strategi for udvikling af lokalsamfund** herunder en belysning af de lokaløkonomiske, sociale og kulturelle samt natur- og miljømæssige konsekvenser af en sådan udvikling.
- Der er behov for et projekt om hvordan man opnår **lokal forankring i turisme**. Det omfatter bl.a. den offentlige inddragelse i turismeudviklingen og hvordan man når ud til folk og får dem engageret. Der er p.t. en lav interesse, men hvordan overvindes denne?
- Der er behov for bedre **informationer til lokalbefolkningen omkring turisme**. Der er p.t. en manglende forståelse for turisme som fænomen. Folk får ofte opbygget meget høje forventninger, der så skuffes. Dette kan undgås, hvis folk gives et mere realistisk billede af turisme.
- Der mangler et projekt om **bygdeturisme** med fokus på bygdernes potentiale for turismen samt hvordan denne turisme kan bidrage til at sikre bygdernes overlevelse og bruges som løftestang for bæredygtig udvikling økonomisk, miljømæssigt og socialt.
- Der er et stort behov for **lokaløkonomiske analyser**, der kan belyse hvilke og hvor store dele af turistindtægterne, der går til lokalområdet. En bæredygtig turisme kommer lokalområdet til gavn også økonomisk.
- Der mangler fokus på samspillet mellem lokale og turister herunder analyser af den **økonomiske gavn af turismen for lokalområderne**.

- Der mangler **cost-benefit-analyser** for både lokalområder og samfundet som helhed inkl. analyser af hvem der tjener pengene i lokalsamfundet og den samlede gavn i området.
- Der mangler **lokal- og samfundsmæssige økonomiske analyser** af turismens pengestrømme ind og ud af området/landet.
- Der mangler et projekt der analyserer og **dokumenterer værdien af turisme i forhold til traditionelle erhverv**. Det kan være med til at overbevise de lokale om nytten af turisme.
- Det ville være relevant med **studier af ”kapitalisering af naturressourcer”** og hvordan den påvirker fordelingen af ressourcerne samt hvad der ville ske, hvis fangerne kunne sælge licenser til outfittere + deres egen service.
- Der er behov for **nærstudier helt ned på familieniveau af fangere med og uden involvering i turisme**. Studierne skal bl.a. omfatte lokaløkonomiske analyser af hvordan turismen påvirker familiernes indtægter i forhold til fangere uden involvering i turisme. Ligeledes skal det belyse hvordan turismen tilpasses fangerfamiliernes årscyklus af forskellige aktiviteter, hvordan familiestrukturen påvirkes af inddragelse i turismeerhvervet herunder kønsforskelle i aktiviteter
- Der er brug for **studier af turismens økonomiske effekt** inklusiv dens multiplikatoreffekt i lokalsamfundene, samt af hvem der får noget ud af turisme.

5B) Kvalifikationer lokalt

- Der er brug for **bedre sprogkundskaber** i skolen – bl.a. engelsk. Dette vil give bl.a. fangere bedre muligheder for at indgå i turisme. Ligeledes bør guidning af turister udføres af lokale, der kender natur- og kulturforholdene.
- **Bedre uddannelse indenfor formidling** – bl.a. sprog, men også om måden at formidle på. De personlige oplevelser som turisterne får med guider og outfittere gør en stor forskel på deres turoplevelser. Men sprogbarrierer kan også være en ”charme” som man kan overvinde med en tolk og samtidig sikre at den ”autentiske” måde historien fortælles på ikke går tabt.
- **Uddannelse og opkvalificering af grønlandske guider** samt øget engagement. Folk vil gerne have grønlandske guider. Natur- og kulturformidling til både turister og skoleklasser ville være ønskeligt.

- Der mangler **grunduddannelse af guider** herunder viden om formidling. Der er mange forskellige typer af ture og mange behov for formidling.
- **Øget naturvejledning.** Direktoratet for Miljø og Natur forsøger at udbrede naturvejlederordningen til andre områder – primært Sisimiut og Kangerlussuaq. De er meget interesserede men har ikke umiddelbart finansiering til at starte ordningen.
- Der mangler **uddannelse af flere outfittere** til at imødekomme den stigende efterspørgsel efter natur & kulturture i landskabet. Der er for få til at imødekomme behovet. Der mangler også hjælp til at sætte nye outfittere i gang. Det skal være regionalt orienteret og gerne opsøgende i lokalområderne. De fleste outfittere kan gå direkte i gang med det praktiske, men mangler indsigt i papirarbejdet (produktudvikling, regnskab, forsikringer m.m.) samt i guidning. Det afskrækker mange fra at blive outfittere. Der er mange krav og omkostninger. Der mangler en ”kom godt i gang manual” fra GTs side.
- **Uddannelse af ressourcepersoner indenfor natur, kultur og turisme.** Der mangler ressourcepersoner og fokus på uddannelse i samspil mellem natur, kultur og turisterhverv (naturforvaltning, museum, turisterhverv).

5C) Attraktioner lokalt

- Øget **inddragelse af lokal viden om natur og kultur i outfitter-ture** for turister. Gerne gennem øget samarbejde med lokale fangere, der kan tage med på ture som guider.
- Der er behov for et projekt, der i højere grad **indsamler og dokumenterer den erfaringsbaserede viden**, som bl.a. fangere besidder. Hvis denne traditionelle viden ikke bliver indsamlet går den tabt. Ligeledes kan erfaringsbaseret viden ikke bruges som argument, hvis den ikke bliver suppleret og dokumenteret med mere videnskabelig viden. Der foregår p.t. en indsamling af traditionel viden fra ældre grønlandere omkring fangststyr og jagtsteder, som udføres af Timotheus Poulsen (tlf. 52 12 01) som er i gang med at skrive en bog. Der findes også en del erfaringsbaserede viden i Fangsrådet, der blev etableret i 1999 og bl.a. rådgiver Landsstyret.
- Øget **inddragelse af beskrivelser af natur- og kulturudnyttelsen i formidlingen til turister.** Herunder bl.a. øget samarbejde mellem outfittere og kultur- og naturformidlere.
- Sikre at den **lokale udvikling af attraktioner, faciliteter**, outfittere m.m. kan følge med det stigende turisttal. GT bør have mindre fokus på at tiltrække flere agenter og turister til Grønland før dette er på plads, for

ellers bruges der udenlandske operatører og guider, og turistudviklingen kommer ikke Grønland til gode.

5D) Barrierer

- Et andet projekt kunne være noget om **vandreturisters forstyrrelser af dyr**. Nogle fangere mener de skræmmer dyrene væk og derved vanskeliggør deres erhverv.
- **Bedre samarbejde internt mellem outfitterne**, så der ikke opstår lokale konflikter, der kan stoppe turismeudviklingen. Kan evt. løses ved en fordeling af opgaverne, så den interne konkurrence reduceres.
- **Øget samarbejde lokalt og med cruiseindustrien** om cruise-skibe og deres turisters aktiviteter i lokalområdet. Nogle af disse skibe bringer et meget stort antal turister til små lokalområder i en kortere periode. Det kan være meget vanskeligt at forberede sig til meget store ”invasioner” idet der er for lille kapacitet (fysisk, transportmæssigt, guidemæssigt osv.) til at servicere så mange på kort tid. Nogle cruiseskibe har agenter, der rejser rundt i forvejen og prøver at forberede besøget. Næste år, den 22 august forventes et cruiseskib med 1.500 passagerer at anløbe Sisimiut, hvor der bor godt 5.000 mennesker. Det bliver en stor opgave at forberede dette besøg, så både turister og lokale får et udbytte af besøget.
- Der mangler et **forskningsprojekt der nylæser de gamle sagn og myter med henblik på at beskrive miljøaspekter** herunder etik, natursyn, de gamle sanktioner mod overudnyttelse af naturressourcer osv. Den grønlandske selvforståelse af at være et folk der ”lever i pagt med naturen” blev ramt hårdt af Kjeld Hansen bog om et stort naturressourcespild.
- Et andet relevant projekt vil være at belyse og sammenholde **den grønlandske og europæiske naturforståelse og kulturforståelse**. Der mangler en grundlæggende beskrivelse af disse kulturkonflikter og forskellige socialiseringer, der ligger til grund for hele opfattelsen af verden og er med til at skabe ulige diskussioner, hvor folk taler forbi hinanden pga. forskellige natur- og kulturforståelser. Forståelsesforskelle ses også indenfor turisme f.eks. når de europæiske turisters naturbeskyttelsestankegang møder fangerkulturen. Eksempelvis er turister blevet noget chokerede over at overvære sildepiskerjagt med riffel, idet hvaler netop for dem står som særligt truede dyr.
- Der ligger også en **forståelseskluft mellem den europæiske ”videnskabelige viden” og den ”erfaringsbaserede viden”** som Inuitkulturen har opbygget gennem generationer. Det er bl.a. denne forståelsesforskel, der vanskeliggør implementering af lovgivning om f.eks. naturen. Denne bygger på en europæisk sanktions-tankegang, der

ikke helt accepteres lokalt, men samtidig er stor en del af de sanktioner, der oprindelig lå i Inuitkulturen blevet fjernet af missionærer og andre kulturpåvirkninger. Når man ikke længere skal overholde forskellige begrænsninger for sikre sig at være på god fod med Havets Moder, er der ikke længere så mange restriktioner på naturudnyttelsen i Inuitkulturen. Denne forskellighed i vidensregimer har en vis betydning for turismen bl.a. fordi den kan være en barriere for fangerne til at deltage i turisme. Turisterne tænker anderledes og forventer måske en masse "videnskabelige" forklaringer om naturen, som ligger udenfor fangerens erfaringsbaserede vidensgrundlag.

6) Hvad kræves der for at turisten føler sig tilgodeset ?

- Øget samarbejde mellem turistkontorer og turistoperatører, museer m.fl. om pjecer herunder **udvikling af pjecer og brochurer om natur og kultur** til brug indenfor turisme. Der er nogle eksempler på brochurer om natur- og kultur fra Sisimiut, men der kan udvikles flere f.eks. over stier med forskellige kulturminde. Der er lavet markerede stier i terrænet rundt om Sisimiut, men kortet trykkes bag på et dyrt vandrekort for hele regionen. Her kunne en lille folder til andre typer af turister være hensigtsmæssig.
- Der er behov for **øget oprydning i naturen**. Der blæser meget affald rundt og dette skæmmer naturen og giver turisterne dårlige oplevelser. Det kunne overvejes at lave en ordning hvor folk fik et mindre beløb pr. sæk affald de indsamler i naturen. Evt. kunne det overvejes at lave en kampagne for affaldsindsamling i naturen – en "oprydningsdag", ligesom der for nylig blev afholdt i Østjylland. Der afholdes årligt en oprydningsdag i Sisimiut i byen og på skolerne, hvori bl.a. skolebørnene deltager. Men oprydningen omfatter ikke naturen udenfor byen. Det er i høj grad lokalbefolkningen, der smider affaldet i naturen, men det er turisterne, der skal gå og se på det.
- **Udbredelse af hytteordning til andre dele af Grønland**. Oprydning omkring hytterne er meget vigtig for turistoperatørerne, og der er nu kommet lokale hytteforvaltere i Sisimiutområdet, som sørger for oprydning og vedligeholdelse af de kommunale hytter. Outfittere betaler et gebyr, dvs. der er tale om en vis miljøafgift. Tilsvarende ordninger kan evt. bruges i andre dele af Grønland, til at sikre turister og lokale affaldsfrie hytter. Meget af affaldet skyldes lokalsamfundene og ikke turisterne. Miljøbevidstheden er generelt øget i lokalbefolkningen bl.a. som følge af kampagner og afsmitning fra turisterne.
- Sikre **kvaliteten i turismen** er høj. I EU-regi er kvalitet i turismen i stigende grad en central parameter, og der er kvalitetsindikatorer under udvikling til brug for benchmarking.

7) Hvad kræves der for at turisten kan forstå hvad han/hun oplever ?

- Der mangler **pjecer om naturen til turister**. Direktoratet for Fangst, Fiskeri og Bygder har udarbejdet en række pjecer, men disse er rettet mod lokalbefolkningen. Der er ikke p.t. økonomiske ressourcer til pjecer til turister. Pjecerne kunne evt. udvikles i samarbejde med GT. Behovet for kortere pjecer om natur nævnes også af flere turistkontorer. Turisterne kan købe omfattende bøger om både natur og kultur, men disse er ret tunge, dyre samt for detaljerede til et mere oversigtligt indtryk. Turistfolkene efterspørger derfor små pjecer, som kan give korte introduktioner til forskellige naturemner (dyr, planter, geologi osv.) samt evt. vandreruter i omegnen.
- Et andet relevant projekt vil være at belyse og sammenholde **den grønlandske og europæiske naturforståelse og kulturforståelse**. Der mangler en grundlæggende beskrivelse af disse kulturkonflikter og forskellige socialiseringer, der ligger til grund for hele opfattelsen af verden og er med til at skabe ulige diskussioner, hvor folk taler forbi hinanden pga. forskellige natur- og kulturforståelser. Forståelsesforskelle ses også indenfor turisme f.eks. når de europæiske turisters naturbeskyttelsestankegang møder fangerkulturen. Eksempelvis er turister blevet noget chokerede over at overvære sildepiskerjagt med riffel, idet hvaler netop for dem står som særligt truede dyr.
- Der ligger også en **forståelseskluft mellem den europæiske "videnskabelige viden" og den "erfaringsbaserede viden"** som Inuitkulturen har opbygget gennem generationer. Det er bl.a. denne forståelsesforskel, der vanskeliggør implementering af lovgivning om f.eks. naturen. Denne bygger på en europæisk sanktions-tankegang, der ikke helt accepteres lokalt, men samtidig er stor en del af de sanktioner, der oprindeligt lå i Inuitkulturen blevet fjernet af missionærer og andre kulturpåvirkninger. Når man ikke længere skal overholde forskellige begrænsninger for sikre sig at være på god fod med Havets Moder, er der ikke længere så mange restriktioner på naturudnyttelsen i Inuitkulturen. Denne forskellighed i vidensregimer har en vis betydning for turismen bl.a. fordi den kan være en barriere for fangerne til at deltage i turisme. Turisterne tænker anderledes og forventer måske en masse "videnskabelige" forklaringer om naturen, som ligger udenfor fangerens erfaringsbaserede vidensgrundlag.

8) Hvad kræves der af opfølgning ?

8A) Fra turistbranchen.

- Der mangler øget viden om **turisternes tilfredshed, aktiviteter, oplevelser og ønsker**. Der mangler viden om hvad turisterne er

utilfredse med og hvad de søger forbedret i forbindelse med deres turistoplevelser i Grønland. Dette er vigtigt i forhold til den fremtidige udvikling af turismen. Et udgangspunkt for videre brugerundersøgelser kunne være at analysere de klager fra turister, som er indkommet til GT.

- **Øget dataindsamling omkring turisme, natur og lokalsamfund.** Der mangler generelt et godt datagrundlag omkring turisme, natur og lokalsamfund. Det vil her være relevant at se på en udvidelse af dataindsamlingen i samarbejde med Grønlands Statistik.

8B) Fra forvaltningen.

- Der mangler et **moniteringsprojekt** om både natur- og turismeudvikling i Ilulissat Isfjord, så der foreligger et base-line studie for området fra før Verdensarven begynder at tiltrække turister m.m.
- Der ønskes generelt et **bedre og mere systematisk moniteringsgrundlag til overvågning af færdselsslitage på natur- og kulturminde**. Der er p.t. et Nordisk projekt i gang, hvor i der deltager en fra Nationalmuseet og Mette Astrid Jensen fra Direktoratet for Natur og Miljø. Projektet har et overlap med turisme, da det både handler om lokales og turisternes slid på områderne. Der er 3 overvågningssteder, hvor der foretages slidmålinger. Der er imidlertid et dataproblem, idet antallet af turister for de enkelte områder kun opgøres på årsbasis. Datagrundlaget er meget bedre i Svalbard. Der er en biologistuderende fra Københavns Universitet, Frederik Smith, der arbejder på et studieprojekt om slid i et af områderne. Han har talt turister og har lavet slidmålinger.
- Viden om mekanismer og erfaringer indenfor miljøforanstaltninger & turisme. Der mangler også viden om, hvilke forvaltningstiltag, man opnår de bedste miljøhensyn ved (f.eks. gangbroer, stier osv., zoner, hvor man helt undgår at vise det mest følsomme frem osv.). Det ville være relevant med en opsamling af metoder og erfaringer omkring turisme og naturforvaltning fra andre arktiske egne herunder bl.a. Svalbard, hvor turismesektoren er mere miljøorienteret end naturforvaltningen.

8C) Informationsspredning.

- Det er generelt et problem, at mange **projekter kommer udefra** og at der sjældent gives en **tilbage melding/afrapportering tilbage til lokalområdet** og/eller centraladministrationen. Dvs. at mange projekter ikke bidrager til vidensopbygning i Grønland.

- **Vidensudveksling og tilgængelighed** er ligeledes et problem. Mange projekter er ikke officielt publicerede og står rundt omkring på forskellige institutioner, virksomheder, uddannelsesinstitutioner m.m. Der mangler en ”indrapporteringspligt”, hvor projekter om Grønland registreres i en ”vidensbank” og mindst ét eksemplar bliver tilgængeligt i Grønland – f.eks. via Groenlandica. Der er forholdsvis begrænsede studie- og forskningsmiljøer i Danmark, som laver projekter om turisme, og disse kunne blive pålagt en indrapporteringspligt. Ligeledes kan konsulenter m.m. der laver projekter i Grønland pålægges indrapportering. Der foregår en vist omfang af opsamling af rapporter om turisme på Dansk Polar Center i København, men dette øger ikke tilgængeligheden til viden i selve Grønland. Selve dette udredningsprojekt kan bidrage til en vidensopsamling indenfor turisme, natur og lokalsamfund, men projektet bør følges op med tilføjelse af fremtidige projekter, når disse kommer frem.
- Vidensoverførsel til Grønland bør være et vigtigt kriterium for projekter. Dette omfatter også **populærformidling af resultater**, så de når ud til brugerne/turisterhvervet. Dette kunne ske ved at lave en ”naturavis”, der periodiske kommer som et indlæg i den almindelige avis. Eller ved at lave separate populærformidling i stil med ”Pitu” magasinet, som Naturinstituttet udsender 4 gange årligt til alle husstande.
- Der mangler et projekt med **erfaringsudveksling mellem de arktiske lande om turismeudvikling**
- Bl.a. de vestnordiske lande har en vis erfaring med bæredygtig turismeudvikling. Også Nunavut er forud for Grønland i turismeudvikling og har bl.a. erfaringer med ”community-based tourism” samt inddragelse af lokalbefolkningen. Udveksling af disse erfaringer kunne være til stor gavn for Grønland.
- Der er behov for at **viden fra forskellige projekter er tilgængelig i Grønland** – dette gælder også traditionel og erfaringsbaseret viden om naturen.

Sammenfatning af vidensbehov

Problemer i den nuværende forskning og vidensindsamling omkring turisme i Grønland	Muligheder for forbedringer af forskning og videns-indsamling omkring turisme i Grønland
I den samlede forskningsindsats i Grønland er der et dominerende fokus på rent naturvidenskabelige undersøgelser (geologi, glaciologi, enkeltarter o.lign.)	I den samlede forskningsindsats, bør der være øget fokus på forskning indenfor turisme og samfunds- og humanistisk videnskab og deres sammenhænge med naturressourcerne. Gerne inddragelse af pilotprojekter og aktions-forskning, der eksempelvis konkret undersøger, hvordan familier kan hjælpes i gang med at håndtere turister og opsamler erfaringerne.
Forskning om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund er opdelt på enkeltdiscipliner	Tværfaglighed – hvor der ses på sammenhænge mellem forskningsområder - bl.a. mellem turisme, naturforvaltning og lokalsamfund
Små, isolerede forskningsmiljøer – for få forskere til gensidig inspiration.	Større forskningsmiljøer med faglige miljøer
Begrænset faglig integration mellem forskning indenfor f.eks. erhverv og universiteter.	Øget samspil mellem erhverv og akademiske institutioner omkring forskningen.
Traditionel turisme med fokus på forøgelse af turisme i antal og indtægter	Bæredygtig turisme – både miljømæssig, social og økonomisk bæredygtighed.
Undersøgelser og videnindsamling primært fokuseret på udvikling af turismeerhvervet (markedsundersøgelser, erhvervsstrategier, analyser af nyanlæg, landingsbaner osv.)	Flere undersøgelser med fokus på bæredygtighed dvs. vidensindsamling omkring miljømæssig, social og økonomisk bæredygtighed af turismen.
Grønland og ofte med fokus på lokalområder/cases	Cirkumpolart fokus med øget udveksling af viden, forskningsresultater og erfaringer med andre arktiske områder. Især Canada og Svalbard har mange erfaringer omkring turisme.

Kapitel 8 – Forslag til kriterier for tildeling af miljøstøtte

Som nævnt indledningsvis har det øgede fokus på turismens betydning for den grønlandske natur medført et stigende antal ansøgninger herom til Miljøministeriets ordning for Miljøstøtte til Arktis. Som et bidrag til prioriteringen af en fortsat projektstøtte under den denne støtteordning - og en indsats i andet regi (Greenland tourism, Hjemmestyret, danske og grønlandske forskningsinstitutioner etc.) - foreslås følgende kriterier inddraget:

Tværfaglighed

En stor del af forskningen og vidensindsamlingen indenfor turisme, naturforvaltning og lokalsamfund foregår forholdsvis isoleret indenfor hver sin disciplin. Bæredygtig turisme er derimod baseret på en kombination af naturmæssig, socio-kulturel og økonomiske aspekter af turismen. Der er derfor behov for en langt **større tværfaglighed**, der belyser sammenhængene mellem de tre områder, og det vil være relevant at prioritere tværfaglige projekter. Nogle af især de nyere rapporter og studieprojekter viser en større tendens til tværfaglig tilgang, som kan inspirere denne proces.

Øget operationalisering af begrebet bæredygtig turisme

Udvikling af bæredygtig turisme i harmoni med natur og lokalsamfund er en af intentionerne for Grønlandsk turisme. Men forskningen er stadig koncentreret om forholdsvis traditionel tilgang til turisme med fokus på markedsanalyser, erhvervsstrategier, analyser af nyanlæg, landingsbaner osv., der fokuserer på udvikling af turisttallet og indtægterne, samt støtter turisterhvervet. Det vil derfor være ønskeligt at prioritere projekter, der forsøger at **omsætte begrebet "bæredygtig turisme" til noget mere operationelt og tilpasset grønlandske forhold**, dvs. noget som både turisterhvervet og andre implicerede kan tage mere konkret fat på at sætte i gang.

Øget samarbejde mellem turisterhvervet og akademiske institutioner

Opbygning af solid viden om både de naturmæssige, socio-kulturelle og økonomiske forhold omkring turisme nødvendiggør et øget samarbejde mellem erhvervet og akademiske institutioner. Som det er nu, er forskning og vidensindsamlingen indenfor turismen mest knyttet erhvervsmæssige institutioner og uddannelser og der bruges ofte konsulenter fra rådgivningsfirmaer til vidensindsamling. På den anden side er de faglige miljøer på universiteter m.m. kun i begrænset omfang involveret i at undersøge forhold omkring turisme og mest som studieprojekter. Begge parter kunne have gavn af et øget samarbejde. Det bør derfor overvejes at prioritere projekter, der omfatter et **samarbejde mellem erhvervet og akademiske institutioner**.

Lokal forankring

Lokal forankring er vigtig i projekterne og for opbygning af en kompetance i Grønland. Utroligt mange af de tidligere projekter/rapporter er udarbejdet af konsulenter fra Danmark eller er studieprojekter fra danske uddannelser. Dvs. belysningen af problemstillinger omkring turisme, natur og lokalsamfund i Grønland sker ofte af folk uden lokale forudsætninger for at forstå særlige forhold i Grønland. Dette er en svaghed, men bidrager dog samtidig med nye ideer og løsninger udefra. Men vidensopbygningen og kompetancen "rejser hjem" igen efter projektet er gennemført. Derfor foreslås, at der lægges større vægt på projekter, der har en **reel inddragelse af lokale samarbejdspartnere i projekterne** og som en del af lønmidlerne. Dvs. det ville være godt hvis der i projekterne stilles større krav om lokale partnerskaber, når der udarbejdes og støttes projekter.

Uddannelse/formidling

Uddannelses/formidling er et vigtigt redskab, hvor viden om både natur og kultur mødes med turismen og kan være med til at øge både lokales og turisternes bevidsthed og adfærd. Det vil være hensigtsmæssigt, at der uddannes flere grønlændere til bl.a. at varetage disse formidlingsfunktioner indenfor turismen, da det beskæftigelsesmæssigt er til gavn for Grønland og giver turisterne større og mere autentiske oplevelser at få formidlingen fra lokale grønlændere frem for danske eller udenlandske guider. Her kan danske uddannelser som bl.a. naturvejlederuddannelsen måske bidrage til uddannelsen af flere natur- og kulturorienterede grønlandske guider. Men uddannelsesaspektet handler også om at uddanne folk til forsknings- og projektopgaver, så vidensindsamlingen og analyserne af turisme i højere grad kan ske af lokale grønlændere. Dvs. Miljøministeriets ordning for miljøstøtte til Arktis kunne overveje at bruge nogle projektmidler på netop ikke at sende folk til Grønland for at løse projekter, men derimod grønlændere til Danmark (eller andet sted) for at dygtiggøre sig indenfor turisme/natur/lokalsamfundsanalyser og som så kunne vende tilbage og løse disse opgaver. Dvs. det vil være hensigtsmæssigt at lægge vægt på projekter og aktiviteter, der indeholder **en langsigtet lokal uddannelse og kompetanceopbygning**.

Cirkumpolare projekter og erfaringsudveksling

Langt de fleste af de eksisterende undersøgelser af turisme i Grønland omfatter kun selve Grønland og ofte kun delområder med cases, der belyses i dybden. Nogle få projekter inddrager erfaringer fra andre polare områder, men vidensopsamlingen er meget fokuseret på Grønland. Enkelte af projekterne i nordisk regi har et tværnationalt sigte og her sammenlignes turisme i Grønland med andre nordiske lande. Der er imidlertid mange erfaringer i de andre arktiske egne omkring turismeudviklingen, forvaltningen af naturressourcerne og inddragelse af lokalbefolkningen i turisme, som kunne komme Grønland til gavn. Det bør derfor prioriteres at støtte projekter, der har et tværnationalt/cirkumpolart fokus og indeholder udveksling af viden, forskningsresultater og erfaringer med andre arktiske

områder. Især Canada og Svalbard har mange erfaringer omkring bæredygtig turisme.

Krav til tilbagemelding til databasen og populærformidling

Opsamlingen af de mange dokumenter om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund viser, at der bliver lavet meget forskning i Grønland i forhold til befolkningsgrundlaget. Men tilgængeligheden til denne viden er begrænset fordi mange rapporter har intern karakter. Desuden er størstedelen at finde i Danmark frem for i Grønland. Opbygning af en videndatabase kan afhjælpe en del af problemet med at danne sig et overblik over det eksisterende vidensgrundlag. Det er vigtigt at Grønland får del i den viden, der opbygges om turisme, naturforvaltning og lokalsamfund i Grønland gennem bl.a. danske og udenlandske forskningsprojekter og studieprojekter. Det ville derfor være relevant for Miljøministeriets ordning for miljøstøtte til Arktis at stille krav til bevillingsmodtagere om en tilbagemelding om resultater og indtastning i databasen. Ligeledes bør der tilsendes mindst et eksemplar af projektrapporter m.m. til et evt. kommende turismebibliotek. Evt. kunne det også overvejes at stille et krav om populærformidling i Grønland (på grønlandsk og dansk), i stil med det Grønlands Naturinstitut gør gennem deres blad Pitu.

Litteratur/kilder

Jvf. også bibliografien.

En række andre kilder vil blive tilføjet

Grønlands Statistik (2001a), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.5.1

Grønlands Statistik (2001b), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.5.2

Grønlands Statistik (2001c), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.5.3

Grønlands Statistik (2001d), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 6.7

Grønlands Statistik (2001e), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.6.1

Grønlands Statistik (2001f), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.6.2

Grønlands Statistik (2001g) *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.4.1

(Grønlands Statistik 2001h), *Grønland 2000 - Statistisk Årbog*, afsnit 16.4.3

Kilde om traditional knowledge til bibliografien:

<http://www.arcticpeoples.org/knowledge/pdf/TKRepMay2000.pdf>

Bilag I: Interviewliste i Grønland og Danmark

Som led i projektet blev der gennemført en række interviews for dels at afdække publikationer og forslag til særligt vellykkede eksempler på integration mellem turisme og naturforvaltning samt lokalsamfund. Endvidere blev der talt om hvilke behov der kunne være for fremtidige projekter – både mht. vidensopbygning og mere praksisnære projekter, samt hvordan de ville prioritere sådanne projekter.

Interviews i Grønland

Følgende personer/institutioner er blevet interviewet i Grønland:

Peter Nielsen og Mette Astrid Jensen samt input fra en række andre medarbejdere, Direktoratet for Miljø og Natur, Nuuk.

Peter Hansen og Ole Birch samt rådgivning fra Jakob Mathiassen og Lene Brink Knudsen, Erhvervsafdelingen i Hjemmestyrets sekretariat, Nuuk.

Laurits Kreutzmann, samt 3 andre medarbejdere, Direktoratet for Fiskeri, Fangst og Bygder, Nuuk.

Leif Fontain og Siverth Amonsén, Sammenslutningen af Fiskere og Fangere i Grønland (KNAPK), Nuuk.

Mads-Daniel Skifte Grønlands Turistråd og Anja Hynne Nielsen, Takuss sekretariatet (turistuddannelsessekretariatet) i Grønlands Turistråd, Nuuk

Naturvejleder Isâvara Petrusen, Kultur- og Undervisningsforvaltningen i Nuup Kommune, Nuuk.

Aviâaja Lyngé, medlem af Grønlands Turistråds bestyrelse, Arctic Innovators apS, Nuuk

Inunnguaq Lybert, Sisimiut Tourist Information. Annette var på barsel – kontakt via e-mail!

Outfitter Malene Lykke Ingemann, Inuit Outfitting, Sisimiut

Thor Sivertsen, OutDoor Adventure of Greenland, Sisimiut

Liisi Egede Hegelund, Arctic Circle Tours, Sisimiut.

Museumsleder Klaus Georg Hansen, Sisimiut Museum, Sisimiut.

Telefoninterview med Grønlands Naturinstitut, informationamedarbejder
Emma sender rapporter til Danmark (Kristine Coyler bortejst under besøget
i Grønland).

Telefoninterview med Morten Helsted Johansen økonomichefen i Sisimiut
kommune.

Interviews i Danmark

Jørgen Ole Bærenholdt, Roskilde Universitetscenter (RUC), Roskilde

Rasmus Ole Rasmussen, Roskilde Universitetscenter (RUC), Roskilde

Frank Sejersen, Eskimologi, Institut for, Københavns Universitet

Kaare Hendriksen, RAMBØLL i Virum.

Ian Salter, RAMBØLL i Virum.

Karen Møller, grønlandsk studerende på RUC, der skriver speciale om
turisme.